

CENTRUL
Parteneriat pentru
Dezvoltare

MOLDOVA INEGALĂ

Realitatea vulnerabilităților anului 2025 și calea
de urmat

Elveția.

Suedia
Sverige

Această notă este realizată de către Centrul Parteneriat pentru Dezvoltare, în cadrul programului "Cetățeni activi, comunități prospere – Faza II", implementat din resursele acordate de Agenția Elvețiană pentru Dezvoltare și Cooperare (SDC) și Suedia. Opiniile exprimate aparțin autorilor și nu reflectă neapărat punctul de vedere al donatorilor.

CUPRINS

INTRODUCERE	3
SUMAR EXECUTIV	4
VENITURILE	8
SĂRĂCIA.....	8
INECHITĂȚILE ÎN VENITURI	11
SĂNĂTATEA	14
ACCESUL LA SERVICII DE SĂNĂTATE	14
MODUL SĂNĂTOS DE VIAȚĂ.....	19
SERVICIILE PUBLICE DE GOSPODĂRIE COMUNALĂ	21
ACCESUL LA SERVICII	21
NIVELUL DE SATISFAȚIE FAȚĂ DE SERVICII.....	26
PARTICIPAREA	28
CE CUNOSC CETĂȚENII DESPRE PROCESUL DECIZIONAL?	28
PARTICIPAREA EFECTIVĂ ÎN PROCESELE DECIZIONALE ȘI CIVICE.....	32
SIGURANȚA ÎN COMUNITATE	37
NIVELUL PERCEPUT DE SIGURANȚĂ ÎN COMUNITATE.....	37
INCIDENȚA VIOLENȚEI.....	42
METODOLOGIE	63
DESPRE CENTRUL PARTENERIAT PENTRU DEZVOLTARE	66

AUTOARE:

Alexandra ERMOLENCO

Natalia COVRIG

Alina ANDRONACHE

INTRODUCERE

Prezenta analiză are ca obiectiv principal identificarea și evidențierea direcțiilor majore în care se manifestă inegalitățile ce afectează grupurile vulnerabile din Republica Moldova. Acest raport constituie a cincea ediție a exercițiului de monitorizare, continuând eforturile documentate în edițiile din [2017](#), [2019](#), [2021](#) și [2023](#). Rapoartele anterioare au adus o contribuție substanțială la înțelegerea inechităților structurale din societate, concentrându-se în special asupra diferențelor de bunăstare și acces între femei și bărbați, dar și asupra cumulului de vulnerabilități care afectează în mod particular femeile și bărbații din categoriile marginalizate.

Analiza este construită pe o abordare multidimensională, care integrează patru perspective principale de vulnerabilitate: genul (femei și bărbați), vârsta (tineri și persoane în etate), dizabilitatea și apartenența etnică, în special a persoanelor de etnie romă. În completare, analiza a inclus și dimensiuni teritoriale – diferențele dintre mediul urban și rural, între regiuni, precum și variațiile în funcție de nivelul de bunăstare economică și educație. Prin această abordare, raportul oferă o imagine integrată a modului în care inegalitățile se manifestă și se suprapun în viața de zi cu zi a diferitelor grupuri sociale. Metodologic, analiza se bazează pe o abordare distribuțională, care examinează modul în care avantajele și dezavantajele generate de politicile publice sau de funcționarea instituțiilor sunt împărțite între grupuri. Demersul pornește de la ideea fundamentală că, într-o societate echitabilă, beneficiile și dezavantajele ar trebui să fie distribuite proporțional între toate grupurile. Orice abatere de la această proporție reflectă existența unui grad de inegalitate.

Evaluarea inegalităților este structurată în jurul a cinci domenii-cheie: (i) *Veniturile* – analiza nivelului de sărăcie, analiza deprivării relative și analiza veniturilor; (ii) *Serviciile publice de gospodărie comunală* – accesibilitate, calitate și costuri aferente serviciilor, precum cele de alimentare cu apă și canalizare, deșeuri, iluminat public sau acces la gaze naturale; (iii) *Participarea* – nivelul și disponibilitatea de implicare în procesul decizional la nivel local; (iv) *Sănătatea* – accesul la asigurarea medicală și la serviciile medicale de bază; (v) *Securitatea* – percepțiile cu privire la securitatea personală și cea din comunitate, precum și prevalența formelor de violență în bază de gen.

Datele analizate în această ediție confirmă faptul că structura grupurilor vulnerabile a rămas relativ stabilă în timp. Totuși, sunt vizibile anumite tendințe de progres, în special în domeniul precum promovarea unui stil de viață sănătos, creșterea participării civice în anumite comunități marginalizate și îmbunătățirea percepției privind siguranța. De exemplu, scăderea percepției discriminării în rândul persoanelor de etnie romă și a celor cu dizabilități poate fi interpretată ca un efect al inițiativelor societății civile și al programelor publice de incluziune. Cu toate acestea, aceste evoluții pozitive nu trebuie supradimensionate – ele coexistă cu persistența unor inegalități structurale adânci, în special în ceea ce privește accesul la infrastructură de bază, servicii sociale și veniturile minime de trai. Un aspect important relevat de analiză este faptul că vulnerabilitatea nu este niciodată unidimensională – ea se manifestă cel mai acut atunci când mai multe forme de dezavantaj se suprapun: femeile romă în vârstă, persoanele cu dizabilități din mediul rural sau tinerii fără studii și venituri stabile sunt exemple concrete ale acestor intersecții multiple. Acest lucru implică nevoia unor politici publice care nu doar să recunoască formal diversitatea acestor grupuri, ci și să răspundă în mod diferențiat și adaptat contextului concret în care se află acestea.

Raportul este realizat în cadrul proiectului „Cetățeni activi, comunități prospere” implementat de Fundația Est-Europeană, în parteneriat cu Centrul Parteneriat pentru Dezvoltare, Centrul de Jurnalism Independent și Asociația Presei Independente, cu suportul Agenției Elvețiene pentru Dezvoltare și Cooperare și Suedia. Inițiativa își propune să îmbunătățească situația grupurilor marginalizate și vulnerabile, prin promovarea principiului egalității și nediscriminării în elaborarea și implementarea politicilor publice.

SUMAR EXECUTIV

Analiza în cauză a permis identificarea principalelor inegalități cu care se confruntă grupurile vulnerabile din Republica Moldova, precum și modul cum acestea au evoluat în timp. În acest context, în continuare sunt prezentate unele constatări cu privire la inegalitățile de gen, inegalități cu care se confruntă tinerii, persoanele în etate și cele cu dizabilități, persoanele de etnie romă în 5 domenii-cheie: venituri, sănătate, participare civică, acces la servicii publice de gospodărie comunală și siguranța în comunitate.

Principalele inegalități în rândul populației generale:

- **Sărăcia rămâne una dintre cele mai acute probleme, afectând aproape o treime din populație**, iar 15% dintre cetățeni se confruntă cu forme extreme ale acesteia, care implică lipsa resurselor esențiale pentru o viață decentă. Familiile cu trei sau mai mulți copii sunt deosebit de vulnerabile, peste jumătate dintre acestea trăind în sărăcie absolută. În același timp, decalajul economic dintre cei mai bogați și cei mai săraci rămâne alarmant, veniturile primului segment fiind, în medie, de șase ori mai mari decât ale celui din urmă.
- **În planul sănătății, deși speranța de viață a crescut în ultimul deceniu, persistă inegalități semnificative între femei și bărbați, precum și între mediul urban și cel rural.** Spre exemplu, femeile din orașe trăiesc, în medie, cu peste 11 ani mai mult decât bărbații din mediul rural. Accesul inegal la servicii medicale, cauzat în principal de costurile de transport și medicamente, afectează în mod special persoanele între 30 și 44 de ani, ceea ce accentuează vulnerabilitatea acestui segment activ al populației.
- **În ceea ce privește accesul la serviciile comunale**, deși s-au înregistrat progrese importante în mediul urban, unde majoritatea locuitorilor beneficiază de rețele de apeduct și gaze naturale, mediul rural continuă să fie dezavantajat, mai ales în privința accesului la canalizare, unde doar 12,6% din populație este conectată la rețele publice.
- **Nivelul de participare civică rămâne redus, ceea ce indică un grad scăzut de implicare a cetățenilor în procesele decizionale comunitare.** Deși există o deschidere mai mare către forme simple de implicare, cum ar fi participarea la adunări comunitare, implicarea activă în consultări publice sau în formularea de politici locale este încă limitată.
- **În domeniul securității, percepția de siguranță a crescut ușor în ultimii ani, însă persistă diferențe de gen îngrijorătoare:** mai puțin de o treime dintre femei se simt complet în siguranță în spațiile publice, comparativ cu peste 40% dintre bărbați. În plus, aproape 20% dintre respondenți continuă să considere victima parțial responsabilă în cazurile de viol, ceea ce reflectă o mentalitate discriminatorie încă prezentă în societate.

Principalele inegalități cu care se confruntă tinerii:

- **Aproape 34% dintre tinerii sub 18 ani trăiesc în sărăcie absolută**, ceea ce indică o expunere severă la lipsuri esențiale. Problemele economice se reflectă și în dificultatea tinerilor de a accesa servicii medicale: peste 13% dintre bărbații între 18 și 29 de ani nu își permit o consultație, iar 14,2% dintre femei din aceeași categorie nu pot acoperi costurile pentru transport sau medicamente.
- **Interesul tinerilor pentru activitate fizică a scăzut ușor în ultimii ani**, ceea ce poate avea implicații pe termen lung asupra sănătății publice.
- **În zonele rurale, tinerii continuă să se confrunte cu un acces limitat la servicii comunale de bază** – mai puțin de jumătate (42,3%) beneficiază de gaze naturale și doar un sfert (25,3%) au acces la canalizare. Accesul la apeduct și servicii de evacuare a deșeurilor este mai înalt, atingând circa 70% (în mediul rural).

- **Se remarcă unele progrese în ceea ce privește participarea civică a tinerilor.** După o perioadă de stagnare, implicarea lor în viața comunitară a crescut ușor, de la 10,8% în 2023 la 12,9% în 2025, iar aproape jumătate dintre respondenți sunt conștienți de dreptul de a solicita informații publice. Totuși, lipsa de timp rămâne un obstacol major pentru implicarea activă.
- **În ceea ce privește securitatea, încrederea tinerilor în poliție și în sistemul legislativ s-a menținut la un nivel moderat.** Peste jumătate declară o „oarecare încredere” în poliție, iar 59% cred că legislația națională protejează victimele violenței în familie. Totodată, disponibilitatea de a raporta cazuri de violență este ridicată (83,2%), însă rămâne îngrijorător faptul că ponderea celor care consideră victima responsabilă într-un caz de viol este în ușoară creștere, ajungând la 12% în 2025.

Principalele inegalități cu care se confruntă **vârstnicii**:

- **În 2024, peste 43% dintre cei cu vârsta de peste 60 de ani trăiau în sărăcie absolută.** Aproape jumătate dintre aceștia au declarat că o cheltuială de bază, precum achiziționarea de medicamente în valoare de 230 de lei, le-ar crea dificultăți majore. Drept rezultat, accesul limitat la servicii medicale din motive financiare rămâne o problemă gravă, afectând în special femeile vârstnice, dintre care 24% nu pot beneficia de îngrijire medicală atunci când au nevoie.
- **Deși datele arată o îmbunătățire semnificativă în ceea ce privește activitatea fizică** (ponderea celor care nu practică deloc sport a scăzut la 40% în 2025), totuși se constată o creștere alarmantă a consumului zilnic de alcool și tutun.
- **Persoanele în etate din zonele rurale sunt mai dezavantajate în ceea ce privește accesul la servicii de gospodărie comunală:** doar 10,3% sunt conectate la canalizare și circa jumătate la gaze naturale din rețea. Acest lucru este cauzat de resursele financiare limitate, care reduc capacitatea de a suporta costurile de conectare, precum și lipsa mobilității fizice și a sprijinului administrativ pentru a accesa programele de asistență sau investițiile publice.
- **Participarea civică a vârstnicilor este în declin, cu o scădere a implicării comunitare la doar 9,6% în 2025.** Rata de participare a persoanelor cu vârsta de peste 60 de ani a înregistrat o scădere constantă în ultimii ani, de la 11,1% în 2023 la 9,6% în 2025 (60+ ani). Una dintre cauze este că persoanele în etate se află printre cele mai slab informate grupuri în ceea ce privește dreptul de acces la informație (în proporție de 40,7%).
- **În planul securității, datele relevă o încredere scăzută în poliție, dar un nivel relativ ridicat de încredere în legislația care protejează victimele violenței în familie (57,2%).** Totuși, peste o treime dintre vârstnici nu ar raporta cazuri de violență domestică, iar aproape un sfert consideră că victima poartă o parte din vină în cazurile de viol.

Principalele inegalități cu care se confruntă **persoanele cu dizabilități**:

- **În anul 2024, aproape jumătate dintre persoanele cu dizabilități (46,7%) trăiau în sărăcie absolută, cu o creștere alarmantă de peste 11 puncte procentuale față de 2020.** Pentru 63% dintre aceste persoane, chiar și o cheltuială relativ mică, precum 230 de lei, reprezintă o dificultate majoră. Problemele economice sunt accentuate de accesul limitat la servicii medicale: peste jumătate dintre persoanele cu dizabilități au declarat că au evitat să meargă la medic chiar și în cazuri de urgență, din cauza costurilor. Situația este și mai gravă pentru femeile cu dizabilități, dintre care una din trei nu a putut accesa servicii medicale la nevoie.
- **Se înregistrează un progres notabil în ceea ce privește activitatea fizică în rândul persoanelor cu dizabilități,** ponderea celor care nu au practicat niciodată sport scăzând semnificativ față de anul 2018. În anul 2025, ponderea celor care au afirmat că nu au făcut niciodată sport a coborât până la 44,6%, fiind mai scăzut cu 22% față de anul 2018. Pe de altă parte, constatăm că din totalul persoanelor care consumă alcool de 2,3 sau chiar mai mult de 4 ori pe săptămâna, ponderea persoanelor cu dizabilități este cea mai mare, înregistrând o valoare alarmantă de peste 40%.

- **Persoanele cu dizabilități se confruntă cu acces limitat la infrastructura de servicii comunale**, cea mai mare inegalitate fiind înregistrată în cazul accesului la canalizare: doar 35,6% dintre gospodăriile în care locuiesc persoane cu dizabilități sunt conectate, față de 48,7% în rândul celor fără membri cu dizabilități.
- **Participarea civică și comunitară a persoanelor cu dizabilități a crescut ușor, ajungând la 8,8% în 2025**, ceea ce arată un început timid de implicare socială, susținut de o mai bună conștientizare a drepturilor. Aproape jumătate dintre respondenți știu că au dreptul de a accesa informații publice, iar o treime sunt informate despre activitatea autorităților locale.
- **Cu toate acestea, percepția asupra securității personale este scăzută**: doar 42,3% se simt în siguranță deplină ziua, iar noaptea acest procent scade dramatic la 25,6%. Încrederea în poliție este redusă, doar 8% exprimând „foarte multă încredere”, iar atitudinile problematice persistă – aproape un sfert consideră că victima este responsabilă în cazurile de viol, iar o treime nu ar raporta un caz de violență.

Principalele inegalități cu care se confruntă persoanele de etnie romă:

- **În 2025, două treimi dintre persoanele de etnie romă au declarat că o cheltuială modestă pentru medicamente le-ar cauza dificultăți majore**, iar peste 36% au afirmat că nu dispun de niciun ban pentru o astfel de necesitate. Mai mult de jumătate dintre romi au evitat să solicite ajutor medical chiar și în situații urgente, motivul principal fiind lipsa resurselor pentru transport, medicamente sau consultații. Aceste bariere sunt și mai severe în cazul femeilor rome de vârstă mijlocie, la care lipsurile economice se intersectează cu vulnerabilități de gen, determinând un acces și mai limitat la îngrijire medicală. Chiar dacă rata de asigurare medicală a crescut ușor până la 51,6% în 2025, această acoperire rămâne insuficientă în contextul în care barierele financiare directe persistă.
- **Comunitățile rome continuă să înregistreze mari inegalități în accesul la servicii comunale**. Cea mai pronunțată inegalitate se atestă în accesul la gaze naturale, cu un decalaj de 35 pp față de cele non-rome (37,5% vs. 72%). Această disparitate aproape s-a dublat față de 2023 și reflectă impactul disproporționat al crizei economice și al majorării tarifelor asupra gospodăriilor cu venituri reduse, precum cele rome.
- **La fel de îngrijorător este nivelul extrem de scăzut al participării civice în rândul comunității rome**, care înregistrează doar 7,2%, cu aproximativ 5 puncte procentuale sub media populației generale. Doar 27,9% sunt informați despre activitatea administrației locale, iar nivelul de conștientizare a drepturilor, deși în creștere, rămâne modest.
- **Nivelul de încredere în autoritățile de ordine și securitate este foarte scăzut**. Doar 17,8% exprimă „foarte multă” încredere în poliție, în timp ce aproape 40% nu ar raporta cazuri de violență, reflectând o profundă lipsă de încredere în instituțiile statului. De asemenea, 35,9% dintre respondenții romi atribuie responsabilitatea victimei în cazurile de viol, un semnal clar al persistenței unor norme sociale discriminatorii.

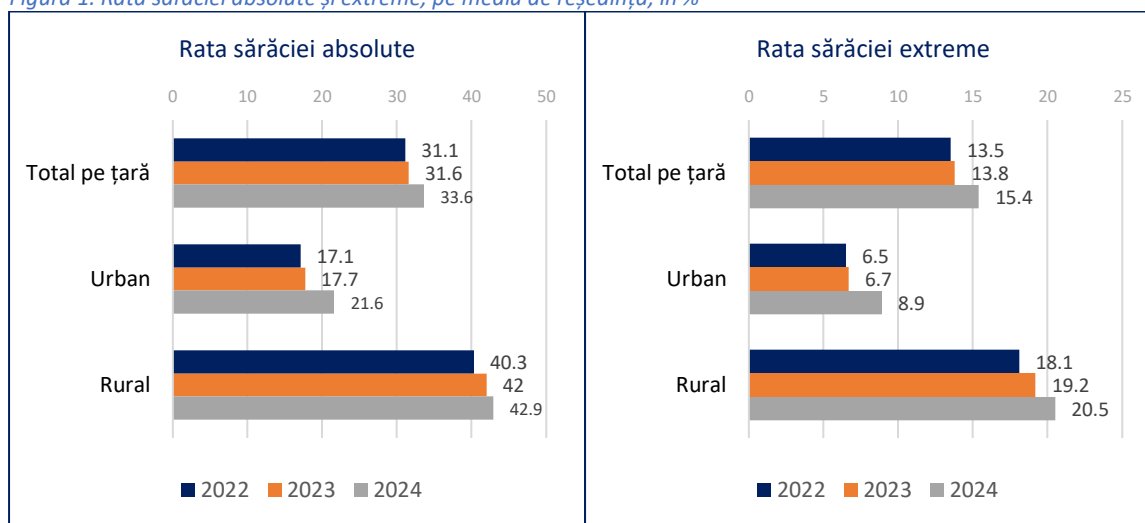

VENITURILE

SĂRĂCIA

În 2024, aproape o treime din populația Moldovei trăiește în sărăcie absolută, iar 15% în sărăcie extremă. Această situație reflectă o tendință îngrijorătoare de adâncire a inegalităților economice, mai ales în zonele rurale, unde rata sărăciei absolute este de 21,3% mai mare decât în orașe. În ultimii ani, tendința arată o creștere constantă a numărului persoanelor aflate sub pragul sărăciei, alimentată de efectele crizelor multiple precum inflația accelerată, creșterea prețurilor la energie, impactul indirect al războiului din Ucraina și instabilitatea pieței muncii. Conform ultimelor date, rata sărăciei față de perioada pre-pandemică a crescut cu peste 8%, ceea ce indică o deteriorare semnificativă a condițiilor de trai. În zonele rurale, unde populația depinde în mare parte de activitatea în agricultură și transferurile sociale, se accentuează vulnerabilitatea economică. Dacă această tendință nu va fi abordată prin intervenții politice și economice coerente, aplicate în regim urgent, riscul de excluziune socială se va accentua.

Figura 1. Rata sărăciei absolute și extreme, pe mediu de reședință, în %

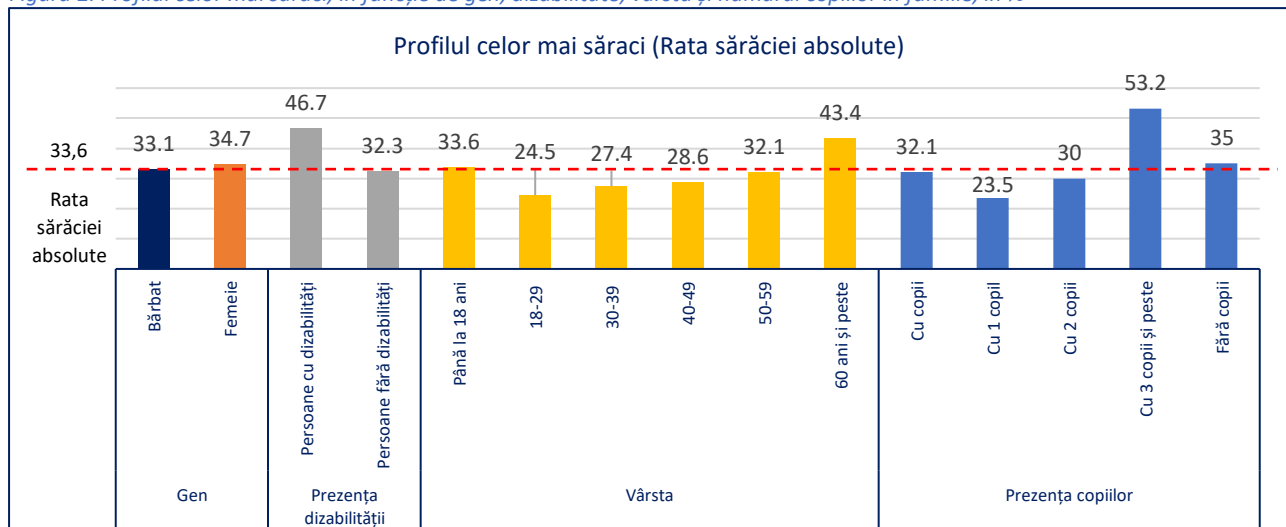
Sursa: Biroul Național de Statistică, 2022-2024

Sărăcia nu afectează în mod uniform întreaga populație, ci lovește mai puternic anumite grupuri sociale, care se confruntă cu riscuri mai ridicate de excluziune și lipsuri materiale. Plecând de la ideea că sărăcia este o formă gravă de privare care compromite accesul la un trai decent, datele statistice confirmă că anumite categorii de populație sunt mai vulnerabile decât altele. Unul dintre cele mai afectate grupuri fiind cel al familiilor cu trei sau mai mulți copii. Conform datelor furnizate de Biroul Național de Statistică pentru anul 2024, peste jumătate (53,2%) din aceste familii trăiesc în condiții de sărăcie absolută. Asta înseamnă că veniturile pe care le obțin abia dacă le permit să acopere necesitățile de bază, pragul oficial al sărăciei absolute fiind stabilit la 3.493,3 lei moldovenești pe lună per persoană. Analizând tendințele, se observă că pe măsură ce crește numărul de copii într-o familie, crește și riscul de a cădea în sărăcie. De exemplu, rata sărăciei în rândul familiilor cu trei copii sau mai mulți este cu 23% mai mare decât în cazul familiilor cu doi copii și cu 30% mai mare decât în cazul celor cu un singur copil. Aceste cifre arată o presiune economică semnificativă asupra gospodăriilor numeroase, care au nevoie de resurse sporite pentru a asigura nevoile esențiale ale tuturor membrilor familiei.

Un alt grup extrem de vulnerabil este cel al persoanelor cu dizabilități. În 2024, 46,7% dintre acestea se aflau în sărăcie absolută, ceea ce indică un nivel alarmant de excluziune socială și economică. Comparativ cu 5 ani în urmă (2020), s-a înregistrat o creștere semnificativă de 11,3% a nivelului sărăciei în rândul acestor persoane. Acest fenomen este adesea agravat de lipsa infrastructurii adaptate, de barierele în accesarea

serviciilor publice și a pieței muncii or, fără intervenții consistente pentru a combate aceste inegalități, persoanele cu dizabilități vor rămâne blocate și în continuare într-un cerc vicios al sărăciei și al marginalizării. Vârșnicii reprezintă o altă categorie puternic afectată de acest fenomen. În anul 2024, 43,4% dintre persoanele cu vârsta de peste 60 de ani trăiau în sărăcie absolută, ceea ce plasează această categorie printre cele mai vulnerabile din societate. Acest lucru este adesea explicat prin pensiile mici, lipsa sprijinului familial, în unele cazuri și accesul limitat la servicii de sănătate și îngrijire. Pentru mulți vârstnici, veniturile lunare nu sunt suficiente pentru a acoperi cheltuielile elementare, ceea ce le afectează grav calitatea vieții. În concluzie, sărăcia în Republica Moldova nu este un fenomen generalizat în mod egal, ci se manifestă cu intensitate diferită în funcție de numărul de copii din familie, prezența dizabilităților sau vârsta persoanei.

Figura 2. Profilul celor mai săraci, în funcție de gen, dizabilitate, vârstă și numărul copiilor în familie, în %

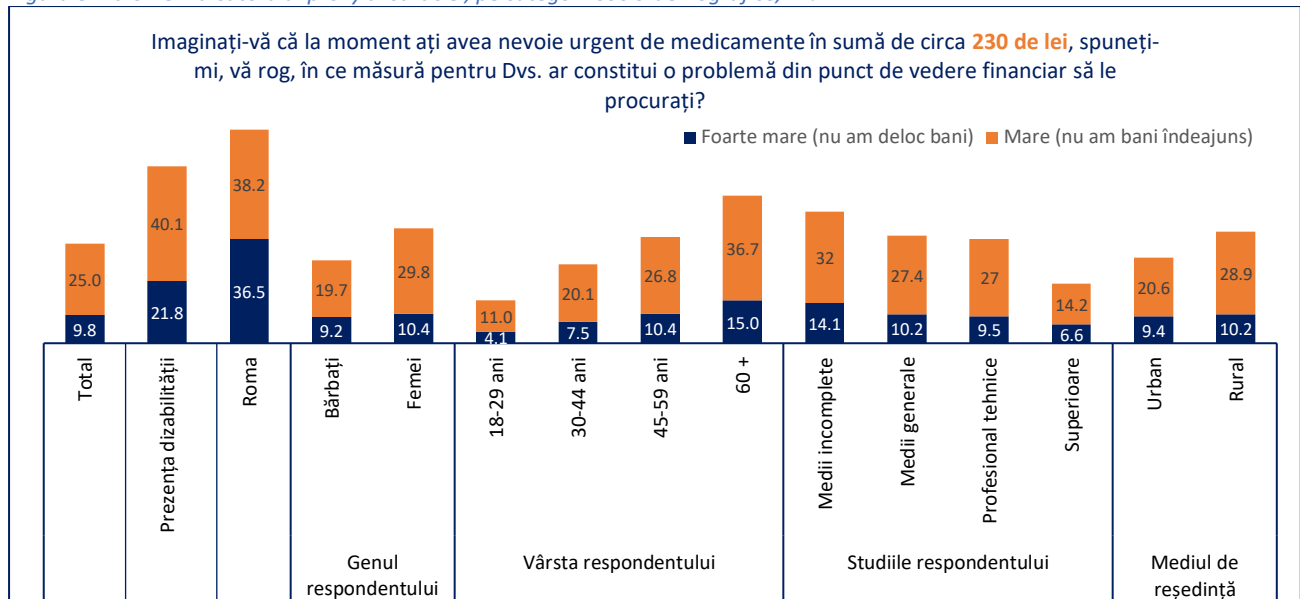

Sursa: Biroul Național de Statistică, 2024

O analiză mai aprofundată a sărăciei în Republica Moldova, realizată prin utilizarea unui indicator proxy, scoate în evidență faptul că fenomenul este și mai sever decât sugerează datele standard despre sărăcia absolută. Un indicator proxy este un instrument indirect de măsurare a unui fenomen complex. În cadrul unui sondaj recent, respondenții au fost întrebați cât de dificil le-ar fi să suporte o cheltuială de 230 de lei în cazul în care ar avea nevoie de medicamente. Această sumă, relativ modestă, a fost aleasă pentru a reflecta capacitatea reală a oamenilor de a face față cheltuielilor esențiale și urgente. Rezultatele obținute prin această metodă relevă un tablou chiar mai grav decât cel conturat de indicatorii tradiționali ai sărăciei absolute. Cel mai vulnerabil grup identificat prin această analiză este comunitatea romă. În anul 2025, două din trei persoane de etnie romă au declarat că ar avea mari dificultăți în a acoperi o astfel de cheltuială. Mai precis, 38,2% au afirmat că nu au bani suficienți și că suma ar reprezenta o problemă mare, în timp ce 36,5% au spus că nu au deloc bani pentru a cumpăra medicamente, ceea ce face ca această cheltuială să fie percepută ca o problemă foarte mare. Aceste cifre arată o stare de vulnerabilitate extremă, reflectând nu doar lipsuri materiale, ci și o profundă excluziune socială. Alte grupuri dezavantajate au înregistrat rezultate similare sau chiar mai îngrijorătoare decât cele deja evidențiate prin datele oficiale despre sărăcia absolută. De exemplu, 63% dintre persoanele cu dizabilități au declarat că o cheltuială de 230 de lei ar fi o problemă pentru ei. Mai îngrijorător este faptul că 21,8% din acest grup au spus că nu dispun deloc de acești bani, ceea ce indică un grad sever de deprivare economică. Situația dată confirmă încă o dată impactul profund al barierelor sistemice cu care se confruntă persoanele cu dizabilități, de la accesul limitat la muncă până la sprijinul social insuficient. De asemenea, locul de reședință influențează semnificativ riscul de sărăcie. În mediul rural, sărăcia se manifestă cu o intensitate mai mare: 40% dintre respondenți din aceste zone au spus că nu ar putea acoperi cheltuiala de 230 de lei pentru medicamente. Acest lucru reflectă discrepanțele teritoriale persistente în ceea ce privesc veniturile, infrastructura și accesul la servicii esențiale. Un alt grup major afectat este cel al persoanelor vârstnice. Aproximativ jumătate dintre vârstnici au afirmat că o astfel de cheltuială reprezintă o dificultate majoră, semnalând o realitate dură: veniturile din pensii nu sunt suficiente

pentru a le acoperi nevoile elementare de sănătate. Aceasta amplifică sentimentul de nesiguranță economică în rândul unei populații deja vulnerabile din punct de vedere al sănătății. Astfel, utilizarea indicatorului proxy a oferit o perspectivă mai realistă asupra lipsurilor materiale și cum acestea afectează viața cotidiană a oamenilor, mai ales ai celor care aparțin unor grupuri sociale marginalizate sau discriminate.

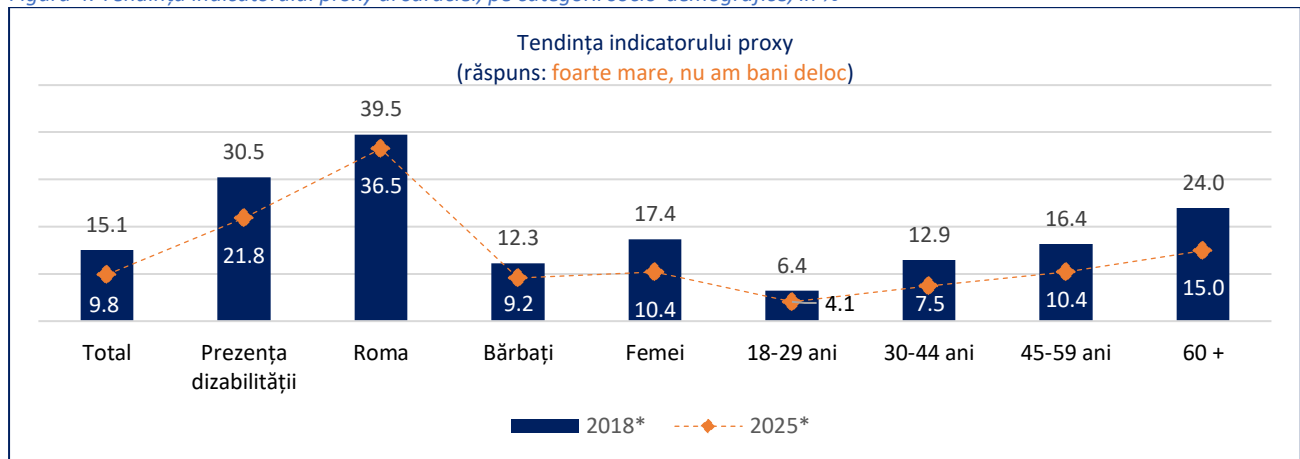
Figura 3. Valorile indicatorului proxy al sărăciei, pe categorii socio-demografice, în %

Sursa: Sondaj național CPD, 2025

Totuși, în tendință, vedem o îmbunătățire a situației anumitor grupuri socio-demografice. Analizând situația înregistrată în anul 2018, constatăm că numărul persoanelor care au afirmat că este o problemă foarte mare să își procure medicamente în valoare de 230 lei, în anul 2025 a scăzut. Cea mai semnificativă tendință pozitivă se observă în rândul vârstnicilor și a persoanelor cu dizabilității, ponderea cărora s-a micșorat cu aproximativ 10%, acest fapt datorându-se în mare parte creșterii alocațiilor sociale oferite drept suport pentru acoperirea necesităților stringente.

Figura 4. Tendința indicatorului proxy al sărăciei, pe categorii socio-demografice, în %

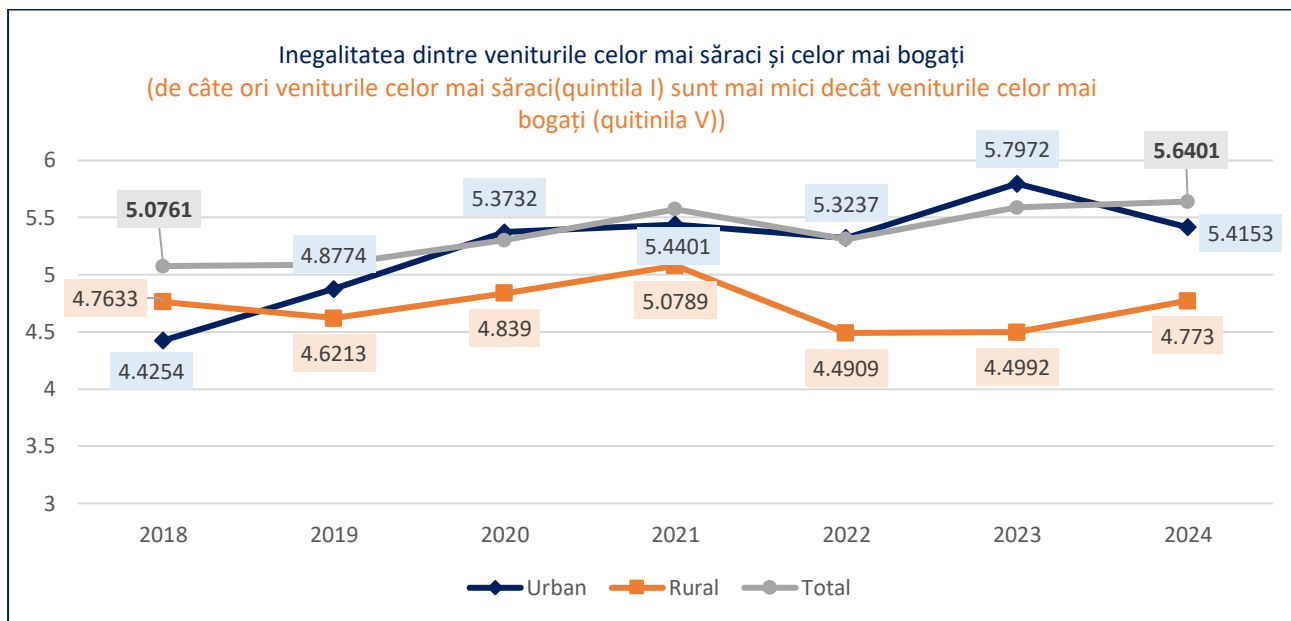
*Persoanele au fost întrebat în ce măsură procurarea medicamentelor în valoare de 200 lei, în anul 2018, și 230 lei, în anul 2025, constituie o problemă pentru aceștia.

Sursa: Sondaj național CPD, 2018-2025

INECHITĂȚILE ÎN VENITURI

În Republica Moldova, raportul dintre veniturile populației din quintila I (cei mai săraci 20% dintre cetățeni) și quintila V (cei mai bogați 20%) reflectă un nivel ridicat de inegalitate economică. Potrivit datelor recente ale Biroului Național de Statistică, veniturile celor mai bogați sunt, în medie, de aproximativ 6 ori mai mari decât ale celor mai săraci. În anul 2024 această inegalitate a atins un raport de 5,6401, în creștere față de 5,0761 în anul 2018. Analizând diferențele pe medii de reședință, se observă o ușoară îmbunătățire în zonele urbane, unde discrepanța dintre veniturile celor mai bogați și celor mai săraci s-a redus: de la un raport de 5,7972 în 2023, la 5,4153 în 2024. Această tendință sugerează o consolidare parțială a clasei de mijloc în orașe și o mai bună distribuție a veniturilor în mediul urban. În schimb, în zonele rurale situația s-a înrăutățit. În 2024, veniturile celor mai bogați din mediul rural au fost de 4,773 ori mai mari decât ai celor mai săraci, fiind în creștere cu 0,3 puncte față de anul precedent. Această evoluție negativă indică o accentuare a polarizării sociale în satele Moldovei și un declin al clasei de mijloc rurale. Pe termen mediu, tendința generală este una de creștere a inegalității. Dacă în 2018 diferența dintre cele două extreme sociale era mai mică (raportul fiind de aproximativ 4,5), în prezent decalajul este considerabil mai mare. Această evoluție subliniază o distribuție inechitabilă a resurselor și evidențiază necesitatea unor politici mai eficiente de protecție socială, investiții în educație, dezvoltare rurală și crearea de oportunități economice echitabile pentru toate categoriile sociale.

Figura 5. Inegalitatea dintre veniturile populației din quintila I (cei mai săraci) și V (cei mai bogați)

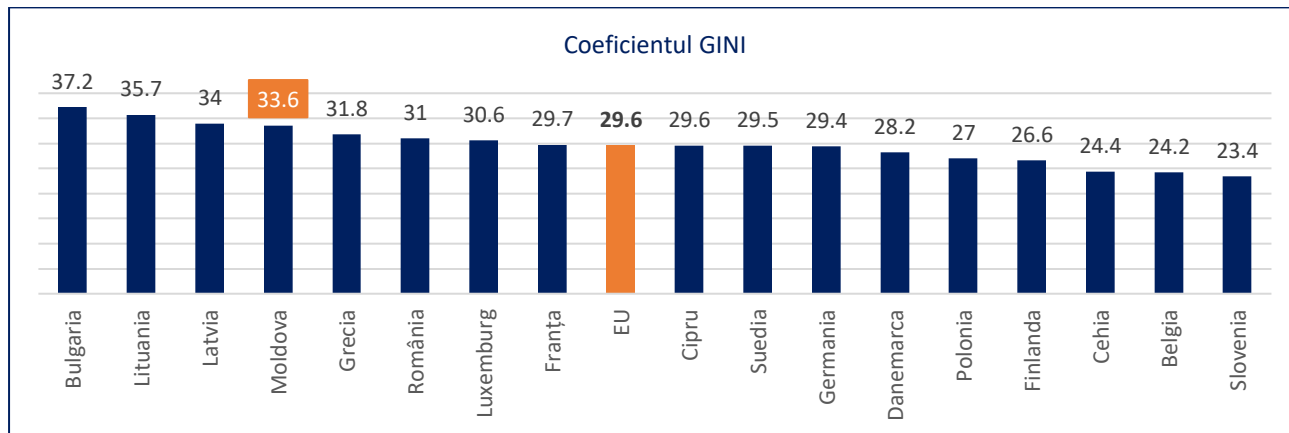

Sursa: Biroul Național de Statistică, 2024

Coeficientul Gini, un indicator esențial al inegalității veniturilor, relevă faptul că Republica Moldova se confruntă cu un nivel mai ridicat de inechitate economică comparativ cu media statelor din Uniunea Europeană. Coeficientul Gini este un indicator statistic utilizat pentru a măsura inegalitatea distribuției veniturilor sau a averii într-o societate, iar valoarea acestuia variază între 0 și 1 (sau, uneori, exprimată în procente între 0 și 100), unde 0 reprezintă egalitate perfectă, toți indivizii având același venit, iar 1 (respectiv 100) indică inegalitate totală, unde o singură persoană deține întregul venit, iar restul nu au nimic. Respectiv, cu cât coeficientul Gini este mai mare, cu atât inegalitatea în distribuția veniturilor este mai accentuată. În ce privește Republica Moldova, constatăm că în anul 2023 coeficientul Gini a fost estimat la aproximativ 33,6%, indicând o distribuție inegală a veniturilor în rândul populației. În comparație cu țările din spațiul european, unde pentru anul 2023 media coeficientului Gini se situează în jurul valorii de 29,6 (conform Eurostat), iar în statele nordice, cunoscute pentru politicile lor de redistribuire eficiente, acesta coboară chiar sub 27,

coeficientul Gini pentru Republica Moldova, desigur, se clasează pe o poziție mai inferioară. Constatăm că deși Moldova a înregistrat ușoare îmbunătățiri față de anii anteriori, diferențele rămân semnificative, subliniind nevoia unor reforme structurale în domeniul fiscal, al protecției sociale și al pieței muncii pentru a reduce polarizarea economică și a apropia țara de standardele europene privind echitatea socială.

Figura 6. Coeficientul GINI, pe țări, în %

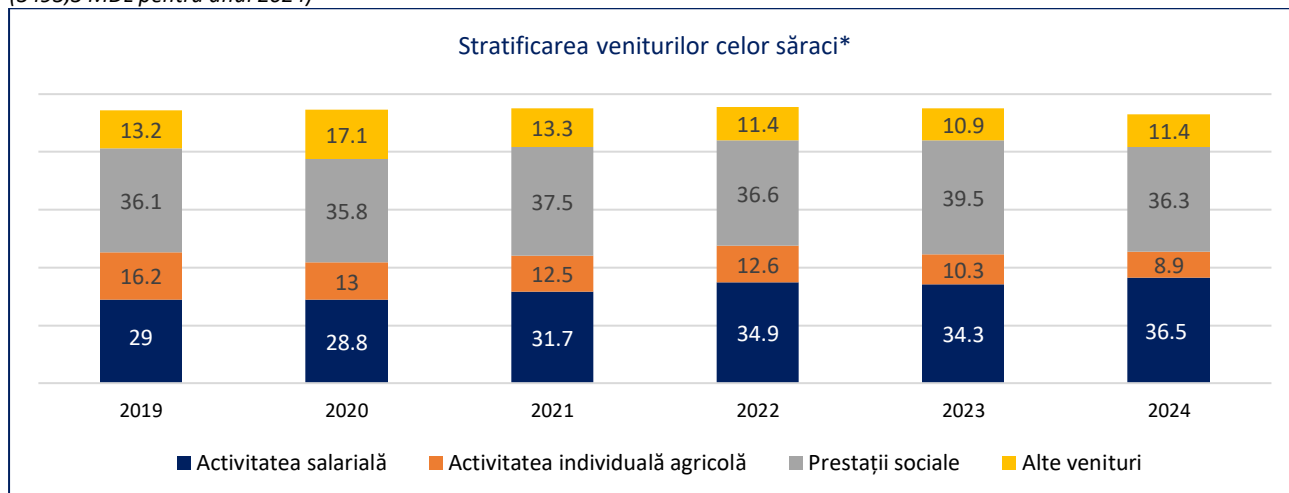

Sursa: Eurostat, 2023

Pătura cea mai săracă rămâne și în continuare a fi dependentă de prestațiile sociale. Stratificarea veniturilor celor mai săraci din populația Republicii Moldova evidențiază o dependență semnificativă de transferurile sociale și remitențele din străinătate, în detrimentul veniturilor salariale stabile or, conform Biroului Național de Statistică, constatăm că sursele principale de venit provin din prestații sociale (pensii, indemnizații, ajutoare sociale - 36,3% în anul 2024) și transferuri bănești externe trimise de rudele plecate la muncă peste hotare (11,4% în 2024). Veniturile din muncă, în special cele salariale, au reprezentat istoric o proporție redusă din totalul câștigurilor lor. Deși decalajele rămân încă semnificative, în ultimii ani se observă o tendință pozitivă, când ponderea veniturilor din salarii în totalul veniturilor acestei categorii sociale este în creștere, ceea ce poate indica o ușoară îmbunătățire a serviciilor de suport pentru ocuparea formală și o integrare mai activă pe piața muncii. Cu toate acestea, decalajele rămân semnificative, iar vulnerabilitatea economică a acestui grup persistă, evidențiind necesitatea unor politici care să sporească incluziunea și să accesibilizeze formarea profesională, stimulând angajarea oficială în câmpul muncii a acestei categorii de cetățeni.

Figura 7. Stratificarea veniturilor celor săraci, pe tipuri de venituri, %

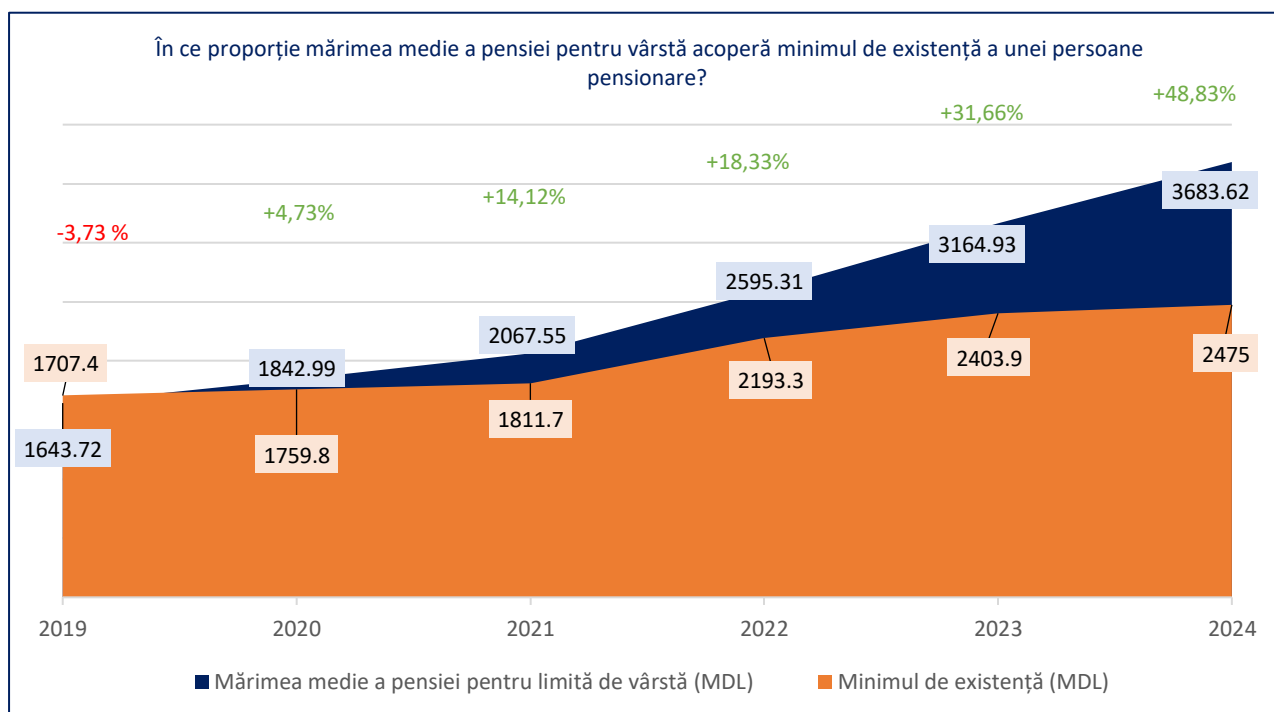
* Săraci – sunt considerate persoanele care au cheltuielile medii lunare pe adult-echivalent mai mici decât pragul sărăciei absolute (3493,3 MDL pentru anul 2024)

Sursa: Biroul Național de Statistică, 2019-2024

Mărimea medie a pensiei pentru vârstă acoperă minimul de existență a unei persoane pensionare. În perioada 2019–2024, pensia medie pentru limita de vârstă a înregistrat o creștere semnificativă, reflectând eforturile autorităților de a îmbunătăți condițiile de trai ale pensionarilor prin indexări anuale și politici de suport pentru vârstnici. Drept urmare, în 2024, pensia minimă pentru limita de vârstă în Republica Moldova a fost de 3.683,62 MDL, în timp ce minimul de existență pentru pensionari a fost calculat la 2.475 MDL. Astfel, pensia minimă acoperă în proporție de 148,83% minimul de existență, fiind cea mai mare creștere din ultimii ani. Pe de altă parte, în anul 2019, pensia minimă pentru limita de vârstă era de 1.643,72 MDL, în timp ce minimul de existență constituia 1.707,4 MDL, ceea ce înseamnă că, pe atunci, pensia minimă era sub nivelul minimului de existență, lăsând pensionarii într-o situație financiară destul de dificilă. Deși în ultimii ani au existat îmbunătățiri ale pensiilor, în special prin majorările anuale și ajustările în funcție de inflație, diferența între pensia minimă de vârstă și minimul de existență în valoare de doar 1200 MDL/lună continuă să sublinieze vulnerabilitatea financiară a pensionarilor din Moldova. Este important de menționat că, chiar dacă pensia minimă pentru limita de vârstă din 2024 acoperă o parte din necesitățile de bază ale pensionarilor, aceasta rămâne a fi insuficientă pentru a asigura un trai decent, în special pentru cei care nu beneficiază de venituri suplimentare sau de sprijin din partea familiei, deoarece, comparativ cu pragul sărăciei absolute stabilite în valoare de 3493,3 MDL pentru anul 2024, pensia minimă se află cu doar 5,4% peste valoarea dată. Acest lucru înseamnă că o parte semnificativă a pensionarilor se situează în continuare foarte aproape de linia critică a sărăciei, fiind expuși riscurilor sociale și economice, în special în cazul unor cheltuieli neprevăzute sau a creșterii costurilor de trai. Realitatea respectivă subliniază vulnerabilitatea financiară persistentă a unei categorii largi de persoane în etate și relevă faptul că, în pofida ajustărilor recente, pensia minimă rămâne a fi insuficientă pentru a garanta un trai cu adevărat sigur și demn. În acest context, se impune nu doar menținerea indexărilor anuale ale pensiilor, ci și o revizuire a criteriilor de stabilire a acestora în strânsă corelare cu evoluția costurilor reale ale vieții și cu politicile de combatere a sărăciei.

Figura 8. Proporția în care mărimea medie a pensiei pentru vârstă acoperă minimul de existență a unei persoane pensionare, în %

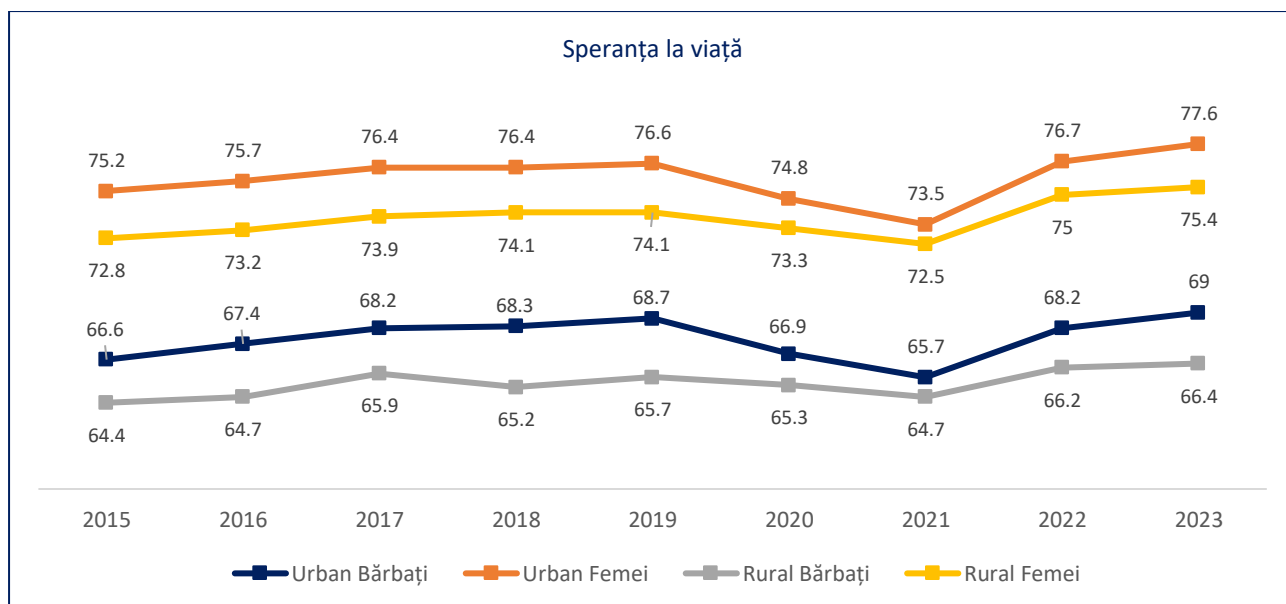
Sursa: Biroul Național de Statistică, 2024

SĂNĂTATEA

ACCESUL LA SERVICII DE SĂNĂTATE

Speranța de viață a populației din Republica Moldova a înregistrat o tendință ascendentă în ultimul deceniu. Potrivit celor mai recente date publicate de Biroul Național de Statistică, în anul 2023, speranța medie de viață a ajuns la 71,9 ani. Cu toate acestea, discrepanțele de gen și cele teritoriale rămân semnificative. Cele mai longevive sunt femeile din mediul urban, care trăiesc, în medie, până la 77,6 ani, cu aproximativ 6 ani mai mult decât media generală a populației. La polul opus, bărbații din mediul rural înregistrează cea mai scăzută speranță de viață, cu o medie de doar 66,4 ani. Diferența de aproape 11 ani între această categorie și femeile din zonele urbane subliniază inegalitățile persistente în accesul la servicii de sănătate, condițiile de trai și stilul de viață. Această diferență se explică prin accesul inegal la servicii medicale, condiții de trai mai bune în orașe, un stil de viață mai sănătos în mediul urban și faptul că femeile, în general, adoptă comportamente mai preventive față de sănătate decât bărbații.

Figura 9. Speranța la viață

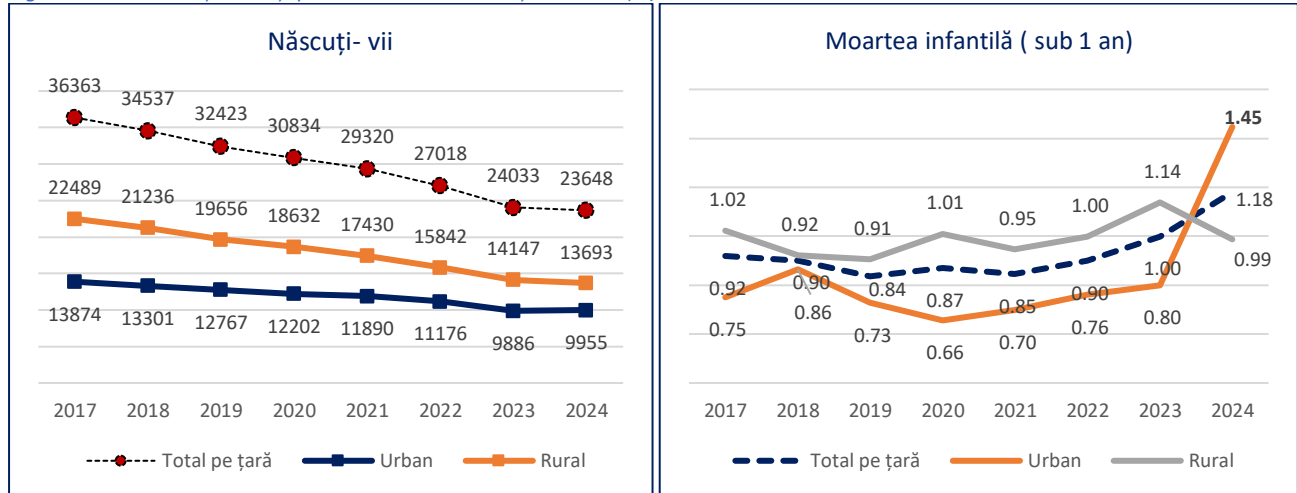

Sursa: Biroul Național de Statistică, 2015-2023

Pe de altă parte, în ultimul deceniu, Republica Moldova se confruntă cu o tendință demografică îngrijorătoare: natalitatea este în scădere continuă, iar mortalitatea infantilă înregistrează o creștere anuală. Conform datelor Biroului Național de Statistică, în anul 2024, s-au înregistrat 23.648 de nașteri-vii, cu aproximativ 385 mai puține decât în 2023 și cu 12.715 mai puține comparativ cu anul 2017. Acest lucru de fapt se datorează și concentrației familiilor cu copii mici în orașe, deoarece au acces și la loc de muncă, și la servicii de îngrijire și educație pentru copii. Paralel cu scăderea natalității, îngrijorează faptul că mortalitatea infantilă a crescut constant în ultimii ani. În anul 2024, numărul deceselor în rândul copiilor cu vârsta de până la 1 an a ajuns la 279 de copii, însă ponderat la numărul total de nașteri-vii, constatăm că din totalul pruncilor născuți-vii au decedat 1,18% până la vârsta de 1 an, comparativ cu 0,92% în anul precedent. Această situație reflectă nu doar o scădere a numărului de nașteri, ci și o calitate insuficientă a serviciilor de sănătate maternă și infantilă. Cel mai mare record al naștirilor infantile se înregistrează, totuși, în zonele urbane, ajungând la o pondere de 1,45% în anul 2024, crescând practic dublu față de anul 2023. Situația dată are aceeași explicație ca și în cazul tendințelor natalității în zonele urbane, or fiind numărul de familii cu copii mai mare în zonele urbane, este și firesc că moartea infantilă va fi proporțională. În concluzie, Republica Moldova se confruntă

cu o dublă provocare: scăderea natalității pe de o parte, și creșterea mortalității infantile, pe de altă parte. Tendințele respective subliniază necesitatea unor politici publice eficiente care să sprijine familiile și să îmbunătățească accesul la servicii de sănătate de calitate, capabile să asigure un viitor sustenabil pentru tânăra generație.

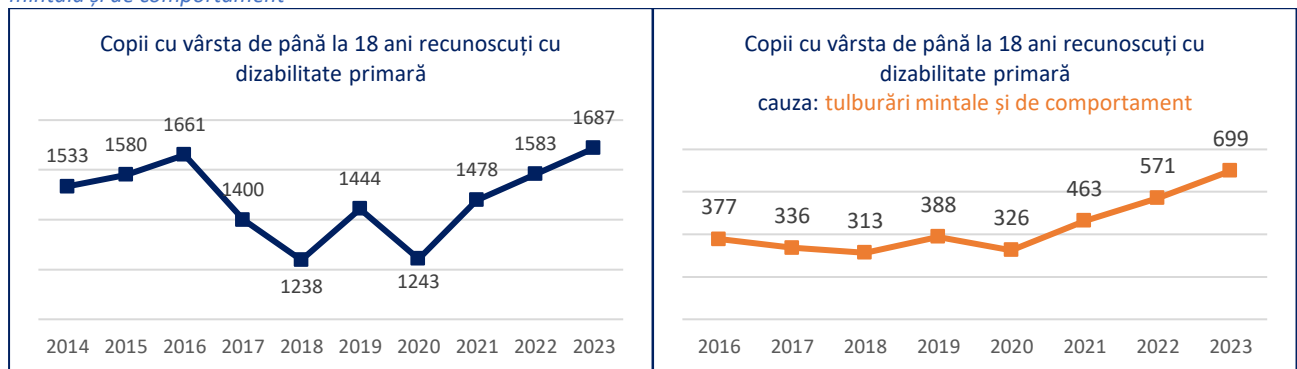
Figura 10. Nr. născuților-vii și ponderea celor decedați sub 1 an (%)

Sursa: Biroul Național de Statistică, 2017-2024

E alarmantă și tendința privind creșterea numărului de copii cărora le-a fost recunoscută o dizabilitate. În acest context, cel mai mult îngrijorează sporirea numărului de copii cu tulburări mintale și comportament deviant. Potrivit datelor oficiale, în anul 2023 au fost înregistrați 699 de copii cu astfel de diagnostice, comparativ cu 377 în anul 2016, ceea ce reprezintă o creștere de peste 85% în mai puțin de un deceniu. Această evoluție poate reflecta atât o creștere reală a incidenței tulburărilor psihice în rândul copiilor, cât și o serie de schimbări pozitive în sistemul de identificare și raportare a dizabilităților. Un factor important îl constituie îmbunătățirea protocoalelor naționale de evaluare și recunoaștere a dizabilităților în rândul copiilor, ceea ce a condus la o înregistrare mai exactă și mai completă a asemenea cazuri. În plus, în ultimii ani s-a vorbit tot mai des despre incluziune și drepturile copiilor cu dizabilități, ceea ce a contribuit esențial la schimbarea atitudinii părinților. Dacă în trecut mulți ezitau să ceară ajutor sau să recunoască public dizabilitatea propriului copil din rușine sau teamă de stigmatizare, acum există o deschidere mai mare, iar familiile sunt mai dispuse să solicite evaluare și sprijin specializat. Aceste schimbări indică atât nevoia urgentă de extindere a serviciilor de sprijin psihologic și educațional, cât și importanța continuării eforturilor de conștientizare și incluziune socială.

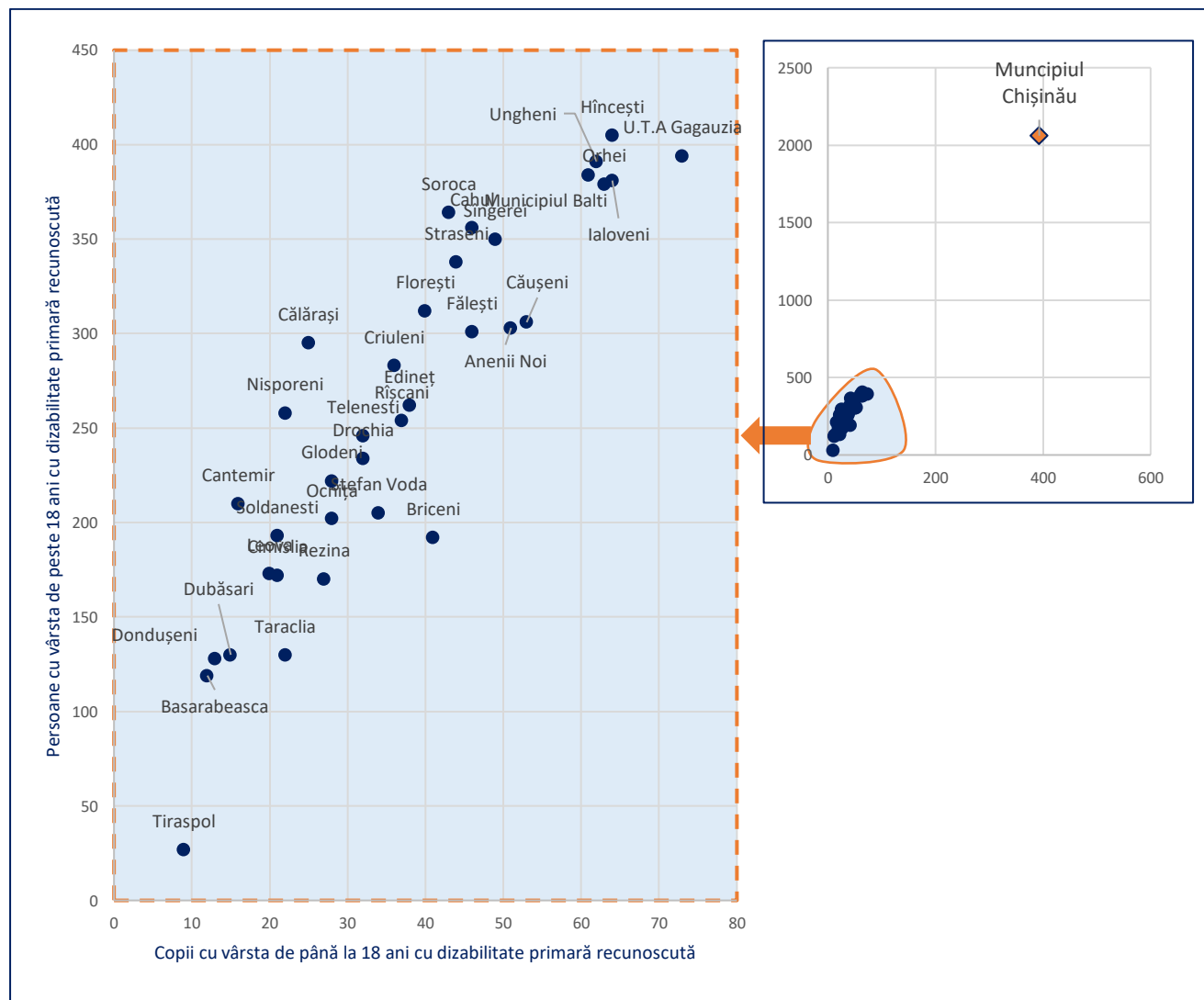
Figura 11. Nr. copiilor cu vârsta de până la 18 ani recunoscuți cu dizabilitate primară și cei după cauza de dizabilitate: tulburare mintală și de comportament

Sursa: Biroul Național de Statistică, 2014-2023

De remarcat că cea mai mare concentrare a persoanelor cu dizabilități, inclusiv a copiilor, se înregistrează în municipiul Chișinău, depășind semnificativ toate celelalte raioane ale țării. Această realitate poate fi explicată atât prin densitatea mai înaltă a populației, cât și prin accesul mai bun la servicii medicale, centre de evaluare și instituții specializate, care facilitează procesul de identificare și înregistrare oficială a dizabilităților. În același timp, analiza teritorială a distribuției persoanelor cu dizabilități arată că în afara municipiului Chișinău cele mai mari valori se înregistrează în UTA Găgăuzia, precum și în raioanele Hîncești, Orhei, Ialoveni, Ungheni și municipiul Bălți. Această concentrație se explică prin faptul că în regiunile menționate există diverse servicii, precum centre de plasament pentru persoanele cu necesități speciale¹, Serviciul Casă comunitară pentru persoane cu dezabilități mintale din s. Hansca², Ialoveni ori Serviciul social „Casă comunitară”, gestionat de Direcția Generală Asistență Socială și Protecție a Familiei (DGASPF) Ungheni³, care oferă îngrijire continuă și asistență pentru copii și adulți cu dizabilități mintale, inclusiv cei declarați incapabili.

Figura 12. Concentrația persoanelor cu dizabilități în profil regional

Sursa: Biroul Național de Statistică, 2023

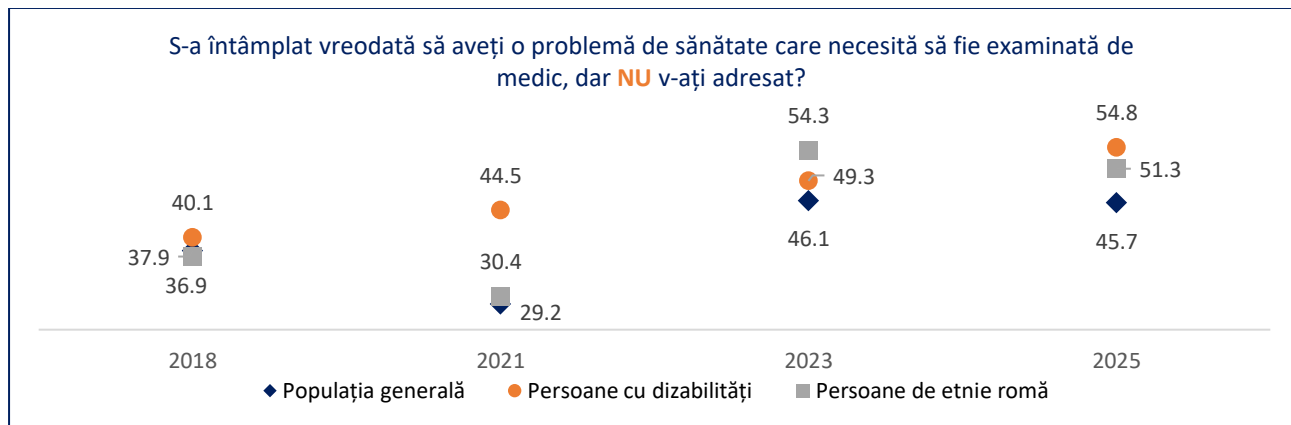
¹ <https://social.gov.md/wp-content/uploads/2024/06/Lista-institutiilor-publice-in-care-Ministerul-Muncii-si-Protectiei-Sociale-are-calitatea-de-fondator.pdf>

² <https://daspf.il.md/serviciul-casa-comunitara-pentru-persoane-cu-dezabilitati-mintale-s-hansca/>

³ <https://dgaspf.ungheni.net/serviciul-asistenta-sociala-comunitara/>

Persoanele cu dizabilități se confruntă mai frecvent cu situații în care nu solicită ajutor medical, chiar și în cazuri de urgență, comparativ cu alte grupuri ale populației. Tendințele privind adresabilitatea scăzută la medic în rândul persoanelor cu dizabilități se înrăutățesc de la an la an din cauza mai multor factori cumulativi, care afectează accesul real la servicii de sănătate. Conform datelor sondajului național realizat de CPD ale anul 2025, circa jumătate din respondenții cu dizabilități (54,8%) au declarat cazuri când, având o problemă de sănătate care necesita examinarea medicului, nu au avut posibilitatea să recurgă la serviciile acestuia. Această tendință negativă se explică, în primul rând, prin lipsa specialiștilor și migrația medicilor, care per ansamblu creează un context în care serviciile de sănătate sunt tot mai greu de accesat, mai ales în zonele rurale. În același timp, inflația și creșterea costurilor vieții afectează capacitatea oamenilor de a plăti pentru consultații, investigații sau medicamente, chiar și în condițiile în care asigurarea medicală acoperă o parte din servicii. Pentru persoanele cu dizabilități, aceste dificultăți sunt amplificate de lipsa infrastructurii accesibile (rampe, transport adaptat, comunicare adaptată), dar și de stigmatizare sau tratare inegală din partea personalului medical. De asemenea, pandemia COVID-19 a produs un impact de durată asupra încrederii în sistemul medical și a redus inițiativa de a solicita ajutor în faze timpurii ale bolii. În același timp, în cazul populației de etnie romă se observă o ușoară descreștere a ponderii celor care evită adresarea la medic în cazuri urgente. Această schimbare poate fi asociată cu eforturile recente de incluziune socială, campaniile de sensibilizare și intervențiile ONG-urilor care au facilitat accesul comunităților rome la informații, asistență medicală mobilă și sprijin comunitar. Diferențele dintre aceste grupuri evidențiază nevoia de politici publice adaptate fiecărui context specific, care să elimine barierele structurale și atitudinale din sistemul de sănătate.

Figura 13. Ponderea persoanelor care nu s-au adresat la medic, chiar dacă au avut o problemă de sănătate, în %

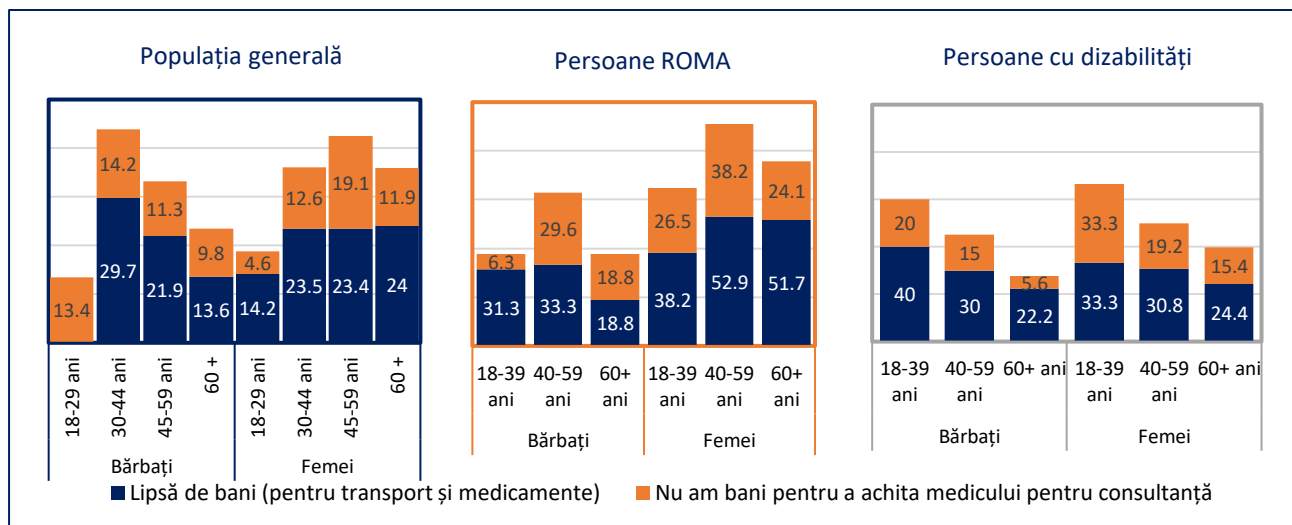

Sursa: Sondaj național CPD, 2018-2025

Un alt grup vulnerabil rămâne a fi femeile rome, cu vârsta cuprinsă între 40 și 59 de ani, care se confruntă cu numeroase obstacole în accesarea serviciilor medicale. Printre principalele cauze ale neadresabilității la medic, semnalate frecvent de respondente, sunt dificultățile financiare. Printre cauzele ne adresării la medic, chiar și în situații stringente, au fost menționate că: nu au avut bani pentru transport, achiziționarea medicamentelor (40,4%) sau pentru a plăti consultația medicală (26,3%). Aceste bariere sunt mai pronunțate în cazul femeilor rome de vârstă mijlocie, care au invocat motivul de lipsa banilor pentru transport și achiziționare medicamentelor în proporție de 52,9%, pentru a plăti consultația medicală în proporție de 38,2%. Această situație se explică și prin structura sistemului de asigurări din Republica Moldova: femeile mai tinere, aflate la vârsta reproductivă, sunt în mod obișnuit asigurate prin statutul lor de mame (în special, dacă au copii minori), în timp ce persoanele vârstnice beneficiază automat de asigurare în baza statutului de pensionari. În schimb, femeile cu vârsta între 40 și 59 de ani, în special cele din comunitățile rome, sunt adesea în afara sistemului formal de muncă, ceea ce le exclude de la dreptul automat la asigurare medicală. Lipsa de venit stabil și precaritatea locurilor de muncă aprofundează imposibilitatea de a achita contribuțiile individuale la fondul de asigurări medicale. În mod similar, dificultățile financiare afectează grav și femeile cu dizabilități. Fiecare a treia femeie cu dizabilități a declarat că nu a accesat serviciile medicale, atunci când a

avut nevoie, din aceleași motive: lipsa banilor pentru transport, medicamente și plata directă a medicului. În cazul acestora, bariera economică se suprapune cu barierele fizice și sociale, precum lipsa infrastructurii accesibile și stigmatizarea cu care se confruntă din partea lucrătorilor medicali. Aceste constatări relevă nevoia urgentă de intervenții focusate, precum subvenționarea transportului medical, extinderea asigurării medicale către grupurile vulnerabile și formarea personalului medical în domeniul echității și incluziunii, pentru a reduce inegalitățile și a îmbunătăți accesul universal la sănătate.

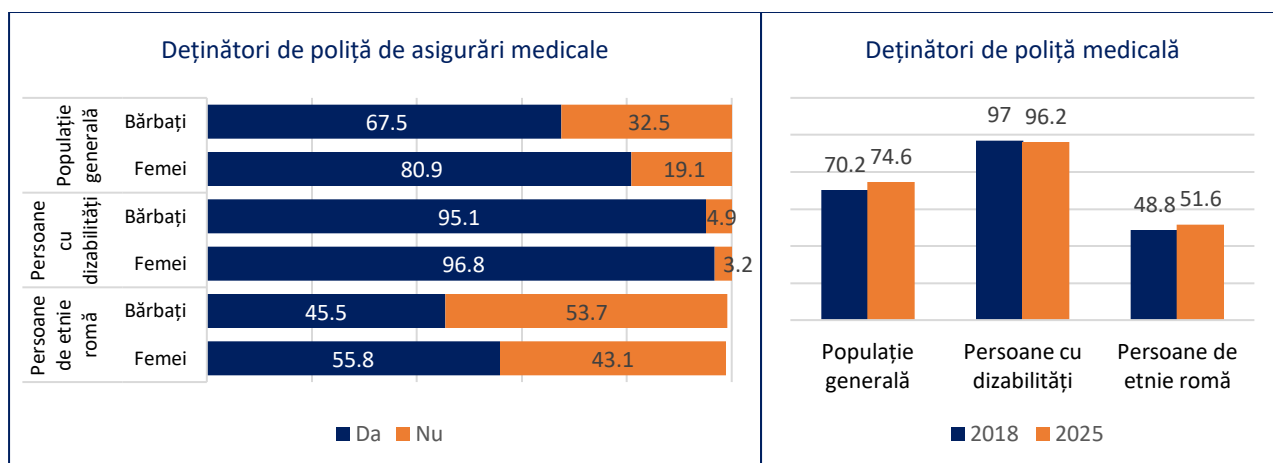
Figura 14. Ponderea persoanelor care nu au accesat serviciile medicale atunci când au avut nevoie din cauza lipsei de bani, în %

Sursa: Sondaj național CPD, 2025

Totuși, un aspect încurajator este că ponderea persoanelor de etnie romă, care dețin poliță de asigurare medicală, a depășit pragul de 50%. În anul 2025, ponderea romilor asigurați medical constituie 51,6%, în creștere cu aproximativ 3 puncte procentuale față de anul 2018. Această evoluție pozitivă este susținută în special de femeile rome, dintre care 55,8% dețin poliță de asigurare, în timp ce în rândul bărbaților romi rata de asigurare este cu aproximativ 10% mai mică. În paralel, și la nivelul populației generale se înregistrează un progres, ponderea persoanelor asigurate ajungând la 74,6% în 2025, ceea ce reprezintă o creștere de 4,4 puncte procentuale comparativ cu 2018. Cu toate acestea, și în rândul populației generale persistă o discrepanță de gen semnificativă: bărbații sunt asigurați într-o proporție cu 13,4% mai mică decât femeile, ceea ce intensifică presupunerea că bărbații rămân a fi în continuare în proporții majoritare încadrați în muncă informală.

Figura 15. Ponderea persoanelor ce dețin poliță de asigurări medicale, în %,

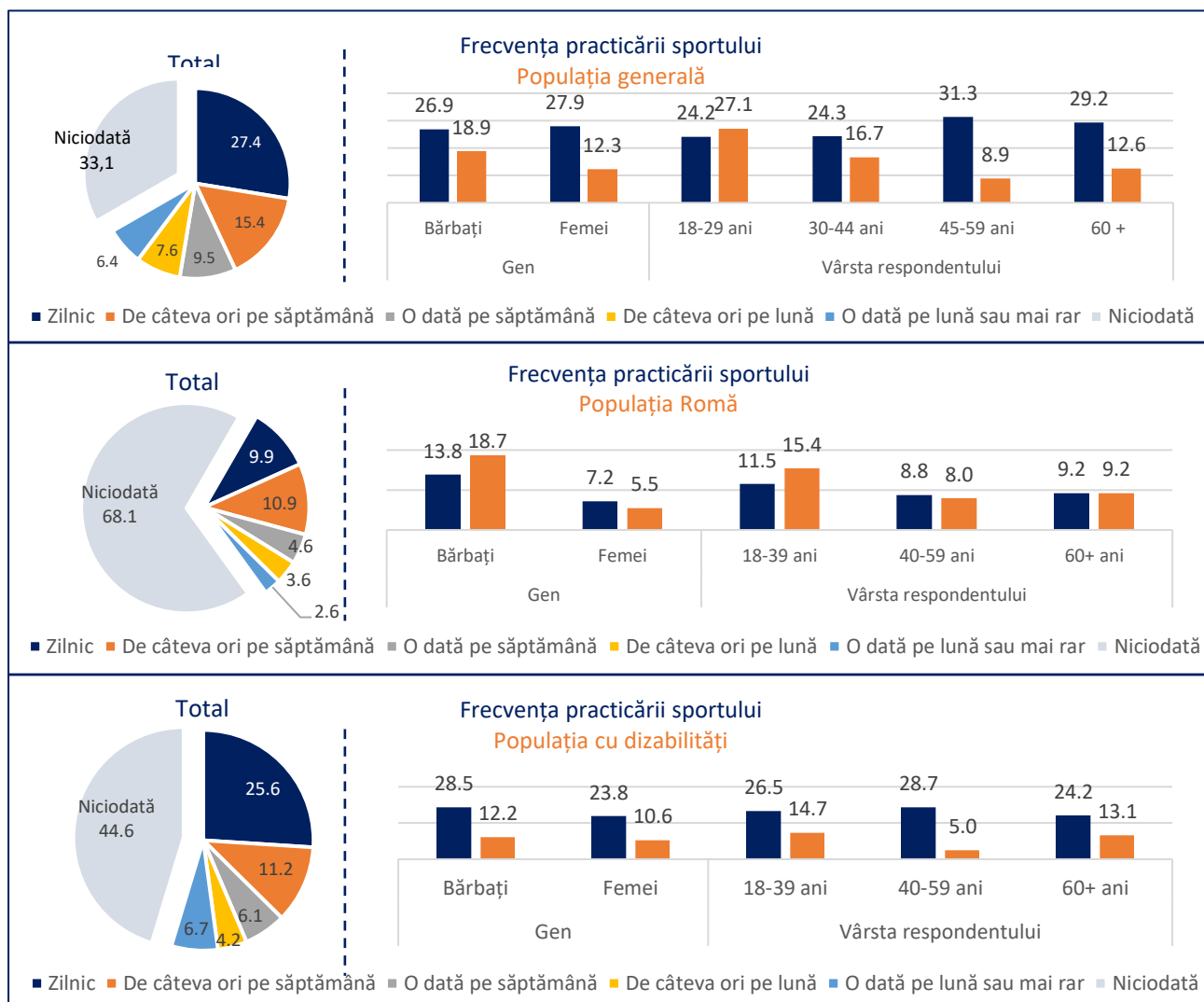

Sursa: Sondaj național CPD, 2025

MODUL SĂNĂTOS DE VIAȚĂ

Aproximativ două treimi dintre romi nu au practicat niciodată sport. Potrivit datelor colectate, 68,1% dintre membrii comunității rome declară că nu au fost niciodată implicați în activități sportive și doar 10% afirmă că practică sport zilnic. Se observă o diferență de gen în ceea ce privește frecvența practicării sportului: 13,8% dintre bărbații rome susțin că fac sport zilnic și 18,7% de câteva ori pe săptămână, în timp ce doar 7,2% dintre femeile rome practică sportul zilnic, iar 5,5% de câteva ori pe săptămână. În ceea ce privește persoanele cu dizabilități, 55% afirmă că practică sportul, însă nivelul de frecvență variază semnificativ: 6,7% o fac o dată pe lună sau chiar mai rar, în timp ce 25,6% practică zilnic. La nivelul populației generale, o treime dintre respondenți declară că nu au avut niciodată o experiență legată de practicarea sportului. Dintre cei care fac sport, cei mai activi sunt persoanele cu vârste cuprinse între 45 și 59 de ani, 31,3% dintre aceștia afirmând că au o activitate sportivă zilnică.

Figura 16. Frecvența practicării sportului, în %

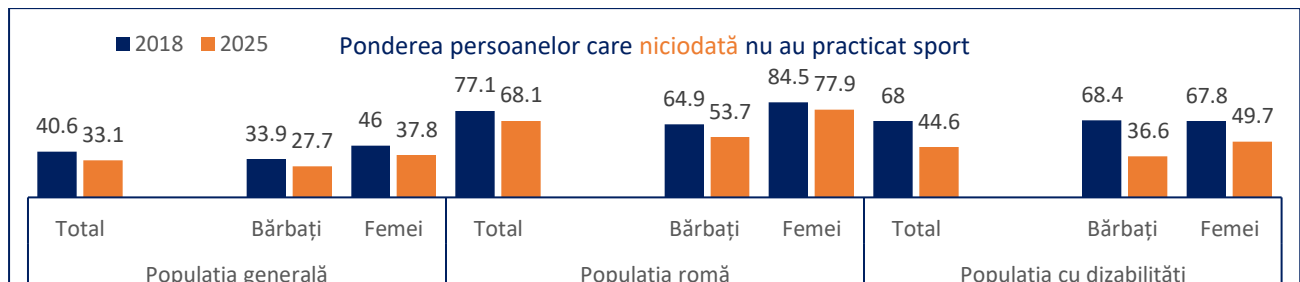

Sursa: Sondaj național CPD, 2025

Tendențele actuale indică o implicare tot mai mare a persoanelor din Republica Moldova în activități sportive. Comparativ cu anul 2018, se remarcă progrese semnificative în ceea ce privește practicarea sportului, indiferent dacă acesta este exersat la nivel profesionist sau doar pentru menținerea unei forme fizice bune. Un aspect îmbucurător este scăderea ponderii celor care au declarat că nu au practicat niciodată sport. Astfel, în rândul populației generale, acest indicator a scăzut cu 7%. În cazul populației de etnie romă,

reducerea este de 9%, iar în rândul persoanelor cu dizabilități – de 23,4%. Cu toate acestea, trebuie subliniat că, în pofida progreselor înregistrate, ponderea celor care nu au practicat niciodată sport rămâne a fi încă foarte ridicată în anumite grupuri vulnerabile. De exemplu, în comunitatea romă, 68,1% dintre respondenți afirmă că nu au făcut niciodată sport, iar în rândul femeilor rome această proporție ajunge chiar la 77,9%. Prin urmare, este important ca campaniile de informare despre modul sănătos de viață și beneficiile practicării sportului să fie orientate spre comunitatea romă, cât și spre îmbunătățirea și dezvoltarea infrastructurii de sport în aceste comunități.

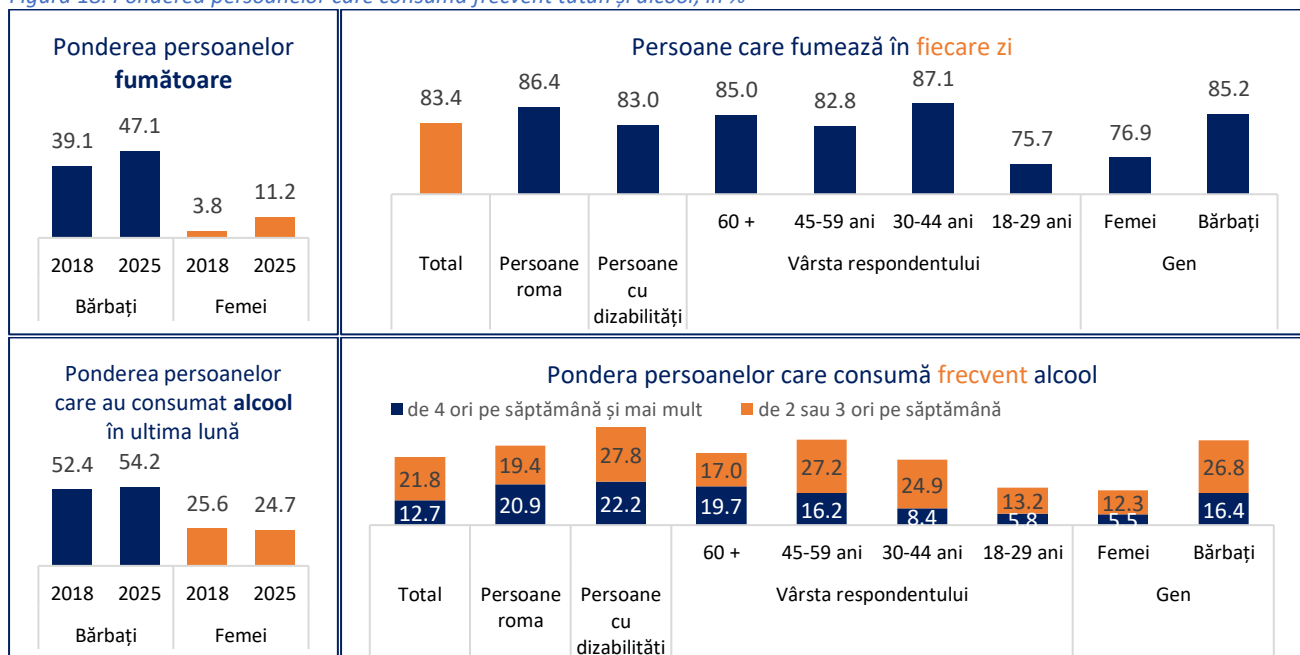
Figura 17. Ponderea persoanelor care niciodată nu au practicat sport (nu contează dacă este profesional sau pentru menținerea formei fizice), în %

Sursa: Sondaj național CPD, 2018-2025

Viciile rămân a fi prezente în rândul bărbaților și în anul 2025. Comparativ cu 7 ani în urmă, ponderea persoanelor care consumă tutun a crescut semnificativ, cu aproape 10% atât în rândul bărbaților, cât și a femeilor, însă ponderea bărbaților rămâne a fi net superioară, iar frecvența fumatului în mare parte e zilnică. În același timp, ponderea celor care consumă alcool a rămas aproape la același nivel, cu o pondere de aproape 54% în rândul bărbaților, dintre care fiecare al treilea a afirmat că în ultima lună a consumat alcool de 2, 3 sau chiar mai mult de 4 ori pe săptămână. Această realitate este rezultatul combinației de norme culturale, presiuni sociale și economice, care vădit au un impact mult mai mare asupra populației masculine. Accesibilitatea crescută, reglementările slabe și publicitatea permisivă contribuie la normalizarea acestor comportamente, în timp ce educația ineficientă și modelele negative din familie perpetuează problema în rândul tinerilor.

Figura 18. Ponderea persoanelor care consumă frecvent tutun și alcool, în %

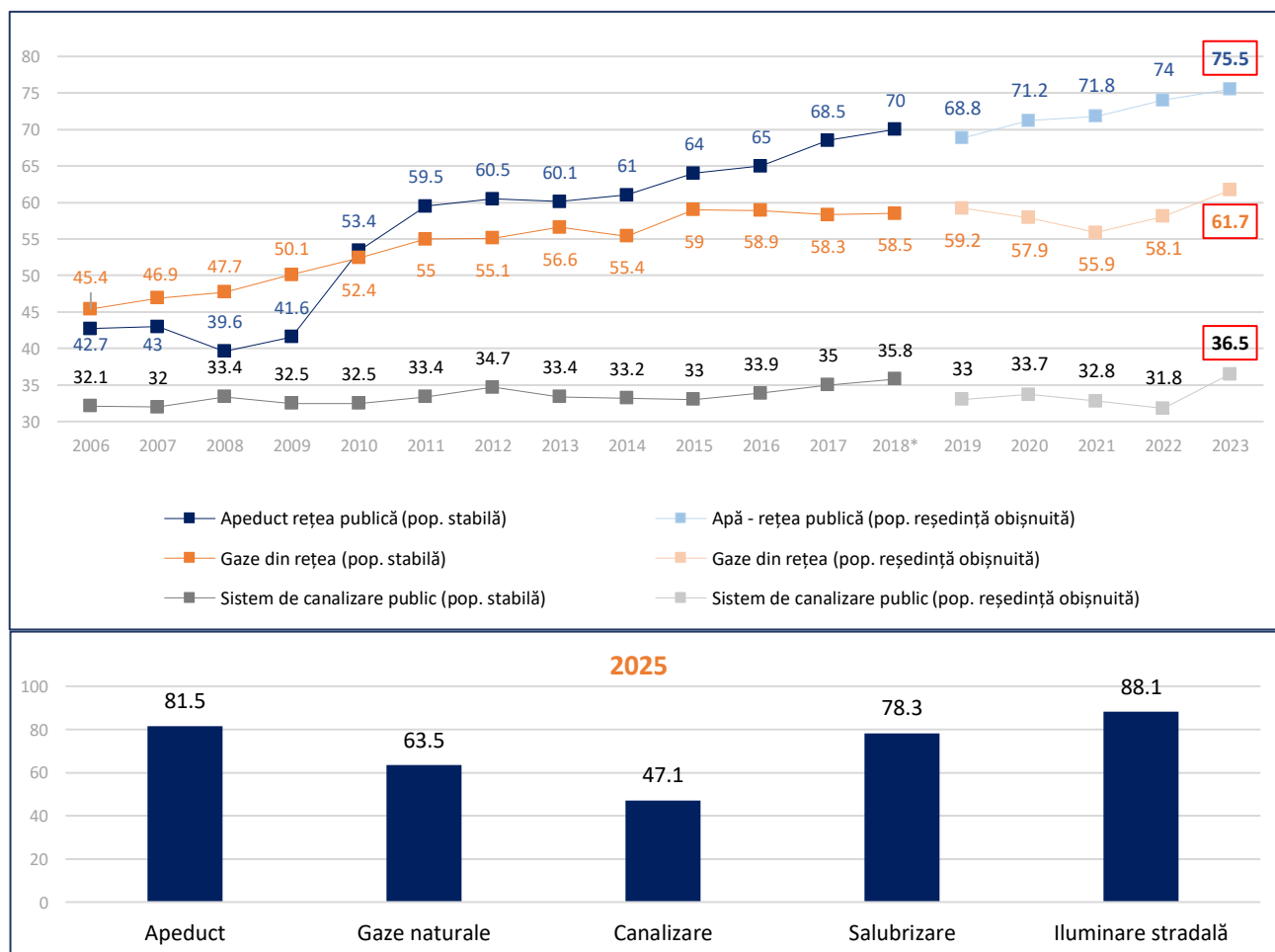
Sursa: Sondaj național CPD, 2018-2025

SERVICIILE PUBLICE DE GOSPODĂRIE COMUNALĂ

ACCESUL LA SERVICII

Accesul la serviciile comunale în Republica Moldova continuă să se îmbunătățească treptat. Potrivit datelor Biroului Național de Statistică, în perioada 2019–2023, accesul populației la rețele publice de apeduct a crescut cu circa 7 puncte procentuale, ajungând la 75,5% în 2023, iar datele unei cercetări recente din 2025 indică o extindere până la 81,5%. Accesul la servicii de canalizare a avut o evoluție aparent mai bună la nivel declarativ – ajungând la 81% din populație în 2023 față de 71% în 2019. Totuși, această cifră include în mare parte sisteme individuale de canalizare, care adesea nu respectă normele sanitare. Când analizăm strict conectarea la *rețele publice* de canalizare, situația este mai problematică: doar 36,5% din populație era racordată în 2023, procent care a crescut până la 47,1% în 2025 (conform unei cercetări independente). Această creștere este semnificativă, dar pornește de la un nivel scăzut și scoate în evidență lipsa unei infrastructuri publice adecvate în multe regiuni ale țării.

Figura . Accesul populației Republicii Moldova la serviciile publice de gospodărie comunală, la nivel național, %

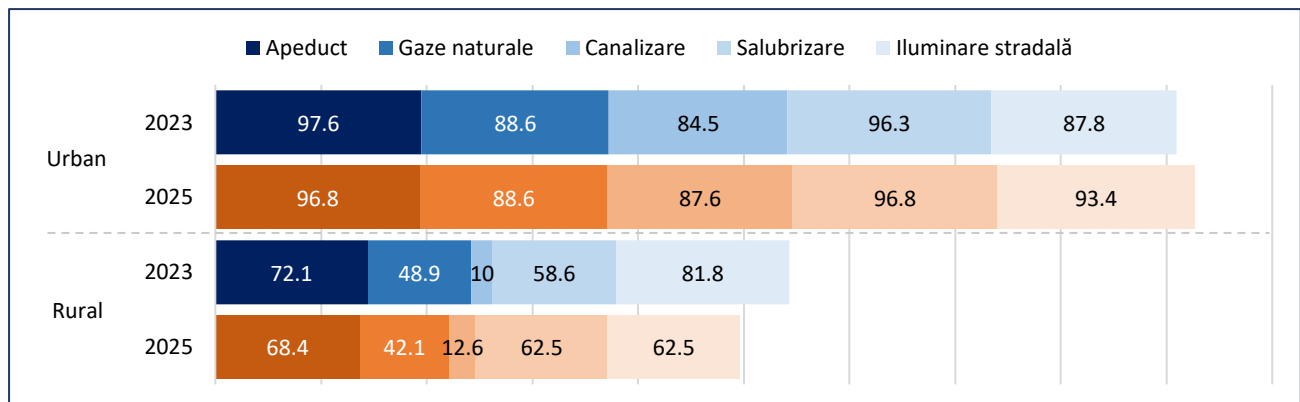

Sursa: Biroul Național de Statistică (2006-2023)⁴, Sondaj național CPD (2025)

⁴ Pentru perioada 2006-2018 la estimarea indicatorilor a fost utilizat ca bază numărul populației stabile, începând cu anul 2019 estimările sunt realizate în baza numărului populației cu reședință obișnuită

Deși rata generală de acces la servicii este în creștere, analiza detaliată relevă existența unor inegalități structurale între mediul urban și cel rural. Mediul urban beneficiază de un grad ridicat de conectare la serviciile comunale esențiale: în 2025, aproape 97% dintre locuitori erau racordați la rețele publice de apeduct, iar 88,6% aveau acces la gaze naturale. În mediul rural, însă, cifrele sunt mult mai modeste – doar 68,4% au acces la rețele de apeduct, iar accesul la gaz este asigurat pentru doar 42,1% dintre locuitori. Aceste date indică o infrastructură comunală rurală insuficient dezvoltată, care limitează nu doar confortul, ci și perspectivele de dezvoltare economică și socială. Cea mai gravă discrepanță se observă în accesul la servicii de canalizare: în timp ce 87,6% din populația urbană este conectată la rețele publice, în rural acest procent abia atinge 12,6%. Chiar dacă se înregistrează o creștere față de anii precedenți, ritmul de extindere a rețelelor publice de canalizare în localitățile rurale este lent, ceea ce menține un risc sporit pentru sănătatea publică și protecția mediului. Această inegalitate nu este ignorată de politicile publice recente. În ultimii ani, au fost lansate mai multe programe menite să reducă decalajele și să extindă accesul echitabil la servicii comunale. Un exemplu central este Programul Național „Satul European”, finanțat prin Fondul Național pentru Dezvoltare Regională și Locală (FNDRL), care include peste 800 de proiecte de dezvoltare locală pentru perioada 2025–2027, în valoare totală de 2,74 miliarde de lei. O parte semnificativă a acestor proiecte vizează modernizarea și extinderea rețelelor de apă și canalizare în mediul rural, acesta un pas esențial spre reducerea inechităților structurale. Tot în această direcție, Guvernul a lansat inițiativa „Satul Expres”, menită să accelereze implementarea proiectelor urgente de infrastructură în comunități mici și izolate. Prin acest program, se oferă sprijin tehnic și financiar rapid pentru lucrări prioritare precum alimentarea cu apă, instalarea de stații de epurare sau modernizarea drumurilor locale – intervenții critice pentru creșterea accesului la servicii și îmbunătățirea condițiilor de trai. Integrarea acestor programe într-o strategie coerentă și susținută poate reprezenta o șansă reală pentru depășirea decalajului istoric urban-rural în accesul la servicii comunale. Totuși, pentru a asigura eficiența acestor investiții, este necesară nu doar extinderea infrastructurii, ci și implicarea comunităților locale, adaptarea soluțiilor la contextul specific al fiecărei localități și monitorizarea atentă a implementării. În caz contrar, riscul este ca diferențele actuale să se mențină, afectând echitatea dezvoltării și coeziunea socială pe termen lung.

Figura . Accesul populației Republicii Moldova la serviciile publice de gospodărie comunală, pe medii, %

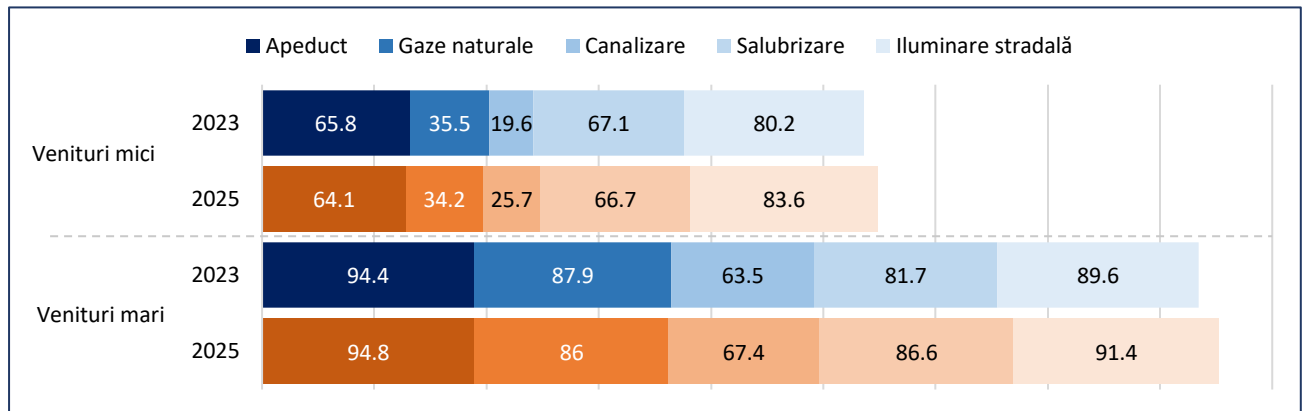

Sursa: Sondaj național CPD (2024-2025)

Inegalitățile în accesul la serviciile comunale nu sunt determinate doar de factorul geografic, ci și de veniturile populației. Datele arată că gospodăriile cu venituri mici sunt semnificativ dezavantajate în raport cu cele mai înstărite: doar 64,1% dintre gospodăriile considerate sărace sunt conectate la rețelele de apeduct, comparativ cu 94,8% în cazul celor mai bogate. În ceea ce privește canalizarea, decalajul este și mai mare – doar 25,7% dintre gospodăriile cu venituri reduse beneficiază de acest serviciu, față de 67,4% dintre cele cu venituri mari. Cauza acestor diferențe este în mod evident capacitatea financiară redusă a populației sărace de a susține costurile de racordare și de întreținere a serviciilor comunale. Chiar și în localitățile unde

infrastructura este deja disponibilă, cheltuielile asociate conectării, care pot include taxe administrative, lucrări tehnice individuale, devin o barieră semnificativă pentru gospodăriile vulnerabile.

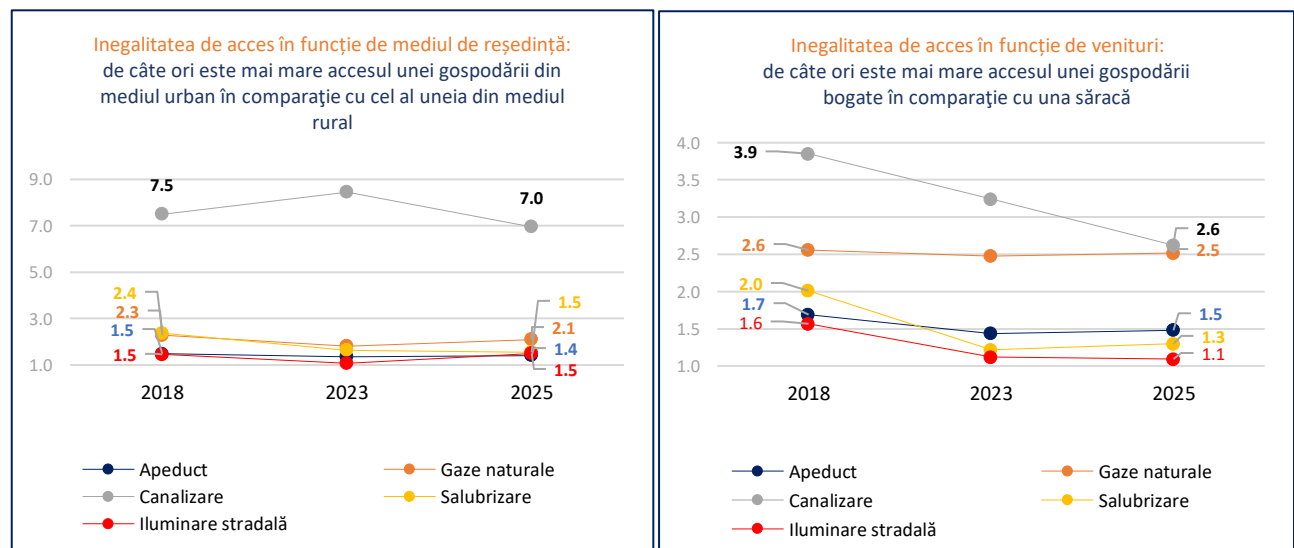
Figura . Accesul populației Republicii Moldova la serviciile publice de gospodărie comunală, pe venituri, %

Sursa: Sondaj național CPD (2024-2025)

Analiza în dinamică relevă o tendință lentă, dar constantă de reducere a acestor inegalități între diferite grupuri de populație. Spre exemplu, în 2018, o gospodărie din mediul urban avea o probabilitate de 7,5 ori mai mare de a fi conectată la servicii de canalizare decât una din rural, iar în 2025 acest raport a scăzut ușor, la 7 ori. În ceea ce privește accesul la apeduct, diferențele s-au redus mai vizibil pe termen lung – dacă în 2010 accesul gospodăriilor din zonele urbane era de 3,3 ori mai mare decât a celor din mediul rural, în 2018 raportul a scăzut la 1,5, iar în 2025 ajunge la 1,4. Evoluții similare pot fi observate și în cazul diferențelor socio-economice: în 2018, accesul unei gospodării cu venituri mari la rețeaua de canalizare era de 3,9 ori mai mare decât în cazul unei gospodării sărace, iar până în 2025 această discrepanță s-a redus la 2,6 ori. Este vorba de un progres modest, dar semnificativ din punct de vedere structural, îndeosebi în contextul investițiilor recente în mediul rural prin programe precum „Satul European”, dar și a celor venite din partea partenerilor de dezvoltare (asistența financiară din partea Uniunii Europene, acordul bilateral cu Guvernul Germaniei ș.a.), care au avut drept scop sporirea accesului la servicii comunale în zonele rurale, marginalizate, în special a grupurilor vulnerabile.

Figura . Dinamica inegalităților de acces la serviciile comunale, în funcție de mediul reședință și venituri

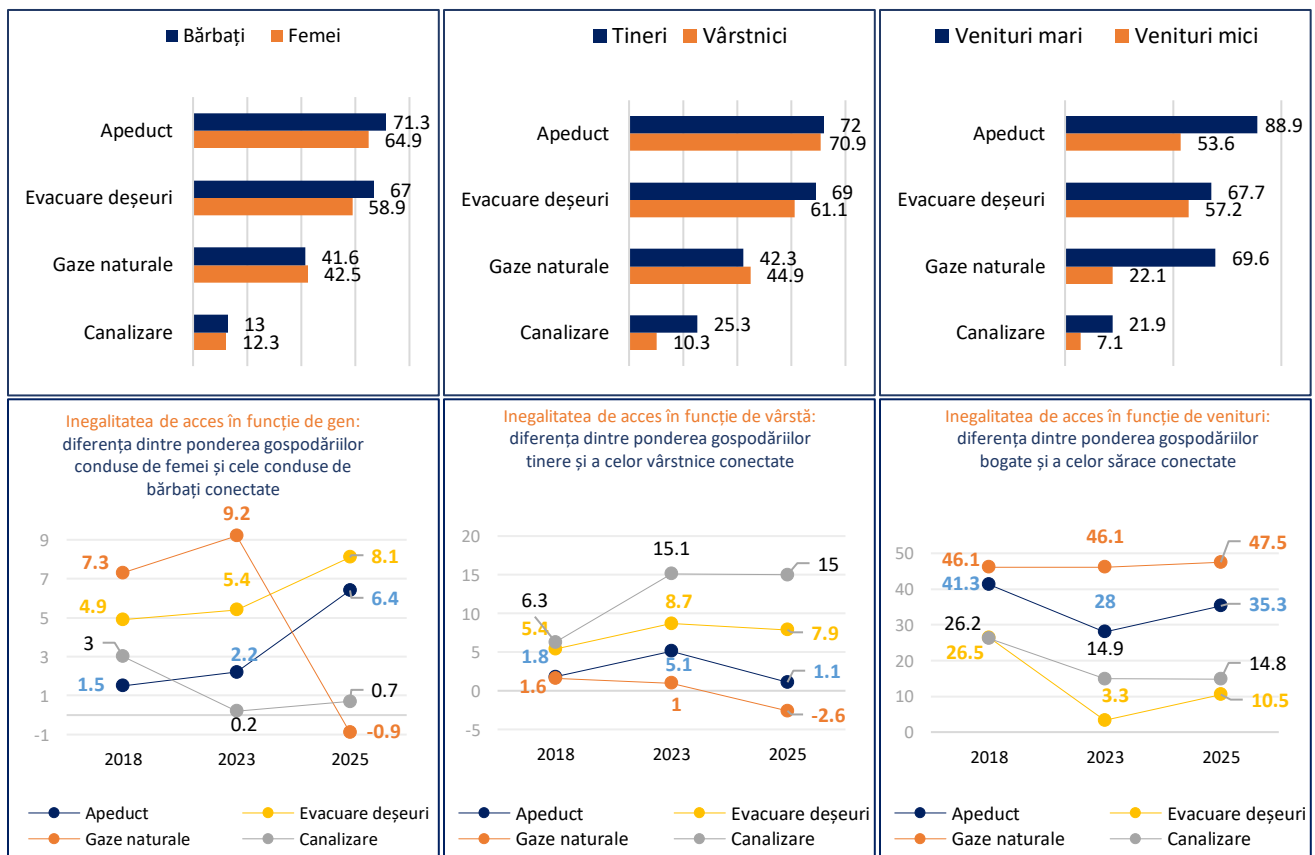

Sursa: Sondaj național CPD (2018-2025)

Deși întreaga populație din zonele rurale are acces limitat la servicii comunale, anumite grupuri sunt mai afectate, confruntându-se cu o dublă marginalizare – atât din cauza localizării geografice, cât și a statutului social sau a caracteristicilor individuale. De exemplu, în cazul serviciilor de evacuare a deșeurilor, se înregistrează o diferență semnificativă între femei și bărbați: doar 58,9% dintre femeile din mediul rural au acces la acest serviciu, comparativ cu 67% dintre bărbați din zonele rurale – o inegalitate de 8 puncte procentuale, cea mai pronunțată pe criteriul de gen. Din perspectiva vârstei, persoanele în etate sunt mai dezavantajate în ceea ce privește accesul la canalizare – doar 10,3% sunt conectate la rețea, față de 25,3% în cazul tinerilor, ceea ce indică un decalaj alarmant de 15 puncte procentuale. Totodată, cele mai adânci inegalități se înregistrează între gospodăriile sărace și cele cu venituri mai mari. Accesul la gaze naturale, un serviciu esențial, este disponibil doar pentru 22,1% dintre gospodăriile cu venituri mici, comparativ cu 69,6% în cazul celor înstărite. În mod similar, accesul la apeduct (apă din rețea) este profund inegal – doar 53,6% dintre gospodăriile sărace din mediul rural sunt conectate, față de 85,4% dintre cele cu venituri ridicate. Aceste categorii adesea nu dispun de mijloacele financiare, fizice sau informaționale pentru a beneficia de eventualele îmbunătățiri ale infrastructurii locale.

Inegalitățile între anumite grupuri din mediul rural au crescut. În 2025, inegalitatea de acces la apeduct și evacuare a deșeurilor în mediul rural a crescut față de 2023, afectând în special femeile și gospodăriile sărace: diferența de acces între femei și bărbați a urcat de la 2 la 5 pp, iar decalajul între gospodăriile bogate și cele sărace conectate la apeduct a crescut de la 28 pp în 2023 la 35 pp în 2025. În cazul persoanelor vârstnice, diferențele de acces în raport cu tinerii s-au redus la toate serviciile, indicând o ușoară îmbunătățire a incluziunii în mediul rural. Totuși, trebuie de notat că, comparativ cu 2018, inegalitățile de acces între grupuri din zona rurală s-au redus în majoritatea serviciilor, ceea ce indică un progres lent, dar constant, spre o distribuție mai echitabilă a infrastructurii comunale.

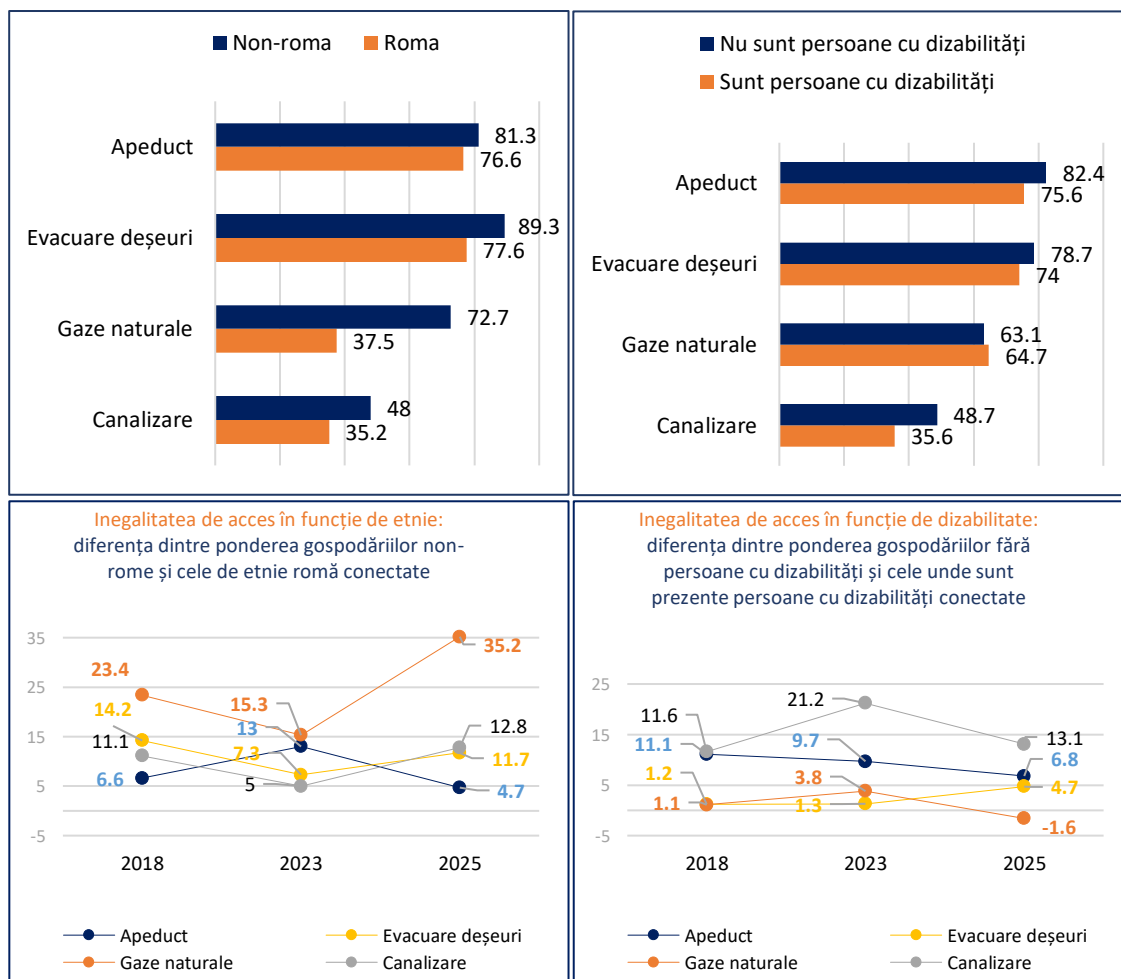
Figura . Accesul populației din zonele rurale la serviciile publice de gospodărie comunală, pe grupuri, % și pp

Sursa: Sondaj național CPD (2018-2025)

Comunitățile rome și persoanele cu dizabilități continuă să înregistreze mari inegalități în accesul la servicii comunale. În cazul gospodăriilor de etnie romă, cea mai severă disparitate este observată în accesul la gaze naturale: în 2025, doar 37,5% dintre acestea sunt conectate, comparativ cu 72% dintre gospodăriile non-rome. Acesta formează un decalaj de circa 35 puncte procentuale, fiind aproape dublu față de 2023, când diferența era de 15,3 pp. Această adâncire a inegalității este legată de criza economică și de creșterea tarifelor la gaze, care au afectat disproporționat gospodăriile cu venituri reduse, cum ar fi cele rome. În mod similar, persoanele cu dizabilități se confruntă cu acces limitat la infrastructura de bază, cea mai mare inegalitate fiind înregistrată în cazul accesului la canalizare: doar 35,6% dintre gospodăriile în care locuiesc persoane cu dizabilități sunt conectate, față de 48,7% în rândul celor fără membri cu dizabilități – o diferență de 13,1 pp. Totuși, este important de remarcat că inegalitățile de acces între gospodăriile fără persoane cu dizabilități și cele unde acestea sunt prezente tind să scadă în ultimii ani, fapt ce indică spre o perspectivă mai optimistă a incluziunii grupurilor vulnerabile. Cu toate acestea, datele generale indică asupra necesității dezvoltării unor măsuri și intervenții mai direcționate și sensibile la nevoile specifice ale acestor grupuri, altfel expansiunea infrastructurii, ca urmare a investițiilor majore din ultimii ani, riscă să perpetueze sau chiar să accentueze excluziunea, în loc să contribuie la reducerea ei. Astfel, echitatea în accesul la servicii de gospodărie comunală nu poate fi atinsă fără politici care să țintească explicit eliminarea barierelor sociale și economice care afectează aceste grupuri.

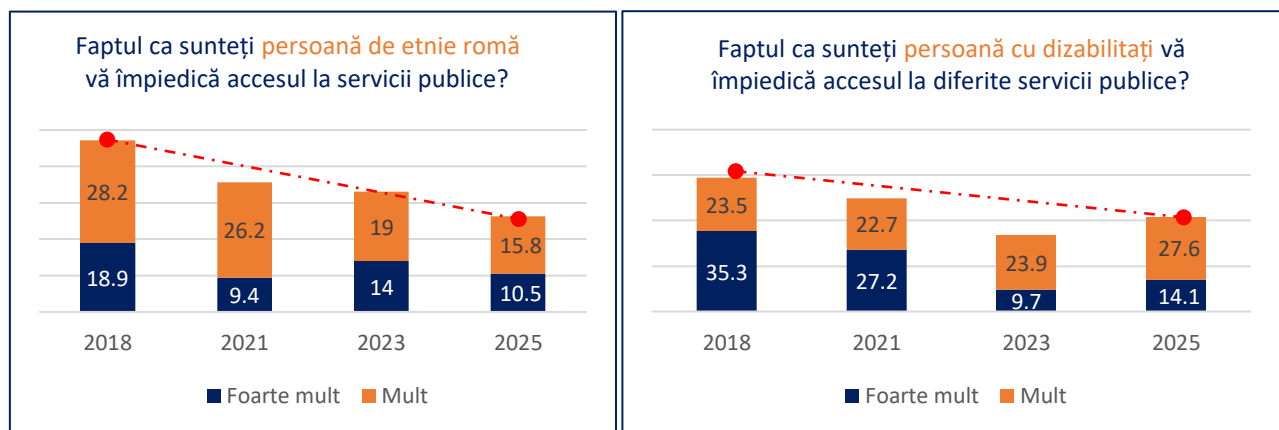
Figura . Accesul persoanelor cu dizabilități și de etnie romă la servicii publice de gospodărie comunală, % și pp

Sursa: Sondaj național CPD (2018-2025)

Apartenența etnică și dizabilitatea rămân bariere importante în accesarea serviciilor publice, reflectând atât impedimente obiective, cât și percepții persistente de excludere. Deși se înregistrează progrese în reducerea percepției discriminării, datele arată că un număr semnificativ de persoane continuă să se confrunte cu obstacole sistемice. În rândul populației de etnie romă, ponderea celor care consideră că etnia le limitează accesul la servicii a scăzut considerabil față de 2018 – de la aproape jumătate (47,1%) la o pătrime în 2025 (26,1%), marcând o reducere de aproximativ 21 puncte procentuale. Această evoluție poate fi asociată cu eforturile de combatere a discriminării și promovare a incluziunii, însă faptul că 1 din 4 romi percepe încă etnia ca pe un impediment evidențiază persistența unor forme subtile sau instituționalizate de excludere. În cazul persoanelor cu dizabilități, percepția obstacolelor rămâne și mai pronunțată: circa 41% dintre acestea consideră că starea de sănătate le limitează accesul la servicii publice, din cauza accesibilității reduse a instituțiilor, a infrastructurii și a informației. Deși s-a înregistrat o scădere de peste 20pp față de 2018 (când ponderea celor care considerau dizabilitatea un impediment constituia 58,8%), nivelul ridicat al percepției discriminării funcționale arată că reformele nu au reușit să răspundă în mod eficient nevoilor specifice ale acestui grup. Aceste date subliniază necesitatea unei abordări mai integrate, care să combine investițiile în infrastructură cu măsuri legislative, administrative și sociale pentru eliminarea barierelor reale și percepute în accesul la servicii.

Figura . Percepții cu privire la factorii care împiedică accesul la servicii publice, %

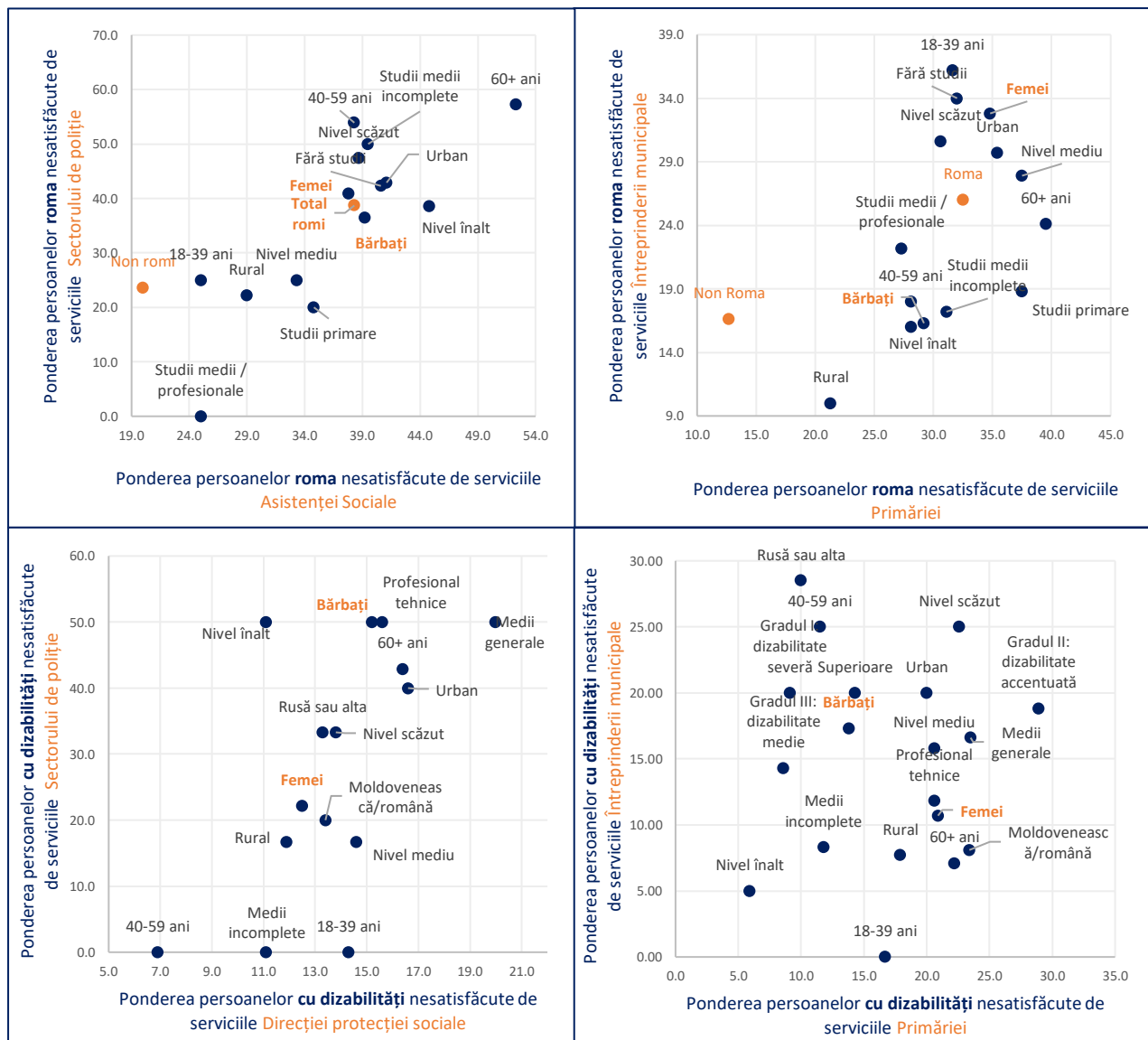
Sursa: Sondaj național CPD (2018-2025)

NIVELUL DE SATISFAȚIE FAȚĂ DE SERVICII

Nivelul de satisfacție al populației față de serviciile publice rămâne scăzut. Deși peste jumătate dintre cetățeni (54%) au accesat un centru medical, doar 15,5% s-au declarat mulțumiți de serviciile primite, semnalând deficiențe serioase în calitatea îngrijirii sau în relația pacient-sistem. Situația este similară și în cazul primăriilor, unde 21,6% dintre persoane au apelat la servicii, însă doar 14% au exprimat satisfacție, ceea ce sugerează o lipsă de eficiență sau transparență în activitatea administrației locale. În cazul întreprinderilor municipale, 20,2% din populație le-au accesat, însă satisfacția este extrem de redusă – doar 8,8%, ceea ce evidențiază probleme majore de funcționare sau lipsa unei oferte relevante. Accesarea serviciilor de poliție este cea mai redusă (8%), cu un nivel de satisfacție de 19%, ceea ce ar putea reflecta o percepție de inutilitate sau neîncredere, mai degrabă decât calitate înaltă. Direcția de asistența socială, deși mai puțin frecvent accesată, are un nivel de satisfacție relativ mai ridicat (18,5%), însă rămâne sub pragul de încredere necesar pentru servicii esențiale. Aceste date evidențiază nevoia unei reforme nu doar de infrastructură, ci și de abordare instituțională, care să pună accent pe calitate, comunicare și receptivitate față de cetățean.

Nivelul de satisfacție față de serviciile publice variază în rândul grupurilor vulnerabile, evidențiind nu doar inegalități în acces, ci și în calitatea relației cu instituțiile. În cazul populației de etnie romă, 32,5% se declară nemulțumiți față de serviciile primăriei, comparativ cu doar 12,7% în rândul non-romilor. Categoriile cele mai afectate sunt femeile (34,8%), persoanele vârstnice (39,5%) și cele cu un nivel scăzut de educație (37,5%), ceea ce sugerează o combinație de factori intersecționali (gen, vârstă și educație) care accentuează excluziunea. Asistența socială este de asemenea percepută negativ: 38,3% dintre romi se declară nemulțumiți de acest serviciu, față de 20% dintre non-romi. În cazul poliției, procentul celor nemulțumiți ajunge la 38,7%, reflectând o profundă lipsă de încredere în autoritățile de ordine publică. Pentru persoanele cu dizabilități, gradul general de nemulțumire este mai scăzut, dar rămâne relevant: 10,4% față de primărie, 18,2% față de poliție și 16,4% față de centrele medicale. Cei mai nemulțumiți în acest grup sunt persoanele vârstnice, cu studii medii și din mediul rural – ceea ce sugerează că, dincolo de dizabilitate, factori precum localizarea și capitalul educațional joacă un rol important în modul în care serviciile sunt percepute. Aceste diferențe evidențiază necesitatea unor intervenții mai bine adaptate, sensibile la multiplele forme de vulnerabilitate, care să abordeze nu doar accesul fizic, ci și calitatea interacțiunii și încrederea în instituții.

Figura . Profilul persoanelor de etnie romă și cu dizabilități nesatisfăcute de serviciile publice, pe tipuri de servicii, %

Sursa: Sondaj național CPD, (2025)

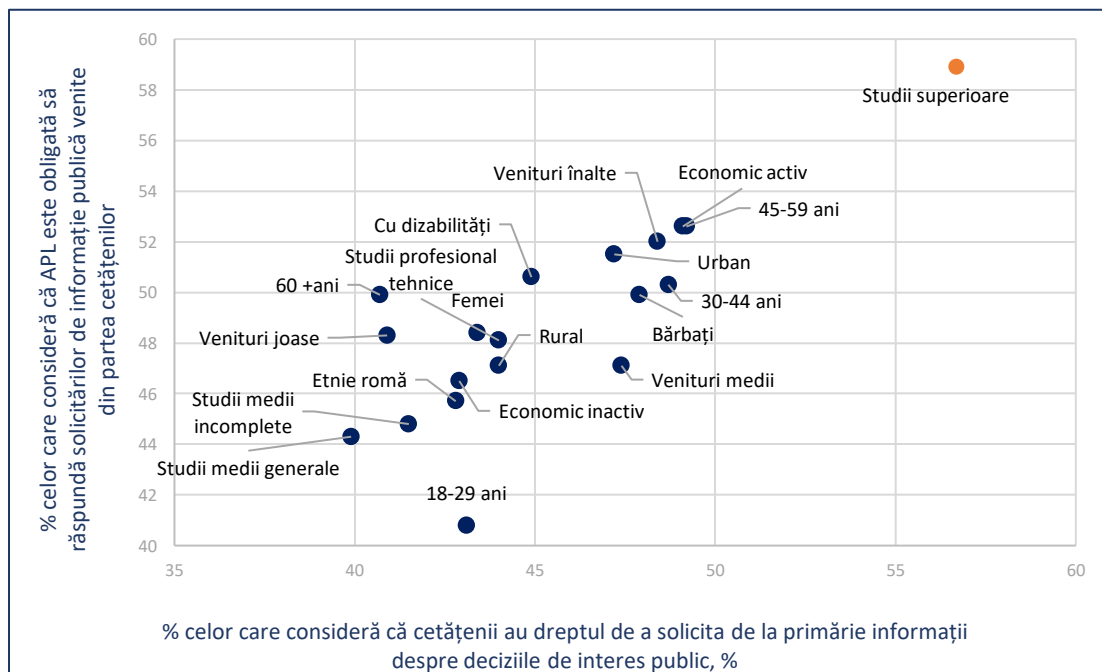
PARTICIPAREA

În cadrul acestui raport *participarea* este definită drept implicarea populației în acțiuni ce contribuie la influențarea procesului decizional. Astfel, pe parcursul capitolului vor fi evidențiate tendințele din ultimii ani cu referire la (i) nivelul de informare a populației privind procesul decizional, (ii) gradul de implicare propriu-zisă în diverse acțiuni de influențare a agendei publice și a celei de dezvoltare comunitară și (iii) nivelul de predispunere a populației de a participa la inițiativele de influențare a deciziilor.

CE CUNOSC CETĂȚENII DESPRE PROCESUL DECIZIONAL?

Circa jumătate din populația Republicii Moldova este conștientă de dreptul său de a accesa informații cu caracter public, un indicator esențial al transparenței guvernării și al participării civice. Conștientizarea acestui drept derivă din înțelegerea faptului că fiecare cetățean are dreptul legal de a solicita informații de interes public, iar autoritățile publice locale au obligația de a furniza aceste informații în mod transparent și accesibil. Gradul de conștientizare este strâns corelat cu nivelul de educație, statutul socio-economic și mediul de reședință al cetățenilor. Datele arată că persoanele cu studii superioare manifestă cel mai înalt nivel de conștientizare – 56,7% dintre acestea cred cu certitudine că au dreptul de a accesa informații publice. Acest nivel este, de asemenea, mai înalt în mediul urban (47,2%) și în rândul persoanelor cu venituri ridicate (48,4%), ceea ce sugerează că accesul la educație, resurse și infrastructură informațională influențează pozitiv capacitatea de a înțelege și revendica drepturile legale. Pe de altă parte, un nivel de conștientizare vizibil mai scăzut se înregistrează în rândul categoriilor vulnerabile sau social excluse. Persoanele cu studii medii (39,9%), vârstnicii (40,7%), cu dizabilități (44,9%) și romii (42,8%) se află printre cele mai slab informate grupuri în ceea ce privește dreptul de acces la informație. Paradoxal, dar doar 43,1% dintre tineri conștientizează dreptul lor de a solicita informații de interes public. Această discrepanță evidențiază nu doar inegalități structurale, ci și necesitatea unor intervenții direcționate.

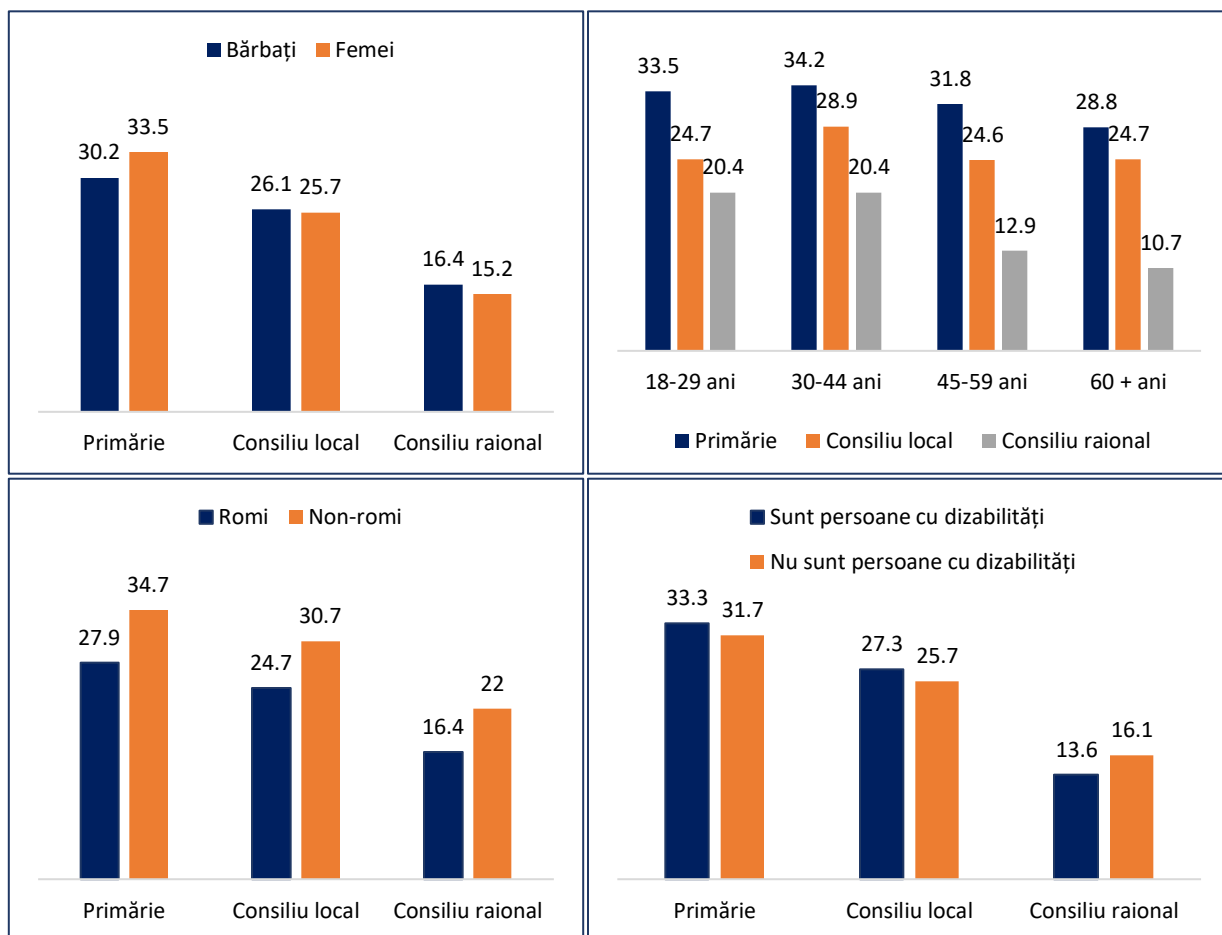
Figura . Ponderea populației care crede cu fermitate în drepturile lor cu privire la accesul la informații

Sursa: Sondaj național CPD, 2025

Deși jumătate dintre cetățeni înțeleg drepturile lor în procesul decizional, încă foarte puțini cunosc despre cum se iau aceste decizii în cadrul APL. Mulți cetățeni nu disting rolurile și responsabilitățile instituțiilor-cheie, precum primăria, consiliul local sau consiliul raional, ceea ce creează un decalaj între drepturile teoretic recunoscute și capacitatea de a le exercita efectiv. Nivelul de cunoaștere este ușor mai ridicat în raport cu activitatea primăriei și a consiliului local (peste 25%), ca urmare a proximității și interacțiunii mai frecvente cu aceste structuri. În schimb, consiliul raional rămâne o instituție mai puțin cunoscută și înțeleasă de către cetățeni (puțin peste 15%), ceea ce reflectă atât distanța administrativă, cât și lipsa de comunicare eficientă din partea autorităților de nivel raional. La nivel general, doar aproximativ un sfert din populație (24,5%) declară că are cunoștințe despre activitatea administrației publice locale. Această cifră indică o slabă informare civică la scară națională și sugerează o nevoie clară de educație publică privind funcționarea instituțiilor democratice locale. Disparitățile între grupuri sunt semnificative. Nivelul de cunoaștere scade odată cu vârsta, persoanele ce depășesc 60 de ani manifestând o înțelegere mai redusă a activității APL. De asemenea, populația de etnie romă înregistrează un nivel scăzut de informare, ceea ce reflectă excluderea sistemică și accesul limitat la canalele de comunicare instituțională a acesteia. Situația respectivă relevă nu doar o problemă de transparență instituțională, ci și o lipsă de alfabetizare civică. Fără o înțelegere clară a modului în care se iau deciziile la nivel local, cetățenii rămân pasivi sau neîncrezători față de administrație, ceea ce slăbește implicarea civică și eficiența guvernării democratice. În același timp, o observație notabilă este faptul că persoanele cu dizabilități au un nivel relativ mai ridicat de cunoaștere a activității administrației locale. Această tendință poate fi explicată prin interacțiunile frecvente cu serviciile sociale și cu asistenții sociali, care acționează ca punți între cetățean și instituțiile publice.

Figura . Ponderea populației informată cu privire la activitatea APL, %

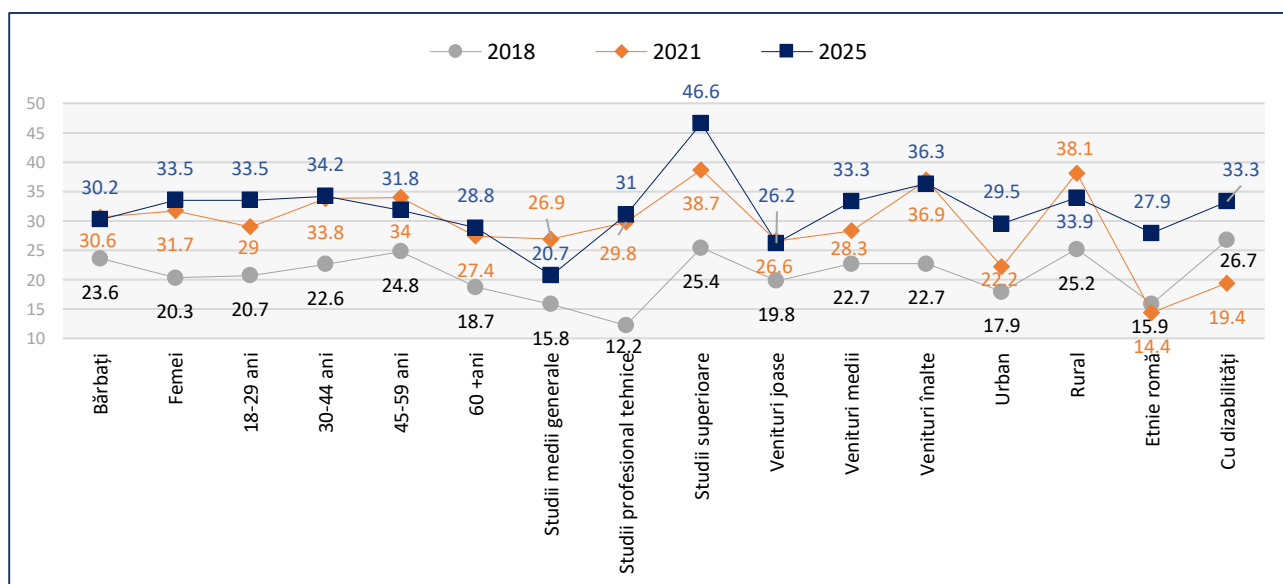

Sursa: Sondaj național CPD, 2025

Totuși, în ultimii ani, nivelul de informare a cetățenilor cu privire la activitatea APL și procesul decizional e într-o ușoară creștere. Această tendință reflectă un progres în consolidarea transparenței instituționale și a accesului la informațiile de interes public. Dacă în anul 2018 doar 21% dintre cetățeni declarau că sunt informați despre activitatea primăriei, acest procent a crescut la 29% în 2021, atingând 32% în anul 2025. Deși aceste cifre rămân modeste în raport cu standardele unei guvernări participative, ele, totuși, indică un interes crescând din partea publicului, dar și un posibil impact al măsurilor de comunicare instituțională și al inițiativelor societății civile în domeniul educației civice și promovării transparenței. Această creștere de peste 10 puncte procentuale în doar șapte ani indică un semnal încurajator privind interesul tot mai sporit al cetățenilor față de deciziile care le afectează direct viața. Progresul este vizibil atât la nivelul I al administrației (primăriei), cât și la nivelul II (consilii raionale), sugerând o îmbunătățire generală a vizibilității și accesibilității informațiilor despre procesul decizional.

O tendință similară se reflectă și în rândul categoriilor frecvent excluse, însă cu anumite variații. De exemplu, grupurile tradițional mai bine informate (persoanele cu studii superioare, locuitorii din mediul urban și cei cu venituri mai ridicate) continuă să înregistreze cele mai mari creșteri, consolidând, astfel, un avantaj informațional deja existent. Totodată, este important de menționat că și categoriile mai vulnerabile, cum ar fi persoanele în vârstă, populația de etnie romă sau persoanele cu studii medii, au înregistrat o creștere a nivelului de informare față de anul 2018, chiar dacă în mod absolut diferențele persistă. O excepție deosebită o reprezintă persoanele cu dizabilități, care manifestă un nivel de cunoaștere mai ridicat comparativ cu alte grupuri marginalizate – un fapt ce poate fi atribuit interacțiunii frecvente cu serviciile sociale și personalul din cadrul administrației locale. Cu toate acestea, există grupuri de cetățeni care încă sunt izolate informațional atunci când vine vorba despre activitatea APL și modul cum se iau deciziile, precum persoanele cu nivel scăzut de studii (studii medii generale) și cele din mediul rural. În cazul acestora, nivelul de informare a scăzut comparativ cu anii precedenți. Asemenea dinamici evidențiază necesitatea unor intervenții diferențiate și țintite, astfel încât progresul în informare să fie distribuit echitabil, iar toate grupurile să beneficieze în mod real de dreptul la informare și participare în procesul decizional.

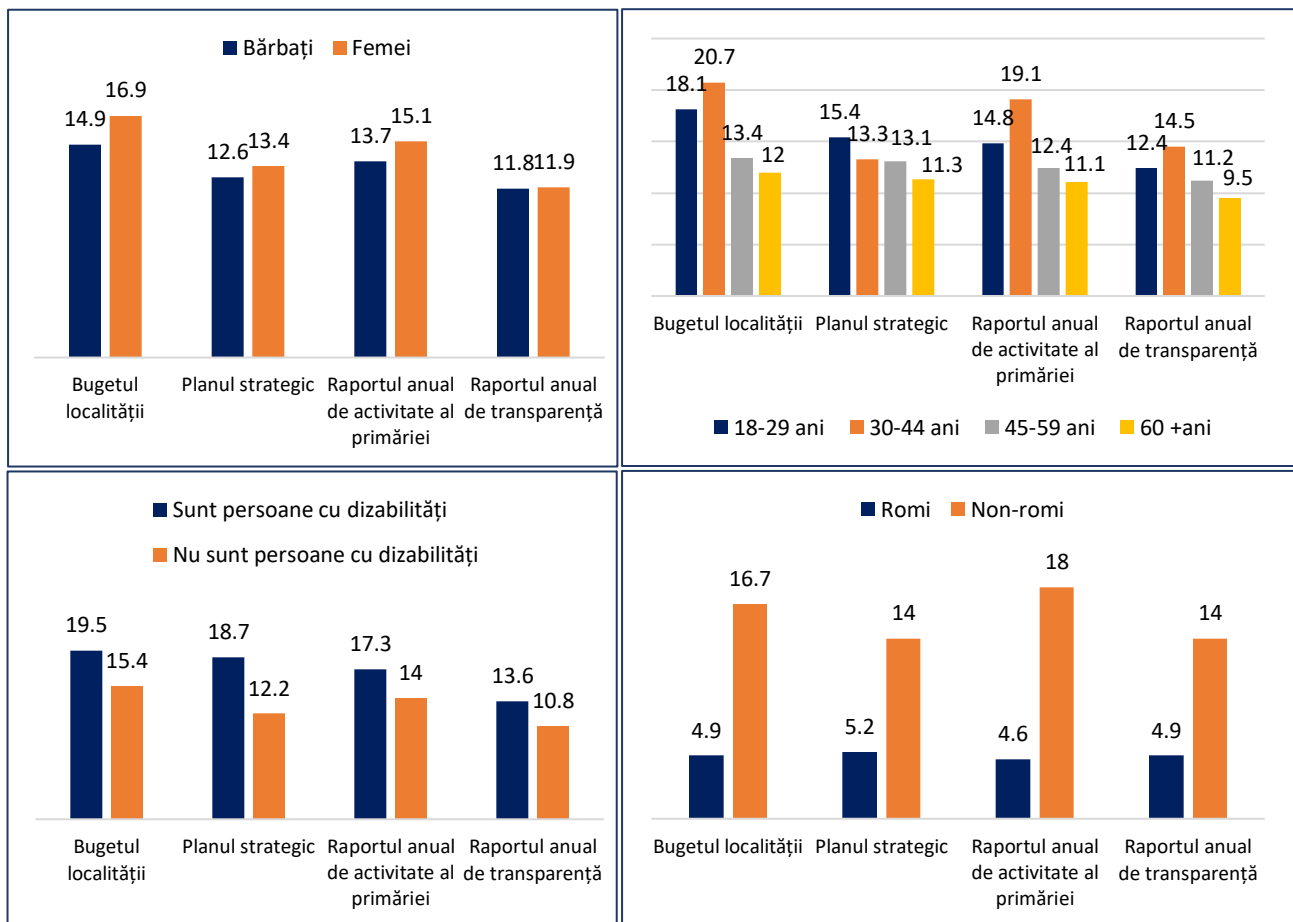
Figura . Ponderea populației care cunoaște despre cum se iau deciziile în cadrul primăriei, în dinamică, %

Sursa: Sondaj național CPD, 2018-2025

Atunci însă, când vorbim despre aspecte mai practice ale implicării civice, cum ar fi accesul la documente relevante ce vizează activitatea APL, situația devine alarmantă. Accesul la documente relevante de politici publice, cum ar fi bugetele locale, planurile strategice de dezvoltare sau planurile de activitate și transparență ale APL, rămâne extrem de redus. Doar aproximativ 14% dintre cetățeni (cu 4pp mai mult decât în 2023) declară că au consultat vreodată astfel de documente, ceea ce indică o distanță semnificativă între informarea teoretică și implicarea practică în procesul decizional. Această distanță devine și mai evidentă atunci când analizăm datele pe categorii de vârstă sau grupuri sociale. Astfel, doar 11% dintre persoanele în etate au avut acces la astfel de documente, comparativ cu circa 15% în rândul tinerilor, ceea ce reflectă o scădere a accesului la informații odată cu înaintarea în vârstă. În cazul grupurilor marginalizate, cum ar fi persoanele de etnie romă, nivelul de informare atinge valori critice – doar aproximativ 5% dintre acestea au consultat vreodată documente relevante ale administrației publice locale. În contrast, persoanele cu dizabilități înregistrează un nivel de informare relativ mai înalt - peste 17%. Această situație poate fi explicată prin faptul că adesea persoanele cu dizabilități sunt în mod direct afectate de politicile publice la nivel local, în special cele care vizează accesibilitatea, serviciile sociale, mobilitatea urbană sau protecția socială. Acest contact direct cu deciziile autorităților locale generează un interes crescut față de modul în care sunt formulate și implementate aceste politici. Implicarea relativ mai mare a acestui grup nu reflectă neapărat o capacitate sporită de accesare a documentelor, ci mai degrabă o combinație între nevoia directă de informare, adaptarea politicilor instituționale și sprijinul acordat de rețelele de suport și acțiunile de advocacy.

Figura . Ponderea populației care a făcut cunoștință cu documente de politici locale, %

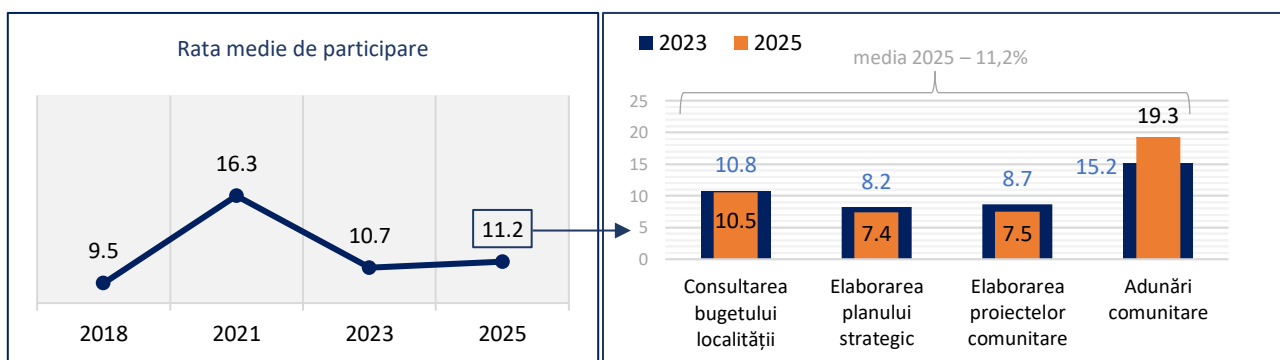

Sursa: Sondaj național CPD, 2025

PARTICIPAREA EFECTIVĂ ÎN PROCESELE DECIZIONALE ȘI CIVICE

Doar 1 din 10 persoane din Republica Moldova se implică în procesul decizional comunitar, ceea ce reflectă un nivel de participare în continuare scăzut. Deși în ultimii ani s-au intensificat eforturile de transparentizare a guvernării și de creștere a accesului la informație, efectele acestor acțiuni nu se regăsesc proporțional în implicarea cetățenilor. Conform datelor, participarea generală a cetățenilor în decizii și în activități comunitare a crescut cu doar 0,5 puncte procentuale față de 2023, ajungând la **11,2%**. O analiză detaliată a formelor de implicare relevă o scădere ușoară a participării în procese formale, cum ar fi elaborarea planului strategic al comunității, al bugetului local sau al proiectelor comunitare. În schimb, s-a remarcat o creștere semnificativă a participării la adunările comunitare. Acest fenomen poate fi explicat prin creșterea numărului de inițiative locale axate pe sporirea coeziunii sociale și mobilizării comunitare, implementate în ultimii ani de către OSC. Astfel, chiar dacă implicarea în procesele decizionale formale rămâne redusă, se conturează o reactivare a spiritului comunitar și o deschidere mai mare spre participare informală.

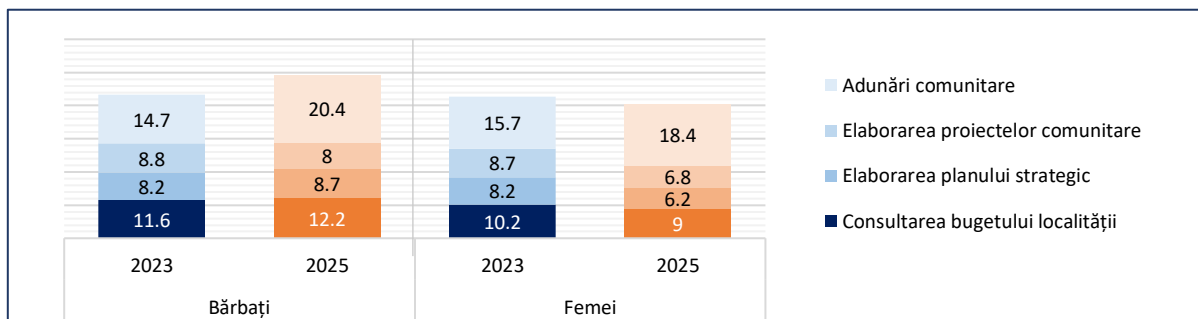
Figura . Nivelul de participare a cetățenilor în activități de luare a deciziilor, %

Sursa: Sondaj național CPD, 2018-2025

Spre deosebire de anii precedenți, în anul 2025 rata de participare a bărbaților este mai pronunțată, în timp ce în rândul femeilor nivelul a rămas neschimbat. Această dinamică (în medie de la 10,8% în 2023 la 12,3% în 2025), sugerează o reechilibrare parțială a implicării bărbaților în procesele decizionale, în contextul în care, în anii anteriori, femeile au fost adesea mai prezente în activitățile comunitare. Cea mai accentuată creștere a fost înregistrată la participarea în adunările comunitare, care a crescut cu 5,7 pp (de la 14,7% în 2023 la 20,4% în 2025). Această evoluție poate fi explicată prin faptul că majoritatea inițiativelor de mobilizare comunitară desfășurate în ultimii ani au inclus în mod intenționat componente de incluziune, vizând integrarea activă a grupurilor mai puțin vizibile sau retrase din comunitate. Prin urmare, participarea crescută, în special în formate informale, reflectă eficiența acestor intervenții și sugerează că, atunci când sunt create condiții favorabile și un mediu incluziv, mai mulți cetățeni sunt dispuși să se implice în viața comunității.

Figura . Nivelul de participare a cetățenilor în activități de luare a deciziilor, pe genuri, %

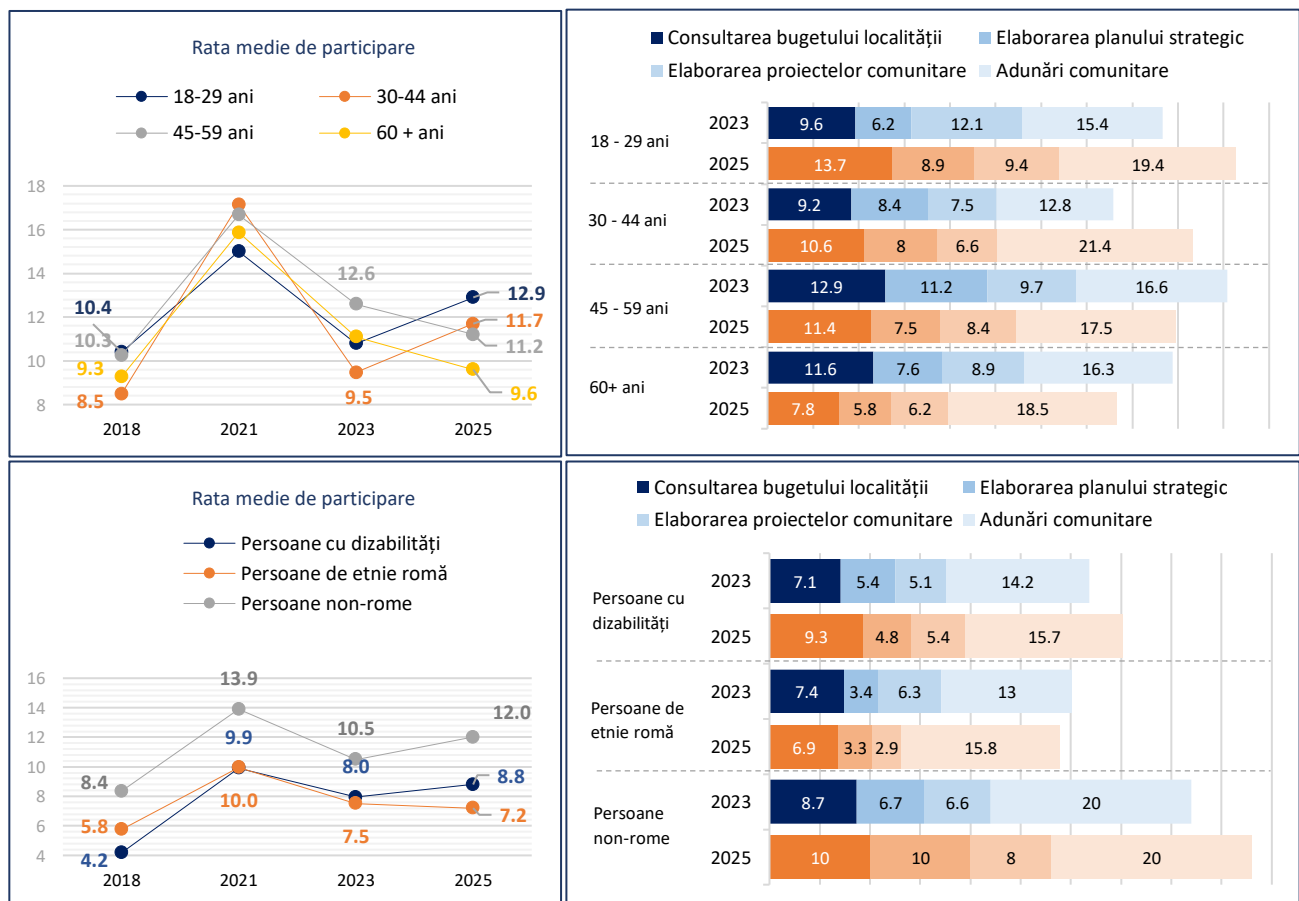

Sursa: Sondaj național CPD, 2023-2025

Vârsta continuă să fie un factor determinant în nivelul de participare civică și comunitară. După o perioadă de stagnare, participarea tinerilor a înregistrat o creștere, de la 10,8% în 2023 la 12,9% în 2025. De asemenea, s-a remarcat o ușoară creștere și în rândul persoanelor din categoria de vârstă 29–34 de ani. Aceste evoluții pot fi atribuite unui val nou de inițiative orientate către tineri, inclusiv proiecte de educație civică, crearea de spații de participare digitală și implicarea acestora în procese consultative mai accesibile și mai apropiate de interesele lor. În contrast, rata de participare a persoanelor cu vârsta de peste 60 de ani a înregistrat o scădere constantă în ultimii ani, de la 11,1% în 2023 la 9,6% în 2025 (60+ ani). Această tendință poate fi explicată prin mai mulți factori: acces limitat la canale moderne de informare și participare (în special cele online), acces redus la informații, prezența unei percepții generale de excludere sau de inutilitate a implicării vârstnicilor.

Deși în ușoară creștere, nivelul de participare a grupurilor marginalizate rămâne semnificativ mai scăzut decât media generală. Cel mai redus nivel de implicare se observă în rândul persoanelor de etnie romă, unde rata de participare se situează la doar 7,2%, cu aproximativ 5pp sub cea a populației non-romă. Această discrepanță reflectă obstacole persistente precum discriminarea sistemică, lipsa accesului la informații relevante și o reprezentare slabă în structurile locale de decizie. În cazul persoanelor cu dizabilități, rata de participare a crescut ușor, de la 8% în 2023 la 8,8% în 2025 — un progres modest, dar important în contextul unei istorii îndelungate de excludere socială. Asemănător tendinței generale, cea mai frecventă formă de implicare în rândul ambelor grupuri este participarea la adunările comunitare, unde peste 15% au raportat implicare. Această preferință pentru formele mai accesibile și informale de participare sugerează că, atunci când barierele instituționale sunt reduse, iar contactul direct cu comunitatea este facilitat, chiar și grupurile vulnerabile sunt dispuse să se implice.

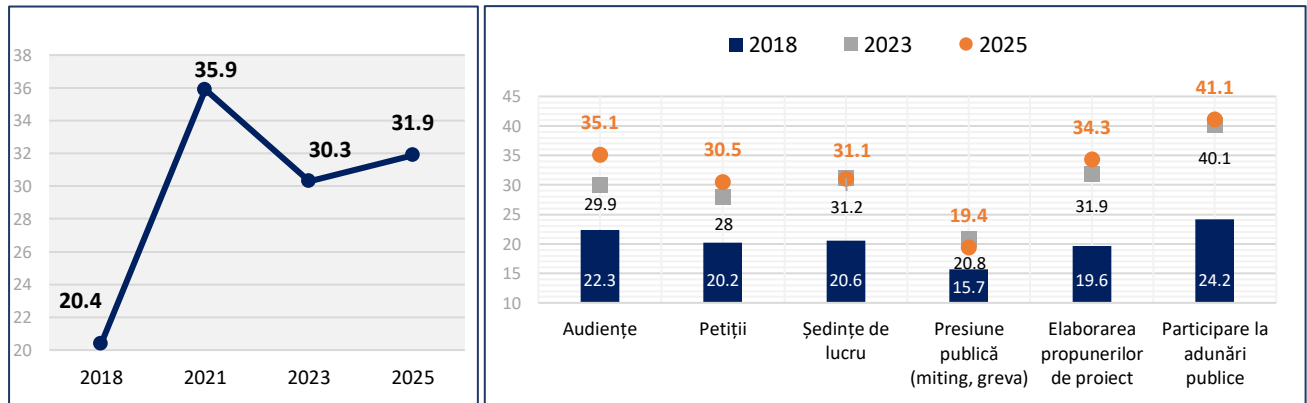
Figura . Nivelul de participare a cetățenilor în activități de luare a deciziilor, pe grupuri, %

Sursa: Sondaj național CPD, 2018-2025

Intenția populației de a se implica în acțiuni de influențare a procesului decizional, la fel, rămâne redusă, în ciuda unor progrese ușoare în ultimii ani. În prezent, doar 32% dintre cetățenii Republicii Moldova declară că ar fi dispuși să participe la astfel de activități, ceea ce reprezintă o creștere față de anul 2023 și o majorare semnificativă, de peste 10 puncte procentuale, comparativ cu anul 2018. În ceea ce privește formele concrete de implicare, cetățenii manifestă cea mai mare deschidere față de participarea la adunări comunitare (41%), urmate de participarea la audiențe publice (35%) și implicarea în elaborarea de proiecte (34%). Aceste date sugerează o tendință pozitivă, dar lentă, de creștere a participării civice, cu un interes relativ mai mare pentru formele de interacțiune colectivă.

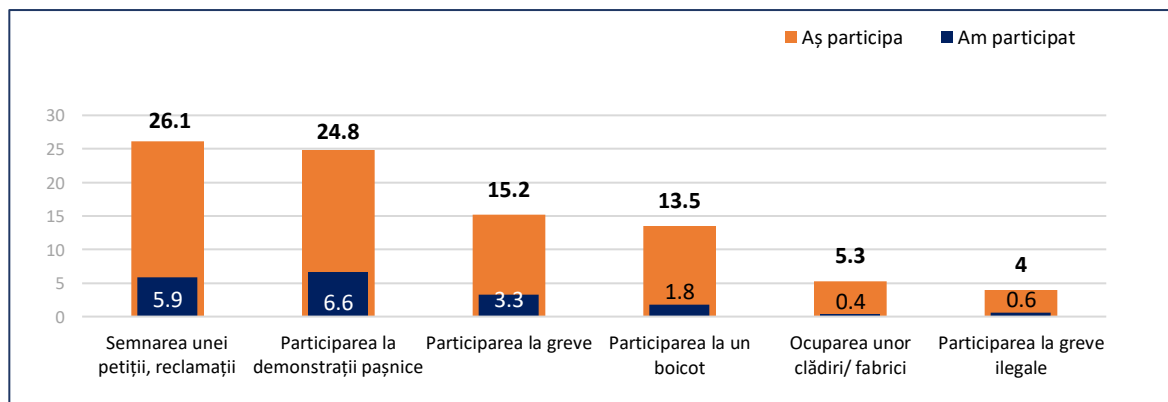
Figura . Predispoziția cetățenilor de a participa în activități de influențare a deciziilor, pe grupuri sociale, %

Sursa: Sondaj național CPD, 2018-2025

Atunci când vorbim despre participarea în acțiuni de presiune publică (proteste), cetățenii manifestă o reticență clară. Datele arată că populația este mult mai dispusă să participe la forme moderate de participare (audieri, adunări comunitare), în schimb, când vine vorba de forme mai impunătoare de exercitare a presiunii publice intenția de participare scade considerabil. Doar 24,8% dintre cetățeni s-ar alătura unei demonstrații pașnice, iar peste 13% ar participa la un boicot, semnalând o rețineră clară față de metodele care presupun un grad mai mare de confruntare. În cazul formelor extreme de protest, cum ar fi ocuparea clădirilor sau grevele ilegale, predispoziția de participare scade la aproximativ 5%. Acest model reflectă un context sociopolitic în care încrederea în eficiența acțiunilor colective este redusă, iar teama de represalii sau instabilitate este încă prezentă. De asemenea, slaba cultură civică, dar și un istoric de reacții ambigue din partea autorităților contribuie la această ezitare a cetățenilor de a se implica activ în formele mai ferme de participare.

Figura . Predispoziția cetățenilor de participa în activități de presiune publică, %

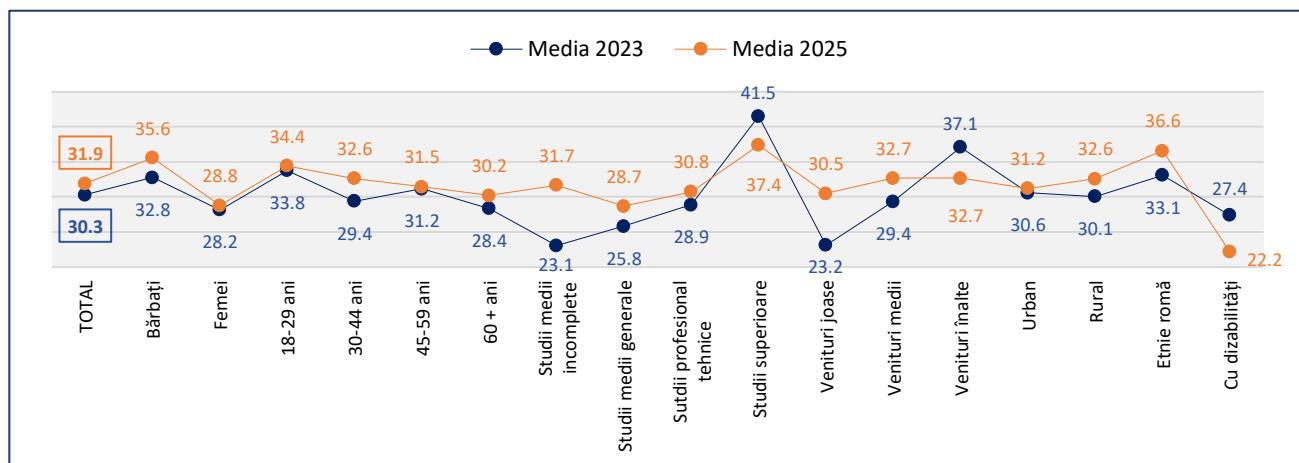

Sursa: Sondaj național CPD, 2025

Deși, per ansamblu, intenția de participare civică a înregistrat o ușoară creștere în 2025, analiza pe grupuri relevă o inversare interesantă a tendințelor față de anii precedenți. Astfel, grupurile tradițional considerate mai împuternicite, cum ar fi persoanele cu studii superioare sau venituri ridicate, dau dovadă de o scădere a intenției de implicare în acțiuni de influențare a procesului decizional. În comparație cu 2023, procentul celor cu studii superioare dispuși să se implice a scăzut de la 41,5% la 37,4%, iar în cazul persoanelor cu venituri înalte, de la 37,1% la 32,7%. Pe de altă parte, se remarcă o creștere semnificativă a participării în rândul grupurilor anterior mai puțin implicate: cetățenii cu studii medii și venituri joase au înregistrat o creștere de la aproximativ 23% la 31%, la fel ca și locuitorii din mediul rural (peste 32%). Această schimbare indică o reacție la contextul social și economic actual, în care categoriile mai vulnerabile resimt mai acut nevoia de a se face auzite și de a influența politicile care le afectează direct viața, dar și impactul programelor de suport pentru împuternicirea grupurilor mai excluse din viața socio-economică și politică.

În cazul grupurilor marginalizate se observă o discrepanță între intenția de participare și participarea efectivă, ceea ce sugerează existența unor bariere structurale care împiedică transformarea dorinței de implicare în acțiuni concrete. De exemplu, în rândul populației rome, intenția de participare a crescut de la 33,1% în 2023 la 36,6% în 2025, semnalând o dorință crescândă de a se implica în procesele decizionale care le afectează direct viața. Cu toate acestea, participarea efectivă rămâne scăzută (constatărilor precedente), reflectând dificultăți persistente, precum discriminarea, lipsa accesului la informație sau excluderea socială. În contrast, persoanele cu dizabilități înregistrează o dinamică negativă, cu o scădere a intenției de participare de la 27,4% la 22,2%, ceea ce poate indica un sentiment tot mai accentuat de neîncredere în capacitatea sistemului de a răspunde nevoilor lor. Aceste tendințe subliniază necesitatea unor politici publice mai incluzive și a unor mecanisme specifice de sprijin pentru a transforma potențialul de participare al acestor grupuri în implicare reală și eficientă.

Figura . Predispoziția cetățenilor de participa în activități de influențare a deciziilor, pe grupuri, %

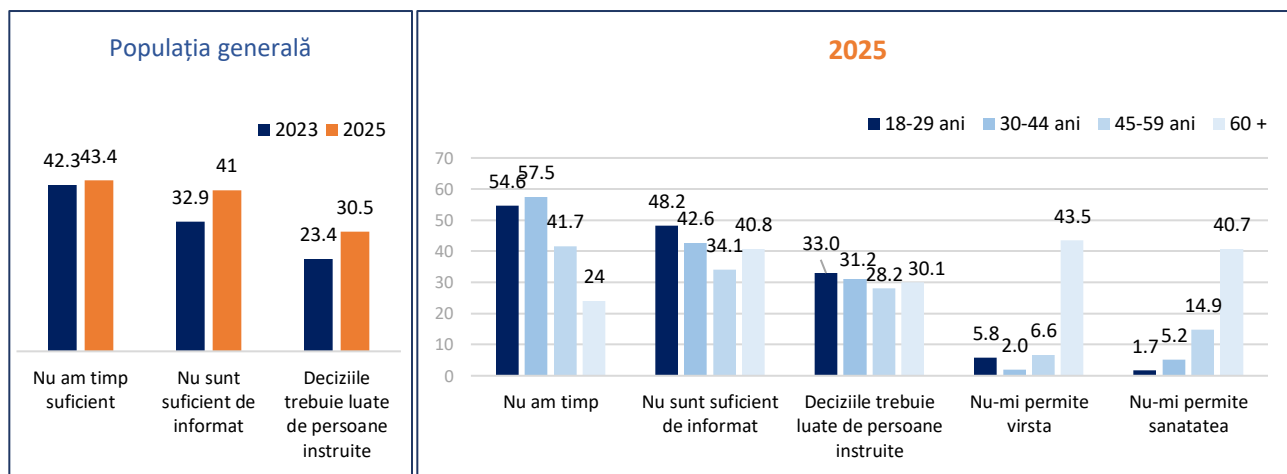

Sursa: Sondaj național CPD, 2023-2025

Participarea civică este limitată nu doar de voința cetățenilor, ci mai ales de bariere structurale persistente care reflectă un proces decizional insuficient de adaptat și incluziv. Printre cele mai frecvente obstacole invocate de cetățeni în calea implicării în activități civice și de influențare a deciziilor publice, se numără lipsa de timp, nivelul scăzut de informare (peste 40%) și percepția că doar persoanele bine instruite pot contribui eficient (peste 30%). Deși aceste motive pot părea individuale, ele reflectă deficiențe sistemice: autoritățile nu organizează consultările publice într-un mod accesibil și incluziv, fie în ceea ce privește momentul desfășurării, fie în modul de prezentare a informației – adesea tehnic, abstract și dificil de înțeles pentru publicul larg. Analiza pe grupe de vârstă evidențiază particularități relevante: tinerii se confruntă în proporție semnificativă cu lipsa de timp și informare (circa jumătate), în timp ce în cazul vârstnicilor, limitările de

sănătate și vârstă devin impedimente majore. În esență, procesul decizional din Republica Moldova continuă să fie conceput într-un mod care nu răspunde adecvat nevoilor și realităților diferitelor categorii de cetățeni, ceea ce duce la excluderea tacită a unor segmente largi din societate din viața civică.

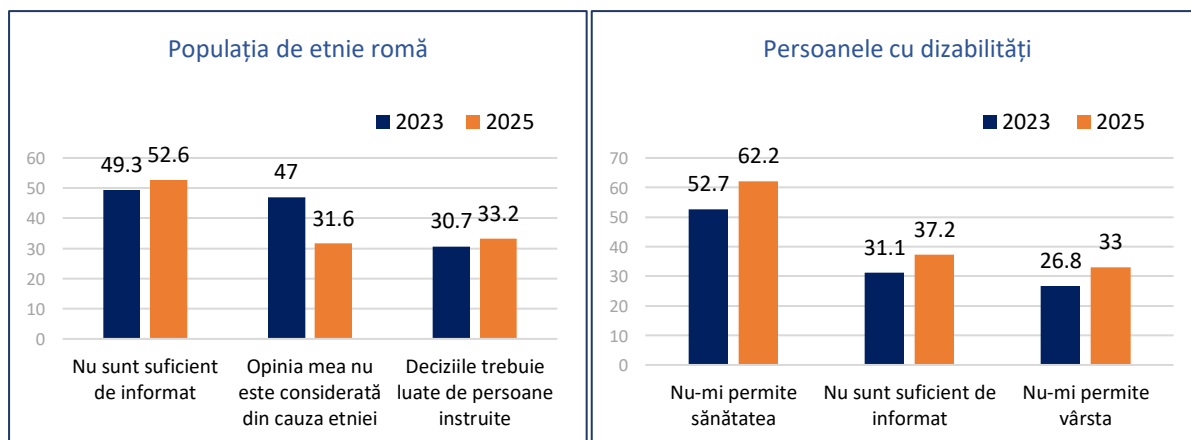
Figura . Predispoziția cetățenilor de a participa în activități de influențare a deciziilor, pe grupuri, %

Sursa: Sondaj național CPD, 2023-2025

Grupurile marginalizate, precum comunitatea romă și persoanele cu dizabilități, se confruntă cu bariere specifice și profund structurale care le limitează participarea civică, în ciuda unei dorințe declarate de implicare. Pentru comunitatea romă principala piedică rămâne a fi lipsa de informare adecvată (52,6%), ceea ce reflectă o insuficientă adaptare a canalelor și mesajelor publice la nevoile acestui grup. O altă barieră majoră, de natură discriminatorie, este percepția că opinia lor nu este luată în considerare din cauza etniei (31,6%). Cu toate acestea, se remarcă un progres important: respectiva cifră a scăzut semnificativ față de 2023, când 47% dintre persoane rome semnalau forma dată de excludere, semn că, deși lent, se fac pași spre incluziune. În cazul persoanelor cu dizabilități, obstacolele sunt diferite, dar la fel de restrictive: cea mai mare barieră este starea de sănătate (62,2%), urmată de lipsa de informare (37,2%). Aceste date arată că barierele nu sunt doar de ordin individual, ci rezultă dintr-un mediu instituțional care nu asigură condiții accesibile, adaptate și echitabile pentru participarea tuturor cetățenilor în procesele publice. Astfel, participarea grupurilor marginalizate nu poate fi îmbunătățită fără măsuri sistemice care să vizeze incluziunea reală și eliminarea discriminării directe sau indirecte.

Figura . Predispoziția persoanelor cu dizabilități și de etnie romă de a participa în activități de influențare a deciziilor, %

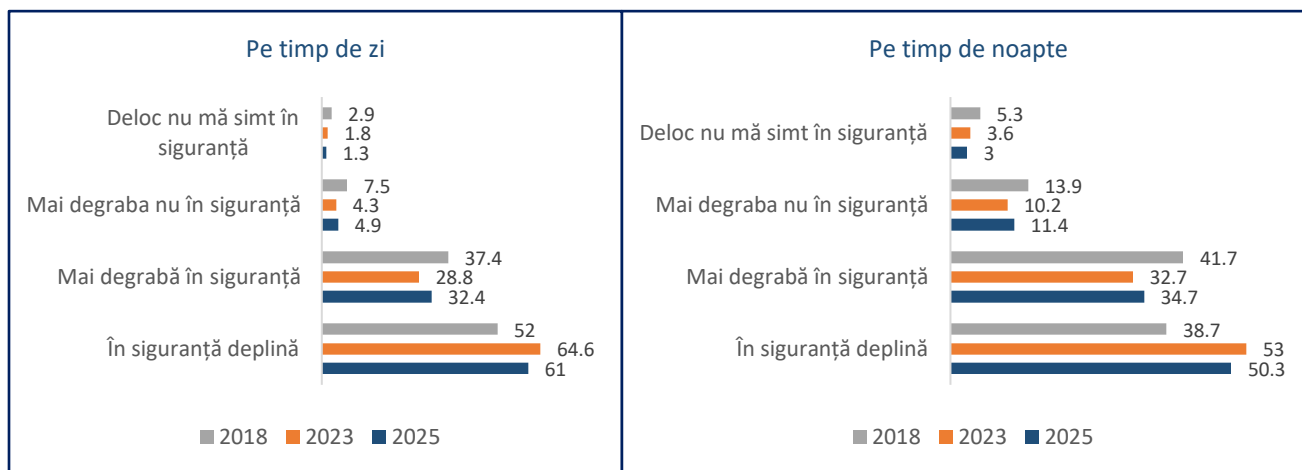
Sursa: Sondaj național CPD, 2023-2025

SIGURANȚA ÎN COMUNITATE

NIVELUL PERCEPUT DE SIGURANȚĂ ÎN COMUNITATE

Creșterea percepției de siguranță la domiciliu reflectă un trend constant de stabilizare socială. Datele sondajului național CPD, 2018-2025, indică o evoluție pozitivă și constantă a sentimentului de siguranță la domiciliu, atât pe timp de zi, cât și de noapte. Proporția persoanelor care se simt „în siguranță deplină” la domiciliu pe timp de zi a crescut de la 52% în 2018, la 64,6% în 2023, ajungând la 61% în 2025. În paralel, numărul celor care nu se simt deloc în siguranță ziua a scăzut de la 2,9% la doar 1,3%. Pe timp de noapte tendința este similară: proporția persoanelor care se simt „în siguranță deplină” a crescut de la 38,7% în 2018 la 53% în 2023, apoi a scăzut ușor la 50,3% în 2025. De asemenea, categoria celor care nu se simt deloc în siguranță noaptea a scăzut constant, de la 5,3% în 2018, la 3,6% în 2023 și 3% în 2025. Această îmbunătățire susținută este confirmată și de Barometrul Opiniei Publice 2024, care relevă o consolidare a percepției de siguranță în spațiul domestic. Printre factorii determinanți al acestui rezultat putem enumera modernizarea infrastructurii locative, creșterea gradului de supraveghere comunitară, digitalizarea sistemelor de securitate (camere de supraveghere, alarme), dar și o încredere sporită în serviciile de intervenție în caz de urgență. Totuși, diferențele între zi și noapte persistă – semn că, deși sentimentul de securitate generală este în creștere, noaptea continuă să fie percepută ca un interval de risc relativ mai ridicat. Acest aspect sugerează că investițiile și măsurile de siguranță ar trebui direcționate mai distinct spre creșterea securității rezidențiale în orele nocturne, în special pentru grupurile mai vulnerabile. Cu toate acestea, diferențele între percepția de siguranță în timpul zilei și cea din timpul nopții rămân notabile, indicând că există încă temeri sau factori de risc percepuți mai intens când afară nu mai este lumină.

Figura . Percepția populației privind sentimentul de siguranță în timpul zilei și nopții la domiciliu, 2018 vs. 2025

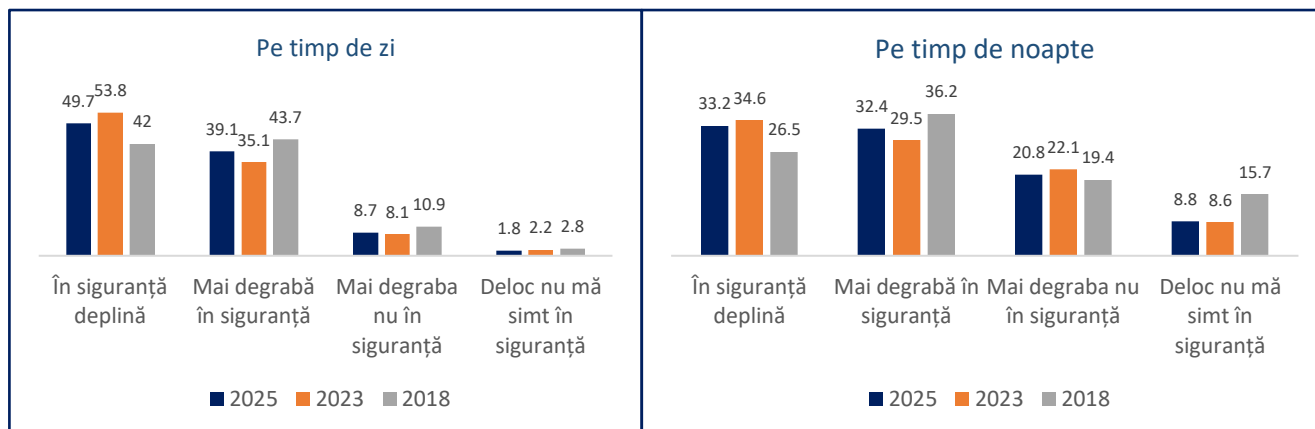

Sursa: Sondaj național CPD, 2018-2025

Percepția siguranței în locurile publice rămâne fragilă, în special pe timp de noapte. Datele de mai jos ilustrează o evoluție mixtă a sentimentului de siguranță în locurile publice, cu o îmbunătățire vizibilă pe timp de zi, dar cu stagnare și chiar regres pe timp de noapte, în anumite segmente. Pe timp de zi, percepția siguranței a crescut semnificativ în perioada analizată. Ponderea persoanelor care se simt „în siguranță deplină” a ajuns la 49,7% în 2025, în creștere față de 42% în 2018. În același timp, proporția celor care nu se simt deloc în siguranță ziua s-a redus la doar 1,8% în 2025, față de 2,8% în 2018. Aceste evoluții sugerează că locurile publice devin tot mai accesibile și mai puțin percepute ca fiind riscante în intervalele diurne. În schimb, pe timp de noapte, percepția riscului rămâne a fi ridicată. Deși proporția celor care se simt „în siguranță deplină” a crescut ușor (de la 26,5% în 2018 la 33,2% în 2025), aceasta rămâne considerabil mai scăzută decât

În cazul siguranței în timpul zilei. Totodată, aproape 20,9% dintre cetățeni declară în 2025 că „mai degrabă nu se simt în siguranță”, iar 8,8% afirmă că nu se simt deloc în siguranță — o valoare redusă comparativ cu 15,7% în 2018, dar, totuși, îngrijorătoare. Această percepție de fragilitate pe timp de noapte poate fi asociată cu factori, precum iluminatul public insuficient, lipsa patrulelor vizibile, acțiunile infracționale sporite în anumite zone sau lipsa mijloacelor de transport în comun în orele târzii. Femeile, tinerii și persoanele în vârstă sunt adesea cele mai expuse grupuri în spațiile publice nocturne.

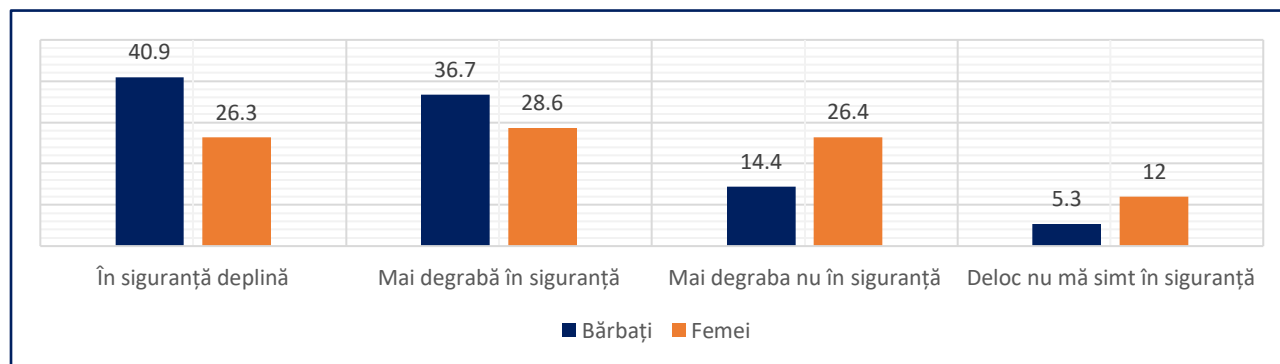
Figura. Percepția populației privind siguranța în locurile publice, pe timp de zi și de noapte, 2018–2025

Sursa: Sondaj național CPD, 2018-2025

Profilul percepției de nesiguranță în spațiile publice pe timp de noapte în rândul persoanelor cu dizabilități variază puternic în funcție de context social, educațional și de mediu. Percepția nesiguranței pe timp de noapte în spațiile publice nu este uniformă nici măcar în interiorul unui grup deja vulnerabil, precum cel al persoanelor cu dizabilități. Nivelul de anxietate sau frică resimțit variază în funcție de o serie de factori structurali, precum locul de trai, statutul educațional sau sexul persoanei, semnalând inegalități interne adesea ignorate în analizele generale. Cea mai ridicată insecuritate o resimt locuitorii și locuitoarele din mediul urban (52,2%), urmați de cei cu studii superioare (42%) și din gospodării cu nivel scăzut de trai (41,9%). Aceste valori reflectă fie o expunere crescută, fie o conștientizare mai mare a riscurilor din spațiul public. Femeile (36,5%) și tinerii (38,2%) prezintă niveluri mai ridicate de nesiguranță comparativ cu bărbații (30,1%), iar persoanele cu dizabilități moderate sau severe tind să se simtă mai expuse decât cele cu dizabilitate ușoară. Surprinzător, mediul rural înregistrează cel mai scăzut nivel de nesiguranță (23,3%), posibil datorită coeziunii comunitare sau unei mobilități mai reduse.

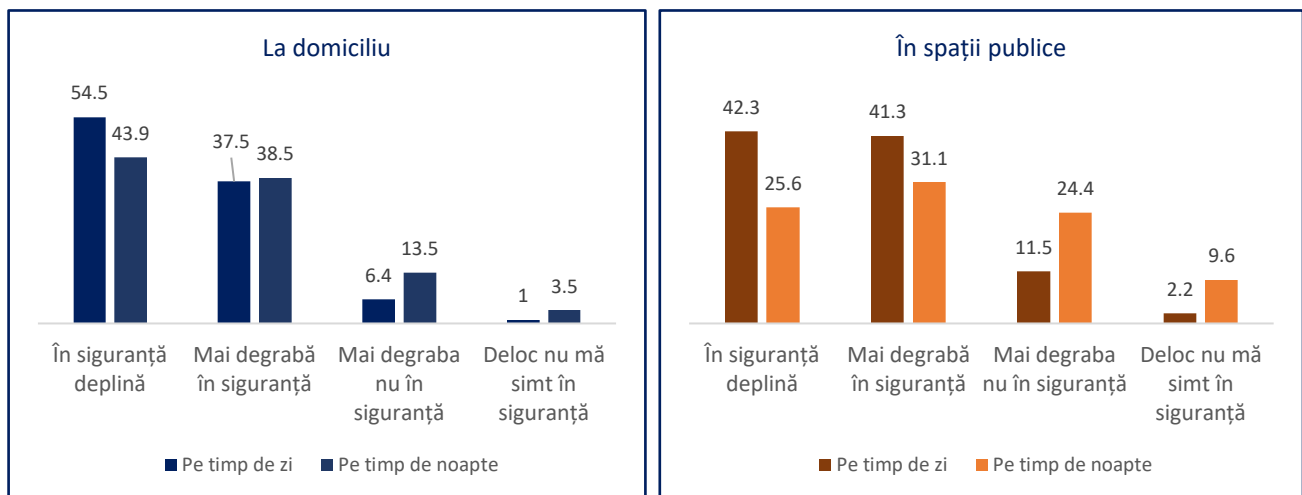
Figura. Percepția siguranței în locuri publice pe timp de noapte, în funcție de gen, 2025

Sursa: Sondaj național CPD, 2025

Persoanele cu dizabilități se confruntă cu un sentiment de insecuritate accentuat în spațiile publice, în special pe timp de noapte. În comparație cu populația generală, persoanele cu dizabilități raportează în mod constant un sentiment mai scăzut de siguranță, atât în propria locuință, cât și în afara acesteia. Percepția de insecuritate este cu precădere resimțită pe timp de noapte și în spațiile publice, unde barierele fizice, lipsa infrastructurii accesibile și o prezență redusă a măsurilor de protecție contribuie la accentuarea sentimentului de vulnerabilitate. La domiciliu, în timpul zilei, 54,5% dintre persoanele cu dizabilități declară că se simt în siguranță deplină, iar 37,5% afirmă că se simt mai degrabă în siguranță. Însă, odată cu lăsarea serii, sentimentul de siguranță se reduce considerabil: astfel doar 43,9% dintre ei au percepția unei siguranțe depline, iar proporția persoanelor care se simt mai degrabă nesigure sau complet nesigure se dublează, atingând 17% (13,5% „mai degrabă nu în siguranță” și 3,5% „deloc în siguranță”). Chiar și în spațiul propriu, această variație pe timp de noapte semnalează o stare de alertă constantă, posibil accentuată de lipsa resurselor pentru a reacționa în situații de risc sau de dependența de alți membri ai gospodăriei. Diferențele devin, însă, mult mai dramatice în spațiile publice. Pe timp de zi, doar 42,3% dintre persoanele cu dizabilități au senzație de siguranță deplină, iar 41,3% afirmă că se simt mai degrabă în siguranță. Totuși, 11,5% dintre acestea susțin că mai degrabă nu se simt în siguranță, iar 2,2% deloc – o proporție care, deși redusă în termeni absoluți, relevă o percepție constantă de risc. Noaptea, aceste percepții se înrăutățesc semnificativ: doar 25,6% dintre persoanele cu dizabilități mai spun că se simt în siguranță deplină în locuri publice, iar procentul celor care simt nesiguranță crește vertiginos. Aproape o treime din acest grup (24,4% „mai degrabă nu în siguranță” și 9,6% „deloc în siguranță”) trăiește cu o percepție clară de insecuritate pe timp de noapte în afara locuinței. Aceste date nu reflectă doar un disconfort subiectiv, ci semnalează o problemă structurală legată de modul în care mediul este proiectat și guvernat.

Figura. Percepția siguranței la domiciliu și în spațiile publice, ziua și noaptea, în rândul persoanelor cu dizabilități, 2025

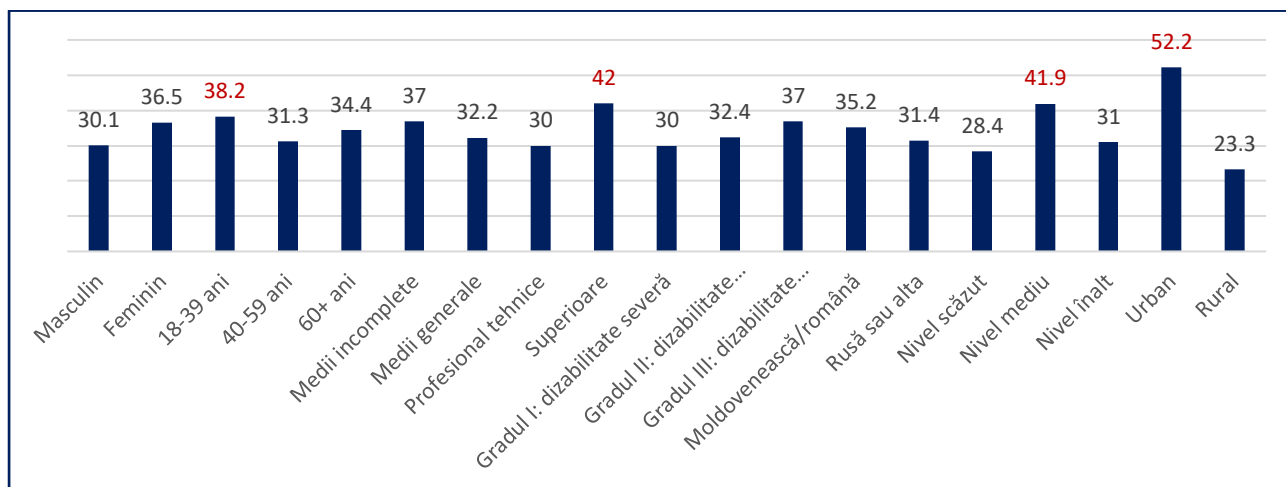

Sursa: Sondaj național CPD, 2025

Profilul percepției de nesiguranță în spațiile publice pe timp de noapte în rândul persoanelor cu dizabilități variază puternic în funcție de context social, educațional și de mediu. Percepția nesiguranței pe timp de noapte în spațiile publice nu este uniformă nici măcar în interiorul unui grup deja vulnerabil, precum cel al persoanelor cu dizabilități. Nivelul de anxietate sau frică resimțită variază în funcție de o serie de factori structurali, precum locul de trai, statutul educațional sau sexul persoanei, semnalând inegalități interne adesea ignorate în analizele generale. Cea mai ridicată insecuritate o resimt locuitorii și locuitoarele din mediul urban (52,2%), urmați de cei cu studii superioare (42%) și din gospodării cu nivel scăzut de trai (41,9%). Aceste valori reflectă fie o expunere crescută, fie o conștientizare mai mare a riscurilor din spațiul public. Femeile (36,5%) și tinerii (38,2%) prezintă niveluri mai ridicate de nesiguranță comparativ cu bărbații (30,1%), iar persoanele cu dizabilități moderate sau severe tind să se simtă mai expuse decât cele cu dizabilitate

ușoară. Surprinzător, mediul rural înregistrează cel mai scăzut nivel de nesiguranță (23,3%), posibil datorită coeziunii comunitare sau unei mobilități mai reduse.

Figura. Procentul persoanelor cu dizabilități care se simt „mai degrabă în nesiguranță” sau „deloc în siguranță” în spațiile publice pe timp de noapte, 2025

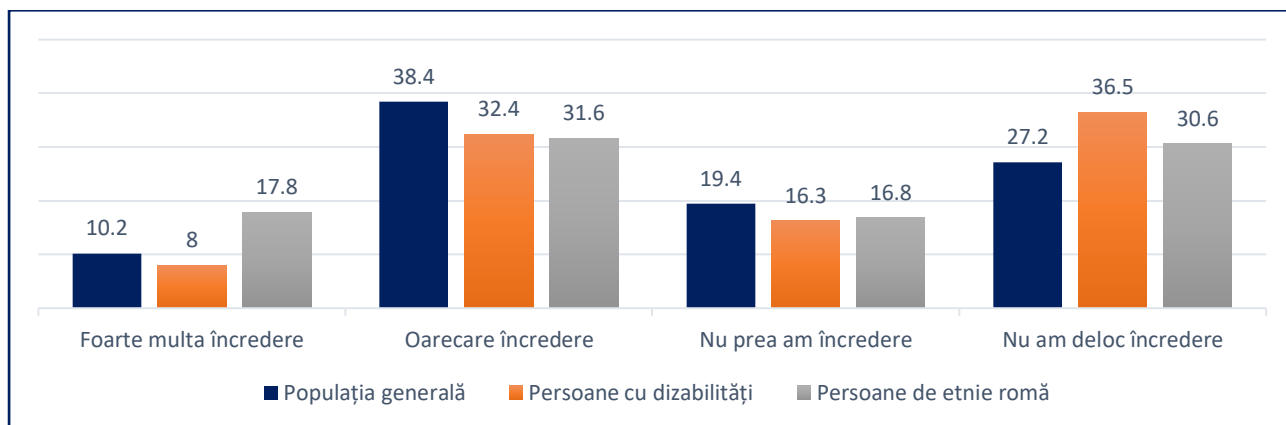

Sursa: Sondaj național CPD, 2025

Încrederea în poliție este mai scăzută în rândul persoanelor cu dizabilități și al persoanelor de etnie romă.

Datele indică diferențe clare în nivelul de încredere în poliție între populația generală și grupurile vulnerabile, în special persoanele cu dizabilități și cele de etnie romă. Cea mai îngrijorătoare constatare este ponderea ridicată a cetățenilor care declară că nu au deloc încredere în poliție: 36,5% dintre persoanele cu dizabilități și 30,6% dintre cele de etnie romă, comparativ cu 27,2% în rândul populației generale. Aceste cifre semnaleză un deficit profund de legitimitate instituțională în raport cu categoriile marginalizate. Nivelurile ridicate de neîncredere pot reflecta experiențe negative directe, lipsa reacției adecvate din partea autorităților sau percepții de discriminare și excludere. În același timp, încrederea puternică este slab reprezentată: doar 10,2% din populația generală, 8% dintre persoanele cu dizabilități și 17,8% dintre persoanele de etnie romă exprimă „foarte multă încredere” în poliției, ceea ce sugerează o relație fragilă între cetățeni și poliție.

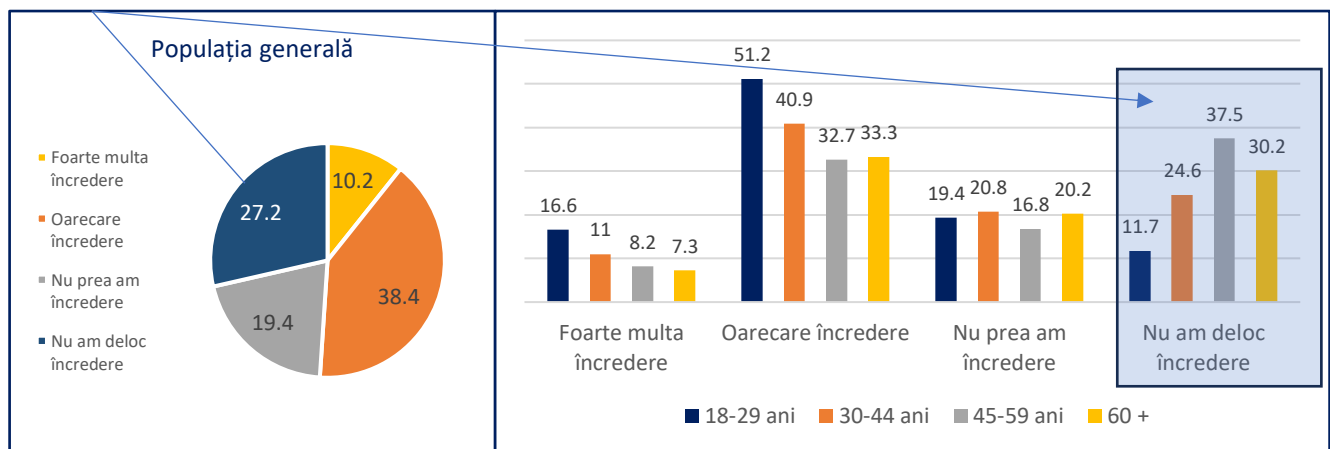
Figura. Distribuția nivelului de încredere în poliție în rândul populației generale, al persoanelor cu dizabilități și al persoanelor de etnie romă, 2025

Sursa: Sondaj național CPD, 2025

Nivelul de încredere în poliție variază semnificativ în funcție de vârstă: tinerii sunt cei mai polarizați, vârstnicii cei mai sceptici. Datele prezentate evidențiază diferențe importante în modul de percepție a poliției între categoriile de vârstă din rândul populației generale. Deși la nivel agregat aproape jumătate din populație declară un anumit grad de încredere în poliție (10,2% „foarte multă încredere” și 38,4% „oarecare încredere”), analiza pe grupe de vârstă arată o polarizare evidentă a atitudinilor. Tinerii între 18–29 de ani ies în evidență printr-un contrast puternic: ei înregistrează cea mai mare proporție de „oarecare încredere” (51,2%), dar și un procent relativ mare de neîncredere completă (11,7%). Această dublă poziționare poate reflecta o deschidere mai mare față de instituții, dar și o sensibilitate crescută la derapaje, tratamente inechitabile sau lipsă de transparență. La polul opus, persoanele ce depășesc 60 de ani manifestă o atitudine semnificativ mai rezervată: doar 7,3% exprimă „foarte multă încredere” și 33,3% „oarecare încredere”, în timp ce 30,2% afirmă că nu au deloc încredere în poliție. Neîncrederea sporită în rândul vârstnicilor poate fi alimentată de percepții de neimplicare, sentimentul de vulnerabilitate sau experiențe anterioare negative cu autoritățile. Categoriile de vârstă medie (30–59 de ani) se poziționează relativ echilibrat, cu niveluri moderate atât de încredere, cât și de neîncredere. Totuși, persoanele între 45–59 de ani sunt cele mai critice, cu 37,5% raportând lipsă totală de încredere – cel mai ridicat procent dintre toate grupele analizate.

Figura. Distribuția încrederii în poliție în rândul populației generale, total și pe grupe de vârstă, 2025

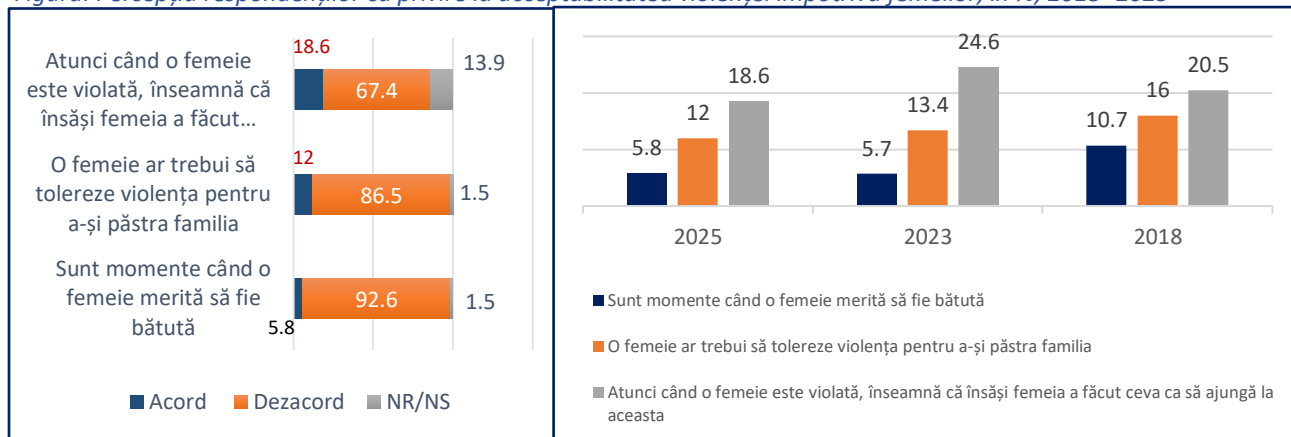
Sursa: Sondaj național CPD, 2025

INCIDENȚA VIOLENȚEI

O treime dintre respondenți evită sau refuză să condamne clar violența împotriva femeilor, în ciuda unor semne de progres. Analiza datelor arată că, în timp ce majoritatea respondenților din Republica Moldova resping explicit violența împotriva femeilor, rămâne o proporție semnificativă – aproape o treime – care fie o justifică, fie evită să își exprime o opinie clară. Această realitate ridică semne de întrebare serioase privind adâncimea schimbării culturale și limitele asumării sociale în fața normelor discriminatorii. În 2025, 5,8% dintre respondenți afirmă că sunt de acord cu ideea că „sunt momente când o femeie merită să fie bătută”, iar 12% consideră că o femeie ar trebui să „tolereze violența pentru a-și păstra familia”. Chiar dacă aceste opinii sunt respinse de o largă majoritate – peste 85% în fiecare caz – simpla lor persistență, la un nivel constant în ultimii ani, reflectă existența unor norme tradiționaliste care continuă să legitimizeze abuzul. Datele arată o ușoară îmbunătățire față de anul 2018 (când 10,7% justificau violența fizică, iar 16% acceptau ideea de tolerare pentru păstrarea familiei), dar ritmul schimbării este lent.

Cea mai alarmantă percepție este legată de viol. În 2025, 18,6% dintre respondenți sunt de acord cu afirmația că „atunci când o femeie este violată, înseamnă că ea însăși a făcut ceva ca să ajungă la aceasta”, iar 13,9% declară că nu știu sau nu vor să răspundă. Cumulat, acest lucru înseamnă că aproape o treime dintre respondenți nu resping clar responsabilizarea victimei, o atitudine extrem de problematică ce contribuie la perpetuarea tăcerii, a rușinii și a retraumatizării în rândul supraviețuitoarelor violenței sexuale. Deși acest procent este în ușoară scădere față de 2018 (20,5%), el rămâne mult prea ridicat pentru o societate democratică și echitabilă. O observație importantă este prezența constantă a răspunsurilor de tip „nu știu / nu răspund”, care variază între 1,5% și 13,9%. Această ezitare nu poate fi interpretată ca neutralitate, ci mai degrabă ca un semnal al lipsei de conștientizare, al disconfortului față de subiect sau al nevoii de educație și informare. Refuzul de a se pronunța devine, în acest context, parte a unei complicități tăcute care menține status quo-ul și împiedică responsabilizarea socială colectivă.

Figura. Percepția respondenților cu privire la acceptabilitatea violenței împotriva femeilor, în %, 2018–2025

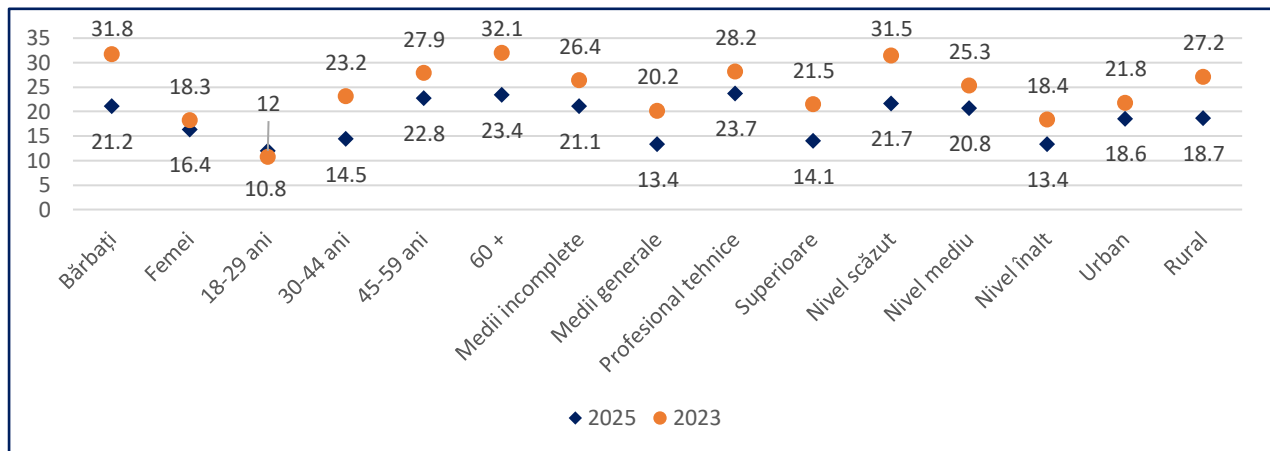

Sursa: Sondaj național CPD, 2018 - 2025

Deși se înregistrează progrese în reducerea percepției care plasează vina pe victimă, persistă grupuri sociale în care aceste idei continuă să fie puternic susținute. Datele evidențiază profilul socio-demografic al persoanelor care susțin ideea precum că victima este responsabilă în cazurile de viol, urmărind evoluția acestui tip de percepție între 2023 și 2025, cu scopul de a înțelege în ce categorii ale populației prejudecățile rămân ridicate, unde s-au produs schimbări semnificative și care sunt grupurile-cheie spre care trebuie direcționate intervențiile viitoare. Per ansamblu, datele indică o scădere generalizată a acordului cu afirmația care plasează vina pe victimă în cazurile de viol, însă ritmul de schimbare este diferit în funcție de profilul

social al populației. Această dinamică relevă nu doar tendințele de progres, ci și punctele vulnerabile în care stereotipurile se mențin la cote îngrijorătoare. Cele mai ridicate niveluri de acord în 2025 se înregistrează în rândul persoanelor de 60 de ani și peste (23,4%), urmate de cei cu studii profesional-tehnice (23,7%), grupa de vârstă 45–59 ani (22,8%), cei cu medii incomplete (21,1%) și respondenții cu nivel de trai scăzut (21,7%). Aceste valori confirmă faptul că vârsta înaintată, nivelul scăzut de educație și statutul socio-economic precar sunt factori corelați cu menținerea convingerilor care culpabilizează victima. Deși, în toate aceste grupuri se observă o scădere față de anul 2023, nivelurile rămân ridicate, semnalând o rezistență la schimbare a normelor adânc înrădăcinate. Un aspect pozitiv este reprezentat de diminuările semnificative înregistrate în mai multe grupuri. Bărbații au indicat o reducere notabilă de la 31,8% în 2023 la 21,2% în 2025. Și în cazul persoanelor cu educație superioară, acordul a scăzut de la 21,5% la 14,1%, ceea ce arată impactul pozitiv al accesului la educație asupra mentalității privind violența sexuală. De asemenea, în mediul urban percepția a scăzut de la 21,8% la 18,6%, ceea ce poate reflecta o expunere mai mare la discursuri publice și resurse informaționale favorabile egalității de gen. Un semnal clar de regres apare, însă, în rândul tinerilor între 18–29 de ani, care reprezintă singurul grup unde acordul cu afirmația a crescut, de la 10,8% în 2023 la 12% în 2025. Chiar dacă nivelul este mai redus comparativ cu alte categorii, inversarea tendinței este semnificativă. Această evoluție ridică întrebări cu privire la influențele actuale asupra tinerilor, inclusiv rolul mediului online, unde narativele misogine de tip „victima și-a căutat-o”, sunt tot mai frecvente și pot fi interiorizate în lipsa unor intervenții educaționale solide.

Figura. Percepțiile societății privind responsabilitatea victimei în cazurile de viol: evoluția acordului, pe categorii socio-demografice, 2023–2025

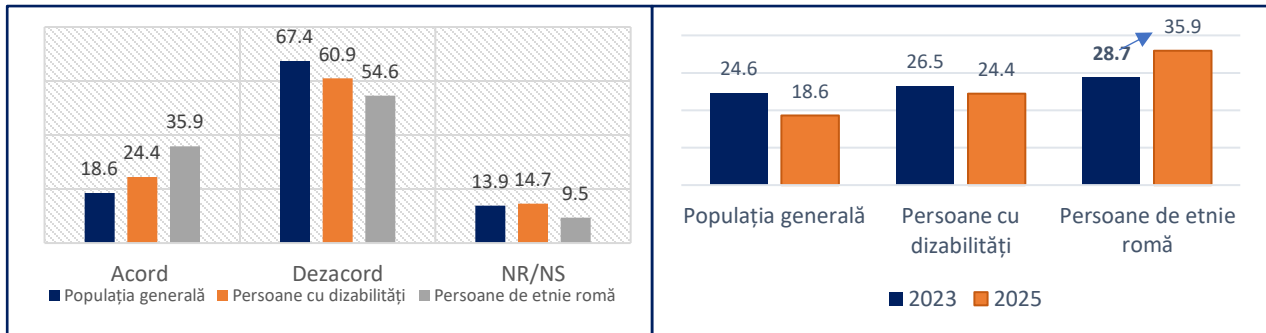

Sursa: Sondaj național CPD, 2023 – 2025

Percepțiile privind responsabilitatea victimei în cazurile de viol rămân ridicate în rândul persoanelor de etnie romă, în timp ce pentru persoanele cu dizabilități se observă o ușoară îmbunătățire. În 2025, proporția celor care declară acord cu afirmația analizată variază considerabil: 18,6% în rândul populației generale, 24,4% în rândul persoanelor cu dizabilități și 35,9% în rândul persoanelor de etnie romă. Acest ultim procent atrage în mod deosebit atenția, fiind cel mai ridicat dintre cele trei categorii și semnalând o deteriorare gravă a percepțiilor, în condițiile în care în 2023 acest grup înregistra deja o valoare ridicată, de 28,7%. Dacă populația generală înregistrează o scădere notabilă (de la 24,6% la 18,6%), iar persoanele cu dizabilități o ușoară îmbunătățire (de la 26,5% la 24,4%), evoluția din rândul persoanelor de etnie romă merge în direcția opusă. Această agravare a stereotipurilor indică nu doar persistența unui cadru cultural discriminatoriu, ci și o posibilă lipsă de intervenții adaptate nevoilor acestui grup. Răspunsurile de tip „nu știu / nu răspund” sunt mai frecvente în rândul populației generale (13,9%) și al persoanelor cu dizabilități (14,7%), semnalând ezitare sau neasumare de poziție, în timp ce în cazul persoanelor de etnie romă acest procent este mai redus (9,5%), subliniind o mai mare polarizare a opiniilor și o mai evidentă acceptare a prejudecății. Referitor la componenta de dezacord cu afirmația – adică respingerea responsabilizării victimei – observăm că 67,4% din populația

generală nu sunt de acord cu afirmația, comparativ cu 60,9% în rândul persoanelor cu dizabilități și doar 54,6% în cazul persoanelor de etnie romă. Această distribuție arată că tocmai acolo unde ar fi necesar cel mai mult sprijin informațional și educațional, există cel mai redus nivel de respingere a stereotipurilor periculoase.

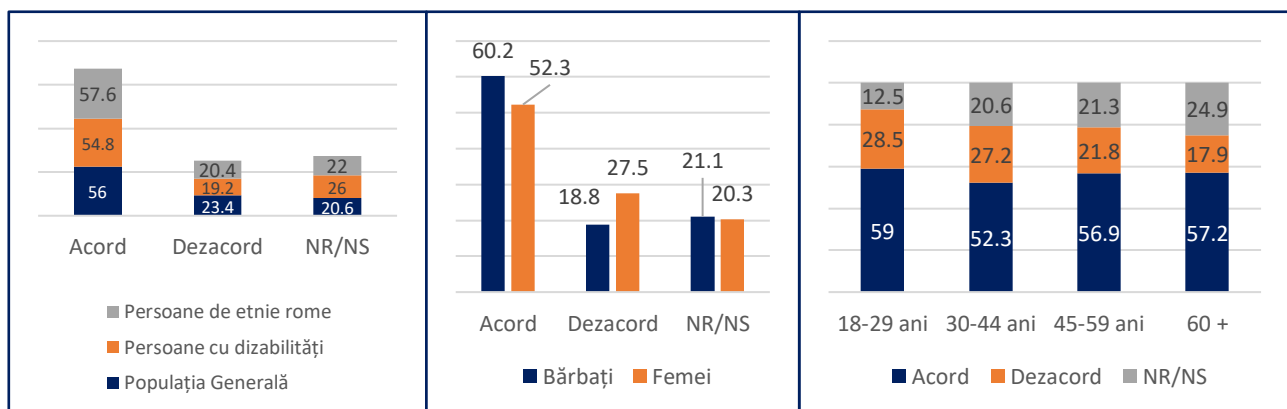
Figura. Percepțiile populației generale, ale persoanelor cu dizabilități și ale persoanelor de etnie romă privind responsabilitatea victimei în cazurile de viol, 2023–2025

Sursa: Sondaj național CPD, 2023 – 2025

Majoritatea consideră că legislația oferă protecție victimelor violenței în familie, însă un număr semnificativ de persoane rămâne indecis sau evită să se pronunțe. Diferențele între populația generală, persoanele cu dizabilități și cele de etnie romă sunt relativ reduse, ceea ce sugerează un consens general asupra faptului că legislația oferă, în principiu, un cadru de protecție. Cu toate acestea, în toate cele trei grupuri se înregistrează o pondere semnificativă de persoane care nu cunosc sau evită să răspundă, fenomen mai pronunțat în rândul persoanelor de etnie romă și al celor cu dizabilități. Acest tip de non-răspuns poate reflecta lipsa de informare, experiențe negative anterioare în raport cu instituțiile sau o neîncredere generalizată în eficiența aplicării legii. Din perspectiva diferențelor de gen, bărbații exprimă un grad mai ridicat de încredere în legislație (60,2%), comparativ cu femeile (52,3%). Ultimele, în schimb, tind să manifeste o percepție mai critică, fapt care poate fi asociat cu expunerea lor mai frecventă la riscuri de violență și o conștientizare mai profundă a limitelor instituționale. În funcție de vârstă, tinerii (18–29 ani) și seniorii (60+) exprimă cel mai mare grad de acord cu afirmația că legea oferă protecție, în timp ce grupa de vârstă 30–44 ani se remarcă printr-un nivel mai scăzut de încredere și o frecvență mai mare a non-răspunsurilor. Acest rezultat poate reflecta o percepție mai realistă asupra aplicării legii, corelată cu experiențe directe și responsabilități familiale.

Figura. Percepția respondenților cu privire la capacitatea legislației naționale de a proteja victimele violenței în familie, pe categorii de populație, gen și vârstă

Sursa: Sondaj național CPD, 2025

Cei mai mulți oameni spun că ar raporta violența în familie, dar aproape o treime ar ezita, iar dintre cei care ezită, majoritatea sunt bărbați. Datele arată că peste 70% dintre respondenți afirmă că ar raporta un caz de violență în familie, ceea ce sugerează o disponibilitate generală de acțiune. Totuși, aproape o treime declară că nu ar face acest pas, semnalând un nivel semnificativ de reticență sau neîncredere în capacitatea sistemului de protecție. Dintre cei care au răspuns negativ, 60,3% sunt bărbați, iar 39,7% femei. Această distribuție indică o prezență mai mare a bărbaților în grupul reticent, posibil corelată cu norme sociale care descurajează implicarea sau recunoașterea gravității violenței. În cazul femeilor, reticența poate fi legată de teama de represalii, lipsa de sprijin sau neîncrederea în eficiența intervențiilor.

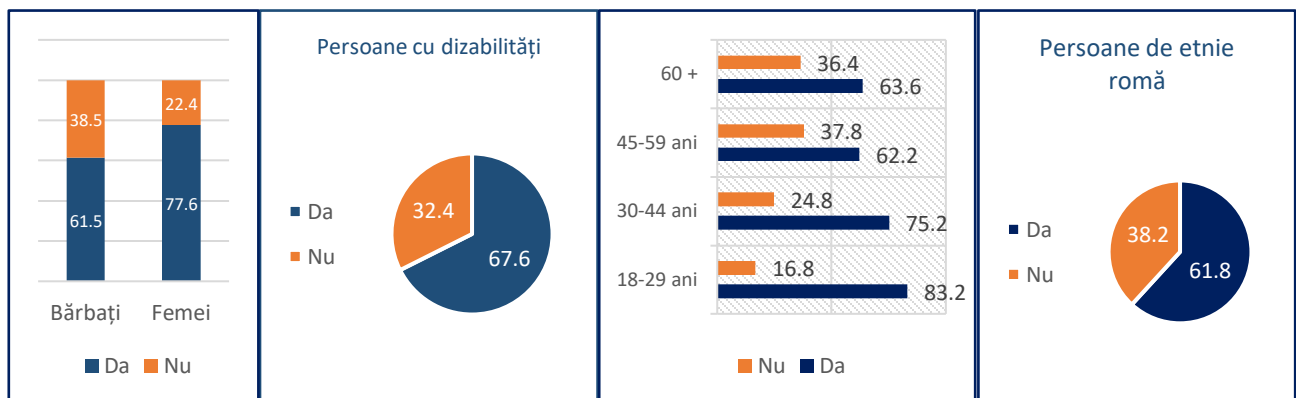
Figura. Dispoziția populației de a raporta cazuri de violență în familie și profilul de gen al celor care declară că nu ar face acest pas

Sursa: Sondaj național CPD, 2025

Femeile și tinerii sunt cei mai dispuși să raporteze cazurile de violență, în timp ce persoanele vârstnice și cele de etnie romă manifestă mai multă reticență. Majoritatea participanților la sondaj afirmă că ar raporta un caz de violență în familie, însă diferențele între grupuri evidențiază profiluri de vulnerabilitate. Femeile se declară mai dispuse decât bărbații să sesizeze un abuz (77,6% față de 61,5%), iar tinerii între 18–29 de ani ating cel mai ridicat nivel de disponibilitate (83,2%). Aceste rezultate indică o mai mare deschidere și încredere în instituții în rândul generațiilor tinere și al femeilor, dar și o conștientizare mai pronunțată a gravității fenomenului. În schimb, proporția celor care nu ar raporta rămâne a fi ridicată în rândul persoanelor vârstnice (peste o treime), al persoanelor cu dizabilități (32,4%) și al celor de etnie romă (38,2%). Aceste cifre sugerează existența unor obstacole persistente – fie lipsa accesului la sprijin, fie neîncrederea în eficiența intervențiilor sau frica de consecințe. În cazul acestor grupuri, ezitarea poate fi alimentată de experiențe negative anterioare sau de norme culturale care descurajează expunerea conflictelor în spațiul public.

Figura. Percepția privind disponibilitatea de a raporta violența în familie, pe gen, vârstă, dizabilitate și apartenență etnică

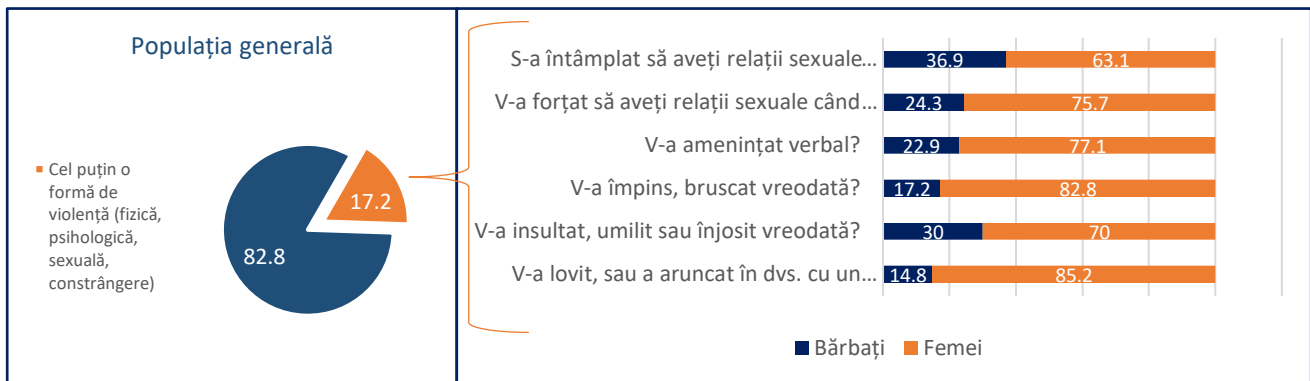

Sursa: Sondaj național CPD, 2025

Femeile sunt afectate de toate formele de violență în familie, în special de cele fizice și sexuale disproporționat. Datele arată că 17,2% din populația generală au fost supuși, cel puțin, unei forme de violență

din partea partenerului sau partenerului de viață. Însă, când analizăm distribuția pe gen în rândul celor afectați, devine evident că femeile sunt majoritar victimele tuturor formelor de abuz. Proporția acestora este cea mai mare în cazul violenței fizice directe: 85,2% dintre femei au fost lovite sau atacate cu obiecte, 82,8% au fost îmbrâncite, împinse, bruscate. Violența psihologică este, de asemenea, puternic concentrată asupra femeilor: 70% au fost insultate sau umilite, iar 77,1% au fost amenințate verbal. Diferențele sunt și mai pronunțate în cazul violenței sexuale. 75,7% dintre cei forțați să întrețină relații sexuale și 63,1% dintre cei care au acceptat acte sexuale din teamă sunt femei. Această distribuție arată clar că abuzurile sexuale în cuplu vizează în mod covârșitor femeile, reflectând un dezechilibru de putere profund în relațiile intime. În ansamblu, aceste date confirmă că violența în cuplu nu este un fenomen de gen neutru, ci afectează în mod disproporționat femeile. Prevalența ridicată a agresiunilor fizice, psihologice și sexuale asupra femeilor subliniază necesitatea unor intervenții specifice, care să vizeze prevenirea, protecția victimelor și sancționarea agresorilor, într-un cadru instituțional sensibil la dinamica de gen.

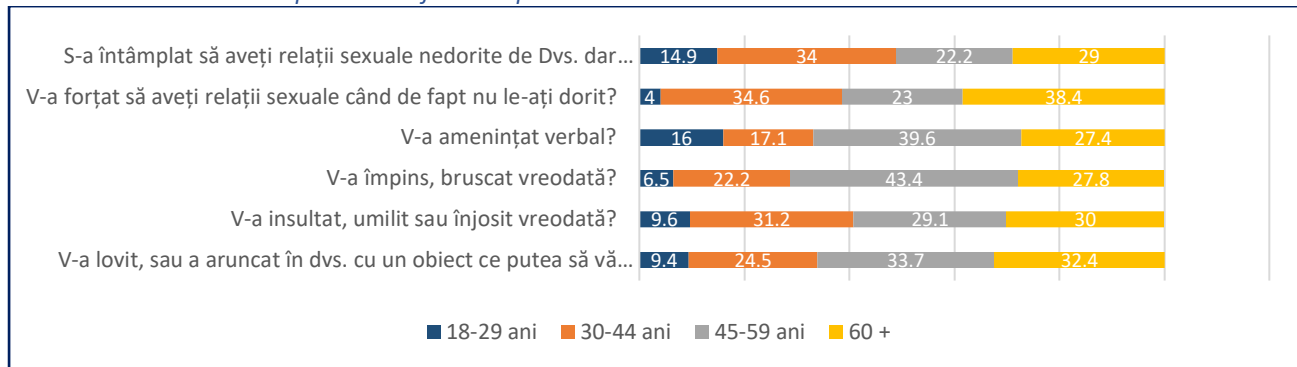
Figura. Ponderea pop. generale care s-a confruntat cu cel puțin o formă de violență în cuplu, pe gen și pe tipuri de abuz

Sursa: sondaj național CPD, 2025

Tipurile de violență variază în funcție de vârstă: persoanele între 45–59 de ani și cele peste 60 de ani sunt cele mai afectate. Datele din figura de jos reflectă ponderea pe grupe de vârstă a persoanelor care au afirmat că s-au confruntat vreodată cu una dintre formele de violență în relația de cuplu. Procentajele reprezintă distribuția celor afectați — adică, pentru fiecare formă de abuz, se arată ce proporție din totalul celor care au trăit acea experiență aparține fiecărei categorii de vârstă. Pentru grupa 18–29 de ani, cea mai frecvent raportată formă de abuz este constrângerea sexuală din frică: 14,9% dintre cei care au trecut prin această situație sunt tineri/tinere, ceea ce sugerează o vulnerabilitate mai mare față de presiuni emoționale și control sexual indirect. Deși tinerii sunt mai puțin vizați în formele de violență fizică, totuși, aceștia nu sunt excluși din fenomen. În rândul persoanelor dintre 30–44 de ani, formele de abuz cele mai des întâlnite se referă explicit la violența sexuală, în special forțarea în relații fără consimțământ (34,6%) și acceptarea relațiilor din frică (34%). Acest profil indică o expunere mai mare la abuz sexual direct, posibil într-un context de relație de lungă durată în care dezechilibrul de putere este deja stabilit. Pentru grupa de vârstă 45–59 de ani, predomină violența verbală și fizică: o bună parte dintre cei amenințați verbal (39,6%), insultați sau umiliți (29,1%), loviți sau atacați (33,7%) provin din această categorie de vârstă. De asemenea, grupa respectivă este cea mai des afectată de împingeri sau bruscare (43,4%). Prin urmare, putem conchide că abuzul în această etapă a vieții este adesea multiplu și mai vizibil în formele directe de control și agresiune. În cazul persoanelor de peste 60 de ani, cele mai frecvente forme sunt forțarea în relații sexuale (38,4%) și acceptarea de relații din frică (29%), dar și violența fizică ușoară, precum aruncarea cu obiecte (32,4%). Prezența ridicată a categoriei date în aceste forme de abuz scoate în evidență dimensiunea ascunsă a violenței în cupluri la vârsta a treia, unde izolarea și dependența agravează riscurile și pot reduce capacitatea de apărare sau raportare a cazurilor de violență. În concluzie, fiecare etapă de vârstă se confruntă cu forme specifice de violență în cuplu: tinerii sunt mai expuși la abuzuri sexuale subtile, adulții între 30–44 ani la forțare sexuală directă, cei de 45–59 ani la violență fizică și psihologică, iar persoanele vârstnice la forme mixte, adesea invizibile.

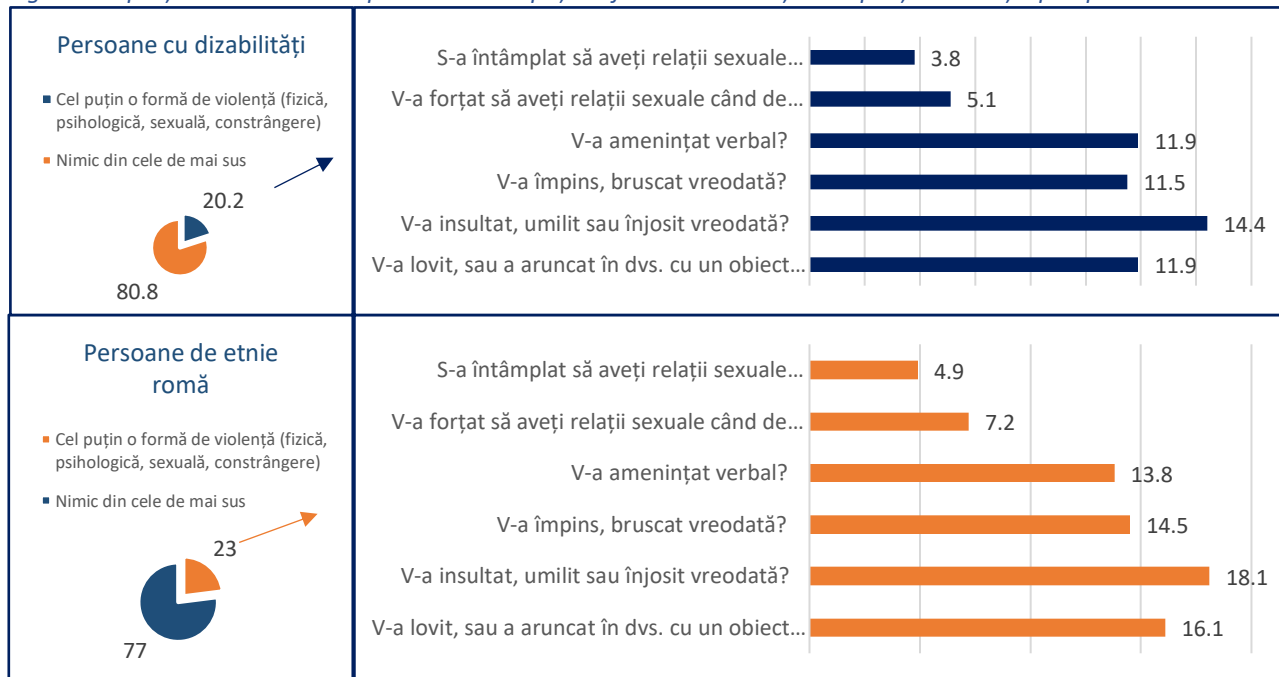
Figura. Distribuția pe grupe de vârstă a persoanelor care au declarat că s-au confruntat cu forme de violență în cuplu, din totalul celor care au experimentat fiecare tip de abuz

Sursa: sondaj național CPD, 2025

Violența în cuplu afectează în mod semnificativ persoanele cu dizabilități și cele de etnie romă, dar în moduri diferite ca amploare și intensitate. Conform datelor, 20,2% dintre persoanele cu dizabilități și 23% dintre cele de etnie romă au raportat, cel puțin, o formă de violență fizică, psihologică, sexuală sau de constrângere din partea partenerului. Pentru persoanele cu dizabilități, formele predominante sunt cele psihologice (14,4% insultate sau umilite) și fizice (11,9% amenințate sau agresate), în timp ce violența sexuală, deși prezentă, este raportată într-o proporție mai redusă. În cazul persoanelor de etnie romă, toate formele de abuz apar în proporții mai ridicate – inclusiv agresiuni fizice (16,1%), constrângere sexuală (7,2%) și intimidare psihologică (13,8%).

Figura. Proporția celor care au experimentat cel puțin o formă de violență în cuplu și distribuția pe tipuri de abuz

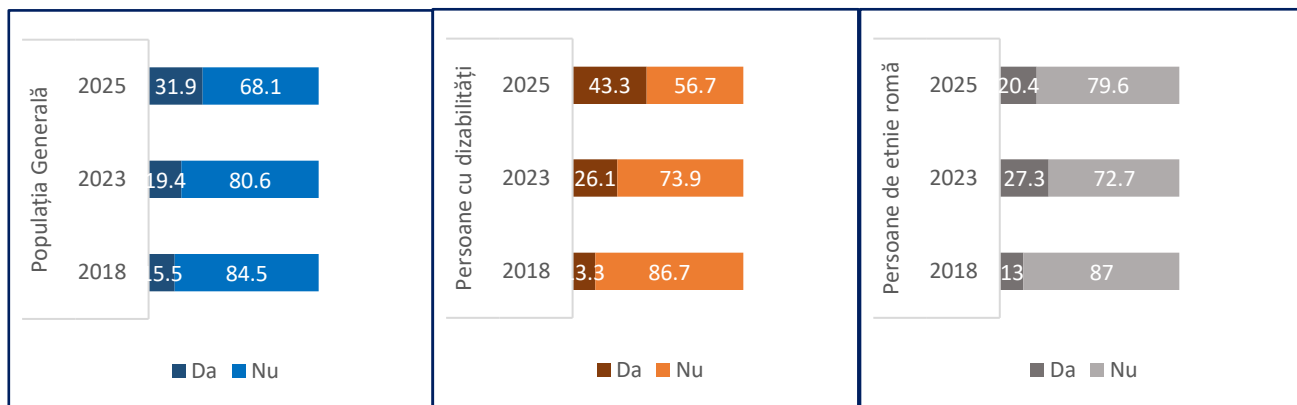

Sursa: sondaj național CPD, 2025

Persoanele cu dizabilități apelează tot mai des la ajutor, în timp ce reticența rămâne ridicată în rândul persoanelor de etnie romă. Datele arată o creștere constantă a numărului de persoane care afirmă că au cerut ajutor după ce au fost victime ale violenței în cuplu. În populația generală, raportarea a crescut

semnificativ de la 5,5% în 2018 la 31,9% în 2025, ceea ce reflectă o îmbunătățire clară în conștientizarea drepturilor și în disponibilitatea de a apela la sprijin extern. Tendința este și mai marcată în rândul persoanelor cu dizabilități, unde proporția celor care au apelat la ajutor a crescut de la 3,3% în 2018 la 43,3% în 2025 – o schimbare remarcabilă, care poate fi corelată cu îmbunătățirea accesului la informație și servicii, precum și cu vizibilitatea mai mare a problemelor acestui grup. În schimb, persoanele de etnie romă continuă să manifeste cea mai scăzută rată de solicitare a ajutorului. Deși și aici se observă o ușoară creștere față de 2018 (de la 13% la 20,4% în 2025), ritmul este mult mai lent. Această reticență poate reflecta lipsa încrederii în instituții, teama de discriminare sau accesul redus la servicii de sprijin.

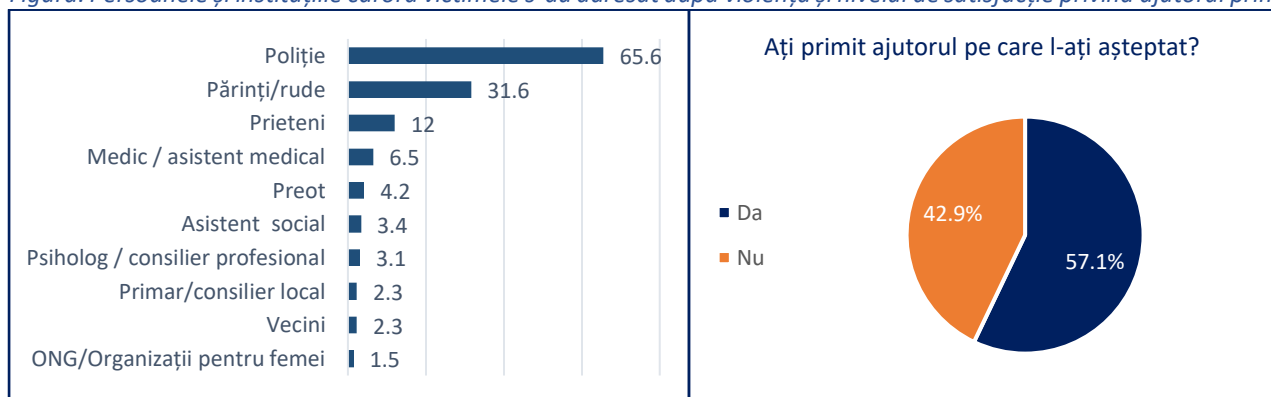
Figura. Evoluția procentului victimelor care au apelat la sprijin, 2018–2025, pe grupuri de populație

Sursa: sondaj național CPD, 2025

Deși majoritatea celor care se confruntă cu violență caută ajutor – în special din partea poliției și familiei aproape jumătate rămân fără sprijinul dorit. Datele arată că poliția este instituția cel mai frecvent contactată în cazurile de violență în cuplu, cu 65,6% dintre respondenți declarând că s-au adresat acesteia. Urmează părinții sau rudele (31,6%) și prietenii (12%). Rețelele formale și informale apropiate sunt principalele puncte de contact, în timp ce serviciile specializate, precum medicii, psihologii, ONG-urile sau asistenții sociali, sunt foarte rar menționate (fiecare sub 7%). Este important de remarcat că raportarea nu echivalează cu sprijinul efectiv. Deși cifrele respective par a fi mici, ele reflectă faptul că aceste servicii intervin de regulă ulterior, ca parte a procesului de sprijin sau intervenție formală, în realitate, fiind cele mai bine pregătite să gestioneze astfel de situații. A doua figură redă faptul că doar 57,1% dintre respondenți au primit ajutorul pe care îl așteptau, în timp ce 42,9% afirmă că nu au beneficiat de sprijinul necesar. Această discrepanță ridică întrebări serioase privind capacitatea instituțiilor și rețelelor informale de a răspunde eficient nevoilor reale ale victimelor.

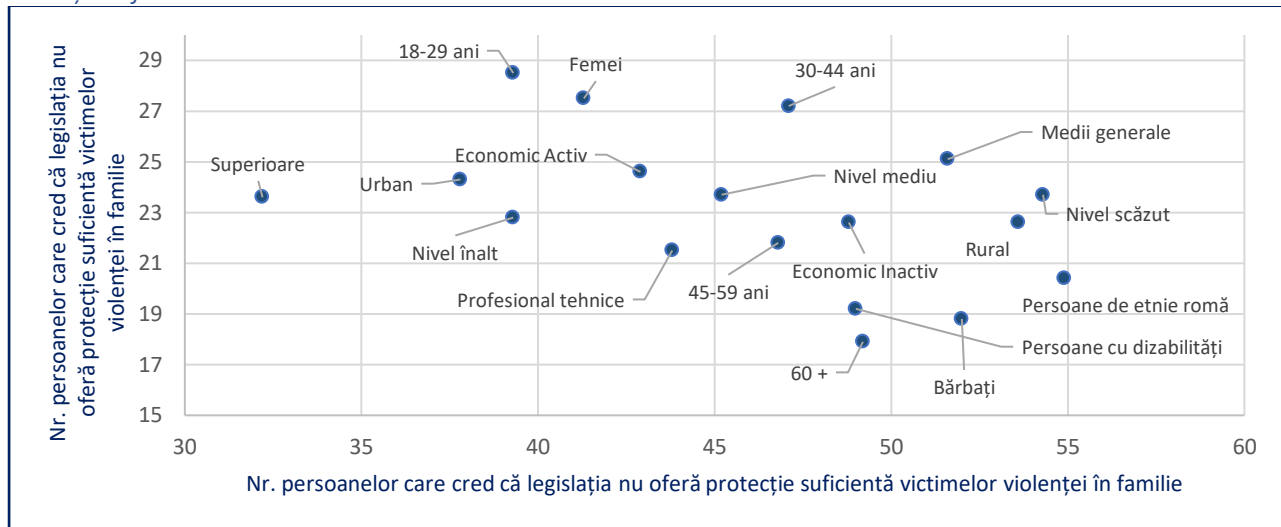
Figura. Persoanele și instituțiile cărora victimele s-au adresat după violență și nivelul de satisfacție privind ajutorul primit.

Sursa: sondaj național CPD, 2025

Lipsa de informare și neîncrederea în legislație se suprapun în mod critic în rândul grupurilor vulnerabile, indicând unde trebuie concentrate eforturile instituționale. Figura exprimă o relație directă între două dimensiuni esențiale în evaluarea eficienței sistemului de protecție: pe axa orizontală este reprezentată proporția celor care nu cunosc măsurile de protecție oferite de stat, iar pe axa verticală – proporția celor care consideră că legislația nu asigură protecția necesară victimelor violenței în familie. Cu cât un grup este mai sus și mai la dreapta, cu atât este mai afectat de lipsa de informare și lipsa de încredere – o combinație care indică excludere instituțională dublă. Cele mai expuse grupuri sunt persoanele de etnie romă, cu dizabilități, locuitorii din mediul rural, precum și populația cu nivel scăzut de educație sau aflată în inactivitate economică. Acestea ocupă zona critică a figurii, în care se intersectează necunoașterea și deziluzia față de sistemul juridic. Grupurile respective nu doar că nu accesează informațiile despre protecție, dar nici nu cred că legea poate funcționa în favoarea lor, ceea ce reduce drastic probabilitatea de a apela la instituții în caz de abuz. Aici este absolut necesară o intervenție prioritară – campanii de informare adaptate cultural și lingvistic, servicii mobile de consiliere juridică și colaborări comunitare care să reconstruiască încrederea instituțională. Un al doilea nivel de preocupare este reprezentat de femei, tineri (18–29 de ani) și persoanele cu educație medie generală, care au un nivel relativ ridicat de neîncredere și beneficiază de o informare parțială. Faptul că femeile, care sunt cele mai afectate de violență, se regăsesc în partea superioară figura, indică un eșec de comunicare sistemică: mesajele despre drepturi și măsuri de protecție nu ajung eficient la cele mai vulnerabile. Tinerii, deși educați formal, nu par suficient conectați cu resursele instituționale disponibile, ceea ce sugerează nevoia unor instrumente de informare relevante pentru generația lor (media digitală, educație civică practică etc.). În contrast, grupurile poziționate în partea inferioară stângă – persoanele cu studii superioare, cei din mediul urban, persoanele economic active – sunt cele mai bine informate și exprimă un grad mai ridicat de încredere în sistemul de protecție. Acestea pot fi considerate „receptori funcționali” ai mesajelor și mecanismelor instituționale, ceea ce întărește ideea că informarea corectă corelează pozitiv cu încrederea în legislație.

Figura. Corelația dintre necunoașterea măsurilor de protecție și percepția că legislația nu oferă sprijin suficient victimelor violenței în familie.

Sursa: sondaj național CPD, 2025

RECOMANDĂRI

Analiza de față a relevat importante inegalități sociale și economice cu care se confruntă populația Republicii Moldova. Deși acestea au impact asupra întregii populații, unele grupuri se dovedesc a fi mai afectate în acest sens, precum persoanele cu dizabilități și cele de etnie romă, persoanele în etate, femeile etc. Având în vedere angajamentul Guvernului pentru a dezvolta și implementa politici incluzive, ca urmare a parcursului european asumat, este important să ne asigurăm că nici un grup nu este lăsat în urmă. În cele ce urmează, venim cu o serie de recomandări menite să reducă inegalitățile cu care se confruntă grupurile vulnerabile și frecvent marginalizate din Republica Moldova, în domeniile de analiză abordate.

RECOMANDĂRI PENTRU REDUCEREA INEGALITĂȚILOR ÎN DOMENIUL VENITURILOR

- **Elaborarea și implementarea unui mecanism național de subvenții pentru educație și instruire agricolă.** Se recomandă a fi aprobat un program național care să promoveze educația și instruirea agricolă, dar și să monitorizeze impactul acestora asupra performanței gospodăriilor agricole. Unul dintre pilonii de bază al acestui program urmează a fi accesibilizarea accesului la educația agricolă prin oferirea subvențiilor beneficiarilor acestora. Eligibilitatea pentru subvenționare trebuie să fie o componentă principală, astfel încât să se asigure că grupurile vulnerabile, cum ar fi persoanele cu dizabilități, vârstnicii, șomerii, etc., beneficiază de acest suport. Pentru a asigura calitatea studiilor, dar și corespunderea acestora la necesitățile actuale de învățare, se recomandă instituirea parteneriatelor cu instituțiile de învățământ agricol și alte organizații din domeniu. În același timp, o platformă electronică care să disemineze informațiile despre oportunitățile oferite de program, ar spori nivelul de informare al potențialilor beneficiari al acestora.
- **Adoptarea măsurilor de încurajare și sprijinire a angajării persoanelor din grupuri vulnerabile.** Pentru a facilita integrarea pe piața muncii a persoanelor cu dizabilități, a tinerilor NEET, a persoanelor de etnie romă, a membrilor familiilor numeroase și a celor lipsite de mijloace de existență, este necesară revizuirea legislației actuale și implementarea unor măsuri concrete care să încurajeze angajatorii și să sprijine aceste categorii vulnerabile. Astfel, se propune:
  - (i) extinderea sprijinului financiar acordat angajatorilor pentru adaptarea locurilor de muncă destinate persoanelor cu dizabilități, prin majorarea cuantumului subvenției, prelungirea perioadei de subvenționare a personalului de suport de la 12 la 24 de luni și revizuirea plafonului de 10 salarii medii lunare pe economie pentru fiecare loc de muncă creat sau adaptat;
  - (ii) în primele 6 luni de la angajare, tinerii care au avut statut NEET, să fie scutiți de achitarea impozitului pe venit, fapt ce ar facilita integrarea acestora în câmpul muncii și a reduce barierele economice;
  - (iii) acordarea de facilități fiscale pentru întreprinzătorii care angajează persoane de etnie romă, membri ai familiilor numeroase și persoane fără mijloace de existență, precum reduceri la impozitul pe venit sau scutiri parțiale de contribuții sociale, pentru a promova incluziunea socială și economică a acestor grupuri vulnerabile;
  - (iv) scutirea angajatorilor de la plata contribuțiilor sociale obligatorii pe o perioadă de cel puțin un an atunci când angajează persoane cu dizabilități, precum și scutirea salariaților cu grad de dizabilitate de la plata acestor contribuții în aceeași perioadă, pentru a reduce costurile angajării și a stimula integrarea lor pe piața muncii.

- Adaptarea metodologiei de evaluare a bunăstării familiale pentru a reflecta nevoile individuale în acordarea ajutorului social.** Pentru a asigura că ajutorul social reflectă nevoile reale ale familiilor defavorizate și oferă un venit lunar minim garantat, este necesară adoptarea unei metodologii îmbunătățite de calcul a venitului global mediu lunar și de evaluare a bunăstării familiale. Se recomandă aplicarea unei abordări individualizate, centrate pe persoană și pe nevoile specifice ale acesteia, în stabilirea eligibilității și a cuantumului ajutorului acordat. Astfel, se propune:

  - revizuirea și actualizarea Hotărârii Guvernului nr. 1167/2008 privind modul de stabilire și plată a ajutorului social, pentru a integra noile metode de calcul și evaluare;
  - ajustarea caracteristicilor și a punctajului aferent pentru evaluarea bunăstării familiale, ținând cont de particularitățile fiecărei persoane și familii, cum ar fi starea de sănătate, nivelul de educație, oportunitățile de angajare și responsabilitățile de îngrijire;
  - indexarea venitului lunar minim garantat nu doar pe baza ratei inflației generale, ci în funcție de un coș de consum ajustat, care să includă cheltuielile esențiale pentru familiile vulnerabile, precum alimente, energie, chirie și îngrijire medicală;
  - calcularea unui coeficient de inflație specific pentru aceste categorii esențiale de cheltuieli, astfel încât, dacă prețurile la alimente și energie cresc semnificativ peste rata inflației generale, coeficientul de indexare să reflecte aceste creșteri și să ajusteze corespunzător venitul minim garantat;
  - efectuarea unei analize anuale detaliate a coșului minim de consum, pentru a asigura o ajustare mai echitabilă și realistă a ajutorului social, adaptată la cheltuielile reale ale persoanelor și familiilor vulnerabile;
  - implementarea unui mecanism flexibil de evaluare a resurselor familiilor, care să țină cont de evoluțiile socio-economice și să permită ajustarea rapidă a nivelului de sprijin în funcție de necesitățile actuale.
- Elaborarea și aprobarea unui mecanism unic de identificare a tinerilor NEET.** Pentru a asigura integrarea socială și profesională a tinerilor NEET este esențial ca Guvernul Republicii Moldova să inițieze aprobarea procedurii care reglementează identificarea acestora, conform art. 29² alin. (3) din Legea nr. 105/2018 privind promovarea ocupării forței de muncă și asigurarea de șomaj. La momentul actual există câteva metodologii de identificare a tinerilor NEET, dar, cu regret, nu sunt aplicate uniform, ceea ce face dificilă estimarea obiectivă a situației actuale ale tinerilor NEET din Moldova. Astfel, se propune: (i) elaborarea și aprobarea unei metodologii clare și precise pentru identificarea tinerilor NEET, care să permită colectarea de date statistice fiabile și actualizate; (ii) consolidarea colaborării între instituțiile responsabile, precum asistența socială și Biroul Național de Statistică, pentru a asigura coerența și acuratețea datelor.
- Reducerea barierelor pentru accesul la educație și sprijinirea egalității de șanse pentru persoanele cu dizabilități și tinerii părinți.** Înființarea unui fond național care să ofere instituțiilor de învățământ posibilitatea de a accesa finanțare pentru adaptarea spațiilor educaționale la nevoile persoanelor cu dizabilități și pentru amenajarea serviciilor alternative de îngrijire a copiilor. Acest fond ar putea fi alimentat prin alocări bugetare specifice, redirecționarea unui procent din impozitul pe venit sau prin redistribuirea amenzilor aplicate angajatorilor care nu respectă cotele de angajare a persoanelor cu dizabilități. Programele guvernamentale existente, precum „Satul European Express”, ar putea fi extinse pentru a include finanțarea proiectelor de accesibilizare și adaptare a instituțiilor educaționale. Instituirea obligației legale pentru instituțiile de învățământ cu un număr semnificativ de studenți de a crea servicii de îngrijire la locul de studii.
- Instituirea cotelor de participare pentru femei din grupuri vulnerabile în cadrul programelor de promovare a antreprenoriatului.** La moment, în Republica Moldova există programe de sprijin pentru dezvoltarea antreprenoriatului, inclusiv orientate spre antreprenoriatul feminin. Pentru a spori participarea femeilor din grupuri vulnerabile, cum ar fi femeile cu dizabilități, de etnie romă, cu venituri reduse ș.a., se

recomandă instituirea unor cote de participare pentru grupurile vulnerabile în cadrul fiecărui program guvernamental orientat spre sporirea antreprenoriatului la nivel național, din diverse sectoare economice.

- **Extinderea și îmbunătățirea serviciilor și măsurilor de promovare a ocupării forței de muncă pentru a stimula angajarea persoanelor din grupuri vulnerabile.** Republica Moldova dispune de un cadru legal ce prevede măsuri de susținere a angajatorilor în procesul de adaptare rezonabilă a spațiului de muncă și care descrie metodologic programele de subvenționare în acest scop. Totuși, ponderea mică a persoanelor cu dizabilități și a celor de etnie romă ce sunt încadrate în câmpul muncii determină necesitatea de a revedea și îmbunătăți condițiile date. În acest scop, se recomandă: (i) creșterea numărului de personal care activează în subdiviziunile teritoriale de ocupare a forței de muncă, responsabil de implementarea programelor de subvenționare; (ii) sporirea resurselor financiare din bugetul public alocate pentru programele date; (iii) simplificarea măsurii de subvenționare pentru încurajarea mai multor angajatori să accesibilizeze locurile de muncă în scopul sporirii nivelului de incluziune și integrare a persoanelor cu dizabilități pe piața muncii.
- **Eliminarea prevederilor discriminatorii din legislația cu privire la statutul de pensionar/pensionară pentru limita de vârstă.** Cazuistica Consiliului pentru egalitate și instanțelor de judecată atestă o practică frecventă de concediere în temeiul art. 86 alin. (1) lit. y¹) fără justificare, exclusiv pe motivul deținerii de către angajat a statutului de pensionar. Totodată, Comitetul CEDAW și-a exprimat îngrijorarea cu privire la plângerile femeilor în vârstă cu privire la concedieri abuzive bazate pe o interpretare abuzivă a articolului 86 din Codul Muncii. Autoritățile moldovenești au fost îndemnate să monitorizeze utilizarea de către angajatori a articolului 86 din Codul Muncii pentru a preveni concedierea discriminatorie a femeilor în vârstă. Abrogarea acestui articol din Codul Muncii este un pas spre restabilirea egalității în sfera raporturile de muncă și eliminarea practicilor discriminatorii și abuzive ale angajatorilor de concediere a vârstnicilor cu statut de pensionar. În condițiile abrogării lit. y¹) alin. (1) art. 86 și modificării art. 86 lit. e) din CM se va crea o contrabalanță între asigurarea dreptului la muncă a pensionarilor profesioniști care corespund cerințelor și crearea noilor oportunități de muncă pentru tinerii specialiști. Totodată, se va asigura securitatea raporturilor de muncă prin ocuparea funcțiilor de către persoane calificate și încetarea raportului de muncă cu salariații cu performanță redusă, indiferent de vârstă.
- **Consolidarea protecției sociale pentru persoanele care desfășoară activități independente și pe bază de patentă.** Persoanele care desfășoară activități independente și cele care activează în baza patentei de întreprinzător, deși achită contribuții sociale în sumă fixă, nu beneficiază pe deplin de asigurare socială și de beneficii sociale precum indemnizații pentru incapacitate temporară cauzată de boală, indemnizație de maternitate, indemnizație de paternitate, indemnizație de îngrijire a copilului până la 3 ani, iar baza de calcul pentru pensia pentru limita de vârstă nu include veniturile de facto generate de către persoană, care ar fi putut fi pasibile de contribuții de asigurări sociale. Pentru a aborda această problemă și a reduce riscul de sărăcie la vârste înaintate se recomandă: (i) revizuirea cadrului legal, inclusiv a legislației privind asigurările sociale și sistemul public de pensii, pentru a identifica formule de contribuire la bugetul asigurărilor sociale, astfel încât toate categoriile de lucrători (inclusiv persoanele care desfășoară activități independente și pe bază de patentă) să aibă acces egal la prestațiile sociale, similar angajaților cu contract individual de muncă; (ii) ajustarea sistemului de contribuții sociale astfel încât contribuțiile achitate să fie proporționale cu beneficiile primite, permițând acestor persoane să beneficieze de indemnizații pentru incapacitate temporară de muncă, maternitate, paternitate și îngrijire a copilului; (iii) recalcularea pensiei pentru limita de vârstă pe baza veniturilor reale obținute, pentru a reflecta mai corect contribuțiile acestor persoane și a asigura un nivel de trai decent la pensionare.
- **Extinderea serviciului social de asistență personală în conformitate cu prevederile cadrului legal național.** Scopul serviciului dat este de a oferi asistență și îngrijire copiilor și adulților cu dizabilități severe, în vederea favorizării independenței și integrării lor în societate. În sensul recomandării propuse, ne

referim la suplینirea echipei de persoane ce au statut de asistent personal, căt și la majorarea bugetului alocat pentru serviciul dat. Prin urmare, mai multe persoane cu dizabilități vor avea posibilitatea de a beneficia de suport, inclusiv în procesul de integrare în câmpul muncii. Totodată, dat fiind faptul că în majoritatea cazurilor femeile sunt cele care se dedică activităților de îngrijire a copiilor și a membrilor de familie cu dizabilități, măsura dată ar avea un impact pozitiv și asupra reducerii inechităților de gen pe piața muncii. O implicare mai activă și consecventă din partea asistenților personali ar permite mai multor femei să se încadreze în câmpul muncii.

- **Implementarea unei metodologii pentru analiza impactului reglementărilor normative asupra persoanelor cu dizabilități (AIR adaptat pentru inițiativele legislative ce vizează dreptul persoanelor cu dizabilități).** O metodologie dedicată pentru evaluarea impactului ar crea cadrul necesar prin care drepturile persoanelor cu dizabilități să fie protejate încă din etapa de concepere a unei reglementări. Această metodologie ar servi ca un filtru esențial, identificând din timp posibilele efecte negative și permițând ajustarea reglementărilor pentru a preveni costuri sociale și economice pe termen lung. Implementarea unei astfel de metodologii specifice nu doar răspunde unor nevoi stringente, dar și afirmă angajamentul autorităților pentru construirea unei societăți în care toți cetățenii, fără excepție, au șansa de a contribui și de a beneficia de progresul comun. În acest sens se propune:
  - (i) Elaborarea unei metodologii standardizate pentru analiza impactului reglementărilor asupra persoanelor cu dizabilități, integrată în procesul legislativ și decizional, pentru a asigura că nevoile și drepturile acestora sunt luate în considerare de la bun început.
  - (ii) Impunerea obligativității efectuării acestei analize în etapa de concepere a oricărei reglementări noi, pentru a preveni apariția unor bariere legislative care ar putea afecta negativ persoanele cu dizabilități.
  - (iii) Implicarea activă a persoanelor cu dizabilități și a organizațiilor reprezentative în procesul de evaluare, prin consultări publice și participare în grupuri de lucru, asigurându-se că perspectivele și experiențele lor sunt reflectate în deciziile finale.
  - (iv) Formarea și sensibilizarea personalului din instituțiile publice cu privire la importanța analizei impactului și la modalitățile eficiente de evaluare, pentru a crește competența și responsabilitatea în procesul decizional.
  - (v) Monitorizarea și evaluarea continuă a reglementărilor existente, pentru a identifica și remedia în timp util eventualele efecte negative asupra persoanelor cu dizabilități, asigurându-se adaptabilitatea și relevanța permanentă a cadrului legislativ.
  - (vi) Asigurarea transparenței procesului de evaluare prin publicarea rezultatelor și a rapoartelor de impact, consolidând încrederea publicului în instituțiile statului și promovând responsabilitatea și deschiderea în actul guvernării.

- **Diversificarea și adaptarea măsurilor de ocupare în câmpul muncii a persoanelor vârstnice în Republica Moldova.** În contextul îmbătrânirii populației și al necesității de a valorifica experiența și competențele persoanelor vârstnice, este esențial să se diversifice și să se adapteze politicile de ocupare a forței de muncă pentru acest segment. Astfel, se propune:
  - (i) revizuirea și adaptarea cadrului legislativ privind pensionarea și ocuparea forței de muncă a persoanelor vârstnice, pentru a permite flexibilizarea vârstei de pensionare și opțiuni de lucru după pensionare, în conformitate cu Legea nr. 156-XIV privind sistemul public de pensii;
  - (ii) dezvoltarea programelor de formare continuă și recalificare profesională pentru persoanele vârstnice, în vederea actualizării competențelor și facilitării tranziției către alte domenii de activitate, achitate din bugetul de stat;
  - (iii) promovarea antreprenoriatului în rândul persoanelor vârstnice, prin oferirea de suport financiar, consiliere și acces la resurse pentru inițierea și dezvoltarea afacerilor proprii;
  - (iv) implementarea de stimulente fiscale și financiare pentru angajatorii care angajează sau mențin în funcție persoane vârstnice, pentru a încuraja integrarea acestora pe piața muncii;

- (v) adaptarea condițiilor de muncă și a mediului organizațional la nevoile specifice ale persoanelor vârstnice, prin promovarea programelor de lucru flexibile și a ergonomiei la locul de muncă;
  - (vi) combaterea discriminării bazate pe vârstă pe piața muncii, prin consolidarea cadrului legal existent și derularea de campanii de sensibilizare.
- **Identificarea mecanismelor de sporire a bugetului autorităților publice locale pentru tineret.** În vederea susținerii dezvoltării tinerilor și a asigurării accesului acestora la oportunități educaționale, culturale și profesionale este esențial ca autoritățile publice locale să dispună de resurse financiare adecvate. Creșterea bugetului alocat pentru tineret la nivel local este o prioritate care necesită identificarea și implementarea unor mecanisme eficiente de finanțare. Astfel, se propune identificarea și aplicarea următoarelor măsuri pentru sporirea bugetului autorităților publice locale destinat tineretului:
    - (i) stabilirea unui procent fix din bugetul local anual pentru alocarea bugetului pentru programe și proiecte destinate tineretului, asigurând astfel finanțarea constantă și previzibilă a acestora;
    - (ii) crearea unor parteneriate public-private, prin care sectorul privat să contribuie financiar sau nemonetar la inițiativele destinate tinerilor, în schimbul unor beneficii precum vizibilitatea sau facilități fiscale;
    - (iii) implementarea unor mecanisme de colectare a fondurilor la nivel local, cum ar fi taxe speciale sau fonduri comunitare, destinate exclusiv finanțării programelor pentru tineret;
    - (iv) revizuirea și adaptarea cadrului legislativ pentru a permite autorităților publice locale să genereze venituri suplimentare, care să poată fi direcționate către programele de tineret;
    - (v) promovarea implicării comunității și a organizațiilor non-guvernamentale în atragerea de resurse și în derularea de activități pentru tineri, amplificând astfel impactul bugetului disponibil.
  - **Implementarea unui sistem informațional integrat pentru evidența prestațiilor și serviciilor sociale acordate de autorități.** Lipsa unui sistem informațional care să gestioneze evidența tuturor prestațiilor și serviciilor sociale acordate de autorități diferitor categorii de persoane conduce la ineficiență administrativă, duplicarea eforturilor și dificultăți în monitorizarea și evaluarea impactului politicilor sociale. Un astfel de sistem ar permite o gestionare transparentă și eficientă a resurselor, ar facilita coordonarea între diferite instituții și ar îmbunătăți serviciile oferite beneficiarilor. Pentru a soluționa această problemă, se recomandă:
    - (i) dezvoltarea și implementarea unui sistem informațional integrat la nivel național, care să colecteze și să gestioneze date privind toate prestațiile și serviciile sociale acordate de autorități, asigurând interoperabilitatea cu sistemele existente și respectarea normelor privind protecția datelor cu caracter personal;
    - (ii) elaborarea cadrului normativ care să reglementeze funcționarea sistemului informațional, stabilind responsabilitățile instituțiilor implicate, procedurile de colectare și actualizare a datelor, precum și mecanismele de acces și securitate a informațiilor;
    - (iii) formarea și instruirea personalului din instituțiile relevante pentru a utiliza eficient sistemul informațional, asigurându-se competențele necesare pentru gestionarea și analizarea datelor;
    - (iv) promovarea colaborării și schimbului de informații între diferitele autorități și instituții care acordă prestații și servicii sociale, pentru a evita suprapunerea și a îmbunătăți coordonarea intervențiilor;
    - (v) monitorizarea și evaluarea periodică a funcționării sistemului informațional, cu ajustări și actualizări necesare pentru a răspunde nevoilor emergente și a îmbunătăți constant eficiența și eficacitatea acestuia.
- Implementarea acestei recomandări va contribui la creșterea transparenței și eficienței în gestionarea prestațiilor și serviciilor sociale, va facilita luarea deciziilor informate și va îmbunătăți calitatea serviciilor oferite beneficiarilor. Un sistem informațional integrat va permite autorităților să răspundă mai bine nevoilor populației și să optimizeze utilizarea resurselor disponibile.

RECOMANDĂRI PENTRU REDUCEREA INEGALITĂȚILOR ÎN DOMENIUL SERVICIILOR PUBLICE DE GOSPODĂRIE COMUNALĂ

- **Facilitarea dezvoltării comunităților energetice și ajustarea cadrului legal**, prin:
  - (i) stabilirea procedurii de înregistrare a comunităților energetice, care să includă norme privind competența autorității responsabile, criteriile de eligibilitate, documentația necesară, procesul de înregistrare și crearea unui registru public pentru asigurarea transparenței;
  - (ii) oferirea posibilității comunităților energetice de a obține autorizația de operator al sistemului de distribuție închis, prin adaptarea cadrului legal și stabilirea criteriilor și condițiilor specifice pentru autorizare;
  - (iii) ajustarea definiției de "întreprindere energetică" în legislația sectorială pentru a include și organizațiile non-profit, eliminând restricțiile care împiedică aceste entități să obțină licențe și facilitând participarea lor pe piețele de energie;
  - (iv) dezvoltarea cadrului legal privind "agregatorii", prin includerea normelor de reglementare a activității lor, modul de obținere a statutului de agregator și pârghiile de monitorizare a activității acestora;
  - (v) acordarea unor derogări pentru comunitățile energetice regenerabile (REC), prin exceptarea acestora de la participarea la licitații sau depunerea garanțiilor de execuție și crearea unor scheme de sprijin financiar specifice;
  - (vi) coordonarea cu Ministerul Finanțelor și clarificarea regimurilor fiscale aplicate comunităților de energie, prin elaborarea unui cadru fiscal adaptat și echitabil.
- **Consolidarea cadrului instituțional și a planificării strategice în sectorul apei și sanitației.** Pentru a asigura o coordonare eficientă a politicilor de aprovizionare cu apă și sanitație și atingerea Obiectivului de Dezvoltare Durabilă 6, este necesară clarificarea competențelor la nivel național și consolidarea cadrului instituțional. În prezent, competențele relevante sunt dispersate în diverse instituții sau nu sunt acoperite deloc, ceea ce afectează implementarea coerentă a politicilor. Astfel, se propune:
  - (i) consolidarea capacităților instituțiilor relevante, inclusiv a departamentului de Aprovizionare cu Apă și Sanitație (AAS) nou creat în cadrul Ministerului Infrastructurii și Dezvoltării Regionale (MIRD), prin alocarea de resurse adecvate și formare profesională;
  - (ii) extinderea competențelor de reglementare ale Agenției Naționale pentru Reglementare în Energetică (ANRE) pentru a include operatorii din mediul rural sau, alternativ, crearea unei agenții separate axate pe serviciile comunale (utilitățile publice);
  - (iii) promovarea amendamentelor legislative care să determine autoritățile publice locale și operatorii din mediul rural să obțină licențe sau să delege administrarea serviciilor AAS către operatori regionali mai mari și licențiați, asigurând astfel servicii de calitate și conformitate cu standardele;
  - (iv) intensificarea eforturilor și accelerarea ritmului de elaborare și adoptare a standardelor și normelor de construcție pentru sistemele de furnizare a apei și canalizare, în special pentru cele de scară mică și pentru sistemele individuale de tratare a apelor uzate, pentru a crea o infrastructură rezistentă și eficientă din punct de vedere al costurilor;
  - (v) urgentarea elaborării programului național pentru dezvoltarea alimentării cu apă și a sistemelor de sanitație, care să ghideze planificarea principalelor proiecte de investiții în infrastructură incluzând captarea, tratarea apei și construirea magistralelor pentru a evita situațiile în care extinderile și regionalizarea nu sunt posibile din cauza unei planificări inadecvate.
- **Încurajarea tarifelor care acoperă costurile integrale, protejând grupurile vulnerabile.** În prezent, atât în municipalitățile supravegheate de ANRE, cât și în mediul rural unde tarifele sunt aprobate de consiliile

locale, există tendința de a stabili tarife mai mici, ceea ce duce la degradarea infrastructurii și lipsa dezvoltării. Pentru a evita aceste probleme și pentru a proteja grupurile vulnerabile, se impune instituirea unor măsuri legislative adecvate prin: (i) adoptarea de modificări legislative care să permită stabilirea de tarife ce acoperă costurile integrale, inclusiv prin extinderea competențelor autorităților naționale de reglementare către operatorii din mediul rural; (ii) instituirea unui sistem de compensații tarifare și a altor măsuri de protecție socială pentru a sprijini grupurile vulnerabile, asigurându-le accesul la servicii esențiale fără a fi împovărate financiar; (iii) implementarea de măsuri care să ajute la acoperirea costurilor de conectare pentru gospodăriile care trebuie să suporte aceste cheltuieli ca contribuție proprie.

- **Simplificarea și ajustarea cadrului legal pentru legalizarea proprietăților deținute de persoanele de etnie romă, facilitând accesul la servicii esențiale.** În absența documentelor care atestă dreptul de proprietate, multe persoane de etnie romă sunt excluse de la semnarea contractelor necesare pentru a beneficia de servicii publice. Pentru a aborda această problemă, se recomandă ajustarea legislației pentru a simplifica procedurile de legalizare a terenurilor și locuințelor deținute de persoanele de etnie romă, incluzând măsuri precum: (i) introducerea unui mecanism de regularizare retroactivă pentru proprietățile neînregistrate, care să permită validarea actelor de posesie existente; (ii) stabilirea unei proceduri uniforme și transparente pentru recunoașterea drepturilor de proprietate, eliminând cerințele excesive de documentație; (iii) scutirea de taxe pentru eliberarea certificatelor de proprietate, confirmările emise de autoritățile locale și procedurile succesoriale, reducând barierele financiare care împiedică procesul de legalizare; (iv) asigurarea asistenței juridice gratuite pentru persoanele romă implicate în procese de legalizare a proprietăților, prin extinderea domeniilor de eligibilitate pentru sprijinul juridic gratuit.

RECOMANDĂRI PENTRU REDUCEREA INEGALITĂȚILOR ÎN DOMENIUL SĂNĂTĂȚII

- **Implementarea măsurilor de reducere a consumului de alcool și tutun.** Acestea presupun: (i) reglementarea măsurilor anti-alcool, cum ar fi: majorarea taxelor (25%-50%), interzicerea publicității la alcool, restricții la vânzarea alcoolului (de exemplu, interzicerea vânzării alcoolului pe drumurile naționale, benzinării, în weekend și noaptea; (ii) alocarea de resurse suplimentare pentru dezvoltarea și implementarea programelor de prevenire și educare a tinerilor în vederea reducerii consumului de alcool, adaptate cultural și lingvistic la comunitatea romă și alte grupuri vulnerabile.
- **Sporirea accesului la serviciile medicale pentru grupurile vulnerabile** prin: (i) asigurarea persoanelor cu dizabilități și a persoanelor vârstnice cu servicii stomatologice gratuite în caz de urgență și probleme dentare cronice; (ii) includerea consumabilelor (cum ar fi material pentru pansament, seringi, dozatoare de insulină, stomatele, scutece etc.) în pachetul compensat pentru persoanele vârstnice și cele cu dizabilități severe și boli incurabile, care necesită îngrijire medicală la domiciliu; (iii) dublarea resurselor financiare alocate pentru a asigura accesibilitatea la serviciile medicale și balneare, în conformitate cu standardele naționale de construcție.
- **Dezvoltarea serviciilor de geriatrie, a serviciilor de lungă durată și de îngrijire paliativă.** Integrarea serviciilor „geriatrice” în Programul UNIC, cu acoperire în spectrul serviciilor medicale, medicamente compensate etc. Definirea sistemului de servicii sociale și medicale integrate, care să se concentreze pe nevoile oamenilor.

- Revizuirea cadrului legal pentru eliminarea inechităților în sistemul de asigurare medicală obligatorie de stat.** Actualul cadru legislativ privind asigurarea obligatorie de asistență medicală creează bariere semnificative pentru persoanele neangajate și cele care activează în baza contractelor de prestări servicii. Aceste categorii, adesea lipsite de resurse financiare stabile, sunt obligate să achite prime de asigurare în sumă fixă, conform Legii nr. 1593 din 26 decembrie 2002, ceea ce impune o povară disproporționată asupra persoanelor cu capacitate de cumpărare redusă. De asemenea, persoanele care prestează servicii și achită prime procentuale din veniturile realizate nu beneficiază de un mecanism legal pentru a obține statutul de persoană asigurată. Pentru a elimina aceste inechități, se recomandă: (i) scutirea persoanelor neangajate, fără venituri, de obligația de a achita primele de asigurare în sumă fixă, eliminând astfel povara financiară asupra celor mai vulnerabili; (ii) modificarea regulamentelor existente pentru a permite prestatorilor de servicii să obțină statutul de persoană asigurată, recunoscând contribuțiile lor procentuale și asigurându-le accesul la servicii medicale; (iii) revizuirea Legii nr. 1593/2002 și a Hotărârii Guvernului nr. 1246/2018 pentru a include explicit prestatorii de servicii în lista persoanelor asigurate, garantând universalitatea și echitatea sistemului de asigurare medicală obligatorie.
- Dezvoltarea infrastructurii sportive accesibile și implementarea programelor de incluziune sportivă pentru grupurile vulnerabile.** Accesul limitat la infrastructură sportivă și costurile asociate împiedică populația romă, persoanele cu dizabilități, vârstnicii, dar și tinerii NEET să practice activități fizice, contribuind la un stil de viață sedentar și la probleme de sănătate pe termen lung. Pentru a aborda această inegalitate, se propune:

  - (i) realizarea unei cartografieri cuprinzătoare privind infrastructura sportivă, și accesibilitatea ei, existentă în zonele rurale și orașele mici, precum și asupra accesibilității la activități sportive de performanță, pentru a identifica nevoile specifice ale comunităților și a evidenția lacunele în infrastructură și servicii;
  - (ii) dezvoltarea și modernizarea infrastructurii sportive în zonele cu reprezentanți ai grupurilor vulnerabile, asigurând facilități adaptate și accesibile;
  - (iii) asigurarea accesului gratuit sau la costuri reduse la facilități sportive, prin subvenții sau programe speciale, pentru a elimina barierele financiare care descurajează participarea;
  - (iv) organizarea de evenimente sportive comunitare și competiții locale pentru a stimula interesul și implicarea, promovând modul sănătos de viață, cu asigurarea coeziunii sociale;
  - (v) formarea de antrenori și personal specializat în lucrul cu grupurile vulnerabile, pentru a asigura un mediu inclusiv și adaptat nevoilor acestora.
- Extinderea accesului la transport medical asistat pentru grupurile vulnerabile.** Accesul la transport medical asistat este în prezent limitat la serviciile prespitalicești de urgență, ceea ce afectează persoanele vulnerabile, în special cele cu mobilitate redusă, care necesită tratament medical regulat sau consultații în cadrul serviciilor primare și ambulatorii. Pentru a reduce inegalitățile în accesul la servicii medicale, se recomandă: (i) revizuirea cadrului normativ pentru a extinde posibilitatea acordării transportului medical asistat și la serviciile primare și de ambulator, în special pentru persoanele cu venituri insuficiente sau mobilitate redusă; (ii) includerea în legislație a obligației de extindere a transportului medical asistat, oferită de serviciile sociale locale; (iii) elaborarea și aprobarea unui regulament-cadru specific pentru transportul medical asistat al persoanelor cu dizabilități severe, care să stabilească criteriile de eligibilitate, standardele de calitate ale serviciilor și procedurile de accesare, fiind complementat și de un mecanism sustenabil de finanțare; (iv) colaborarea autorităților cu furnizorii locali de servicii de transport sau adaptarea infrastructurii existente pentru a răspunde nevoilor specifice ale beneficiarilor.

- **Elaborarea unui program național de dezvoltare a serviciilor de intervenție timpurie.** Este esențială dezvoltarea unui program național pentru serviciile de intervenție timpurie, având în vedere impactul crucial al intervenției precoce asupra copiilor cu dizabilități sau cu risc de dezvoltare a acestora. Pentru a asigura accesul egal și îmbunătățirea dezvoltării copiilor, se propune: (i) standardizarea procedurilor de identificare și intervenție timpurie la nivel național; (ii) alocarea de resurse adecvate pentru extinderea și îmbunătățirea serviciilor, în special în zonele rurale; (iii) formarea și specializarea personalului implicat în intervenția timpurie; (iv) implementarea mecanismelor de monitorizare și evaluare a serviciilor de intervenție timpurie; (v) respectarea angajamentelor internaționale conform Convenției ONU privind drepturile persoanelor cu dizabilități, asigurând accesul la servicii de sănătate, reabilitare și suport pentru copiii cu dizabilități. Prin aceste măsuri, se va facilita detectarea precoce a dizabilităților, se va oferi suport familiilor și se va promova dezvoltarea armonioasă a copiilor, contribuind la integrarea lor în societate și la respectarea drepturilor fundamentale.
- **Elaborarea unui sistem electronic unic privind serviciile acordate persoanelor cu dizabilități pentru eficientizarea suportului oferit.** Lipsa coordonării și a informațiilor centralizate despre serviciile medicale, sociale și psihologice disponibile pentru persoanele cu dizabilități duce la ineficiențe și acces limitat la suportul necesar. Prin urmare, se propune dezvoltarea unui sistem electronic unic care să asigure interoperabilitatea între sistemele informaționale relevante, permițând instituțiilor medicale, sociale și psihologice să partajeze informații esențiale și să adopte o abordare integrată, centrată pe nevoile individuale ale beneficiarilor. Funcționarea acestuia va facilita planificarea strategică a sistemului de acordare a serviciilor, dar și a alocării resurselor în funcție de necesitățile de facto, îmbunătățind astfel eficiența și calitatea serviciilor. De asemenea, acest sistem unic va veni drept suport în implementarea recomandărilor Organizației Mondiale a Sănătății privind utilizarea tehnologiei informației în sistemele de sănătate, ce urmăresc să îmbunătățească accesul și calitatea serviciilor.
- **Integrarea accesibilității și dizabilității în standardele și performanța serviciilor medicale pentru un sistem incluziv.** Pentru a asigura dreptul la sănătate al persoanelor cu dizabilități și a crea un sistem medical incluziv, se propune:
  - integrarea criteriilor de accesibilitate fizică, precum rampe, lifturi adaptate și toalete accesibile, și a accesibilității informaționale, cum ar fi materiale în format Braille, interpreți în limbajul semnelor și informații ușor de înțeles, în standardele de acreditare a serviciilor medicale;
  - inclusiunea aspectelor legate de dizabilitate în indicatorii de performanță ai prestatorilor de servicii medicale, evaluând accesibilitatea serviciilor, calitatea îngrijirii oferite, nivelul de satisfacție al pacienților cu dizabilități și competențele personalului medical în abordarea nevoilor specifice;
  - monitorizarea conformității instituțiilor medicale cu aceste criterii și indicatori, în concordanță cu Articolul 9 din Convenția ONU privind drepturile persoanelor cu dizabilități și recomandările Organizației Mondiale a Sănătății;
  - formarea continuă a personalului medical, în baza rezultatelor evaluărilor, pentru a adapta serviciile astfel încât să fie accesibile tuturor.

RECOMANDĂRI PENTRU REDUCEREA INEGALITĂȚILOR ÎN DOMENIUL PARTICIPĂRII

- **Elaborarea unui plan de accesibilizare a secțiilor de votare.** Planul va include măsuri concrete pentru eliminarea barierelor fizice și de comunicare în secțiile de votare, precum și pentru asigurarea unui proces electoral nediscriminatoriu și incluziv. La nivel local, este necesar ca (i) Parlamentul, Guvernul și instituțiile

subordonate, APL I și APL II să realizeze periodic (anual și înainte de fiecare scrutin) un exercițiu de evaluare/ autoevaluare a condițiilor de accesibilitate a clădirilor publice din comunitate; (ii) alocarea în buget a unei cote anuale pentru accesibilitate; (iii) promovarea normativelor și standardelor de accesibilitate în construcțiile civile; (iv) elaborarea unor planuri locale / raionale de accesibilitate; (v) aplicarea unor penalități celor care accesează fonduri publice și încalcă standardele de accesibilitate la obiectele construite / renovate.

- **Asigurarea participării egale a femeilor în viața publică prin eliminarea barierelor legislative și promovarea egalității de gen.** Pentru a asigura o reprezentare echitabilă a femeilor în organele legislative și pentru a elimina barierele care împiedică participarea lor activă în viața politică și administrativă, se propune: (i) modificarea Codului Electoral prin introducerea prevederilor de plasament 2/1 pentru toate listele de candidați, astfel încât la fiecare trei locuri unul să fie alocat unui candidat de sex opus, asigurând astfel o reprezentare mai echilibrată în pozițiile eligibile și sporind șansele femeilor de a accede în Parlament și alte organe legislative; (ii) ajustarea cadrului legislativ național prin eliminarea incompatibilităților care interzic deținerea unei funcții publice, în special pentru aleșii locali, simultan cu alte funcții sau activități remunerate, exceptând activitățile cu caracter științific, având în vedere că aceste prevederi afectează disproportațional femeile care ocupă funcții de conducere în instituții precum grădinițe, case de cultură, întreprinderi municipale sau biblioteci.
- **Aprobarea "cotelor" de incluziune și stimulentele financiare pentru partidele care promovează incluziunea grupurilor marginalizate.** Se recomandă modificarea Codului Electoral pentru a introduce cote de reprezentare, atât pentru persoanele cu dizabilități cât și pentru minoritățile etnice, în procesul de întocmire a listelor de candidați pentru alegeri, după cum urmează: (i) *5% cotă de reprezentare pentru persoanele cu dizabilități*: această cotă va asigura că persoanele cu dizabilități sunt reprezentate echitabil în procesele electorale și în structurile de putere, promovând astfel o mai bună înțelegere și adresare a necesităților specifice ale acestei comunități. (ii) *5% cotă de reprezentare pentru minoritățile etnice*: această cotă va sprijini participarea și reprezentarea minorităților etnice în viața politică, contribuind la o societate mai incluzivă și la o guvernare mai reprezentativă pentru toți cetățenii. Oferta de stimulente financiare poate include subvenții suplimentare, rambursări de cheltuieli de campanie sau alte avantaje pentru partidele care își demonstrează angajamentul ferm față de incluziunea grupurilor marginalizate.
- **Alocarea bugetară pentru extinderea serviciilor de creșe publice.** Având în vedere importanța accesului la servicii de îngrijire timpurie pentru dezvoltarea durabilă a comunităților rurale și sprijinirea familiilor tinere, este esențial ca Programul „Satul European” să includă în mod explicit bugetarea pentru măsuri de extindere a serviciilor de creșe publice. Este necesar ca resursele financiare să fie alocate permanent pentru acest scop prin: (i) includerea în cadrul FNDRL a unei linii bugetare dedicate dezvoltării creșelor publice în mediul rural; (ii) stabilirea unor criterii clare de selecție care să prioritizeze proiectele ce vizează extinderea serviciilor de îngrijire a copiilor; (iii) aplicarea unui procent minim de contribuție financiară din partea autorităților publice locale (APL); (iv) asigurarea unei cooperări strânse între autoritățile centrale și locale pentru a maximiza impactul acestor investiții.
- **Integrarea ghidării în carieră în procesul educațional pentru dezvoltarea armonioasă a elevilor.** Pentru a sprijini dezvoltarea elevilor și orientarea lor către o carieră adecvată se recomandă integrarea ghidării în carieră în procesul educațional din Republica Moldova printr-o abordare cuprinzătoare bazată pe trei piloni: (i) introducerea unui program dedicat în școli, cu un curriculum formal de ghidare în carieră structurat și bazat pe standarde clare; (ii) crearea unei rețele de consilieri specializați în școli, certificați și disponibili pentru a oferi consiliere individualizată, care să colaboreze cu elevii în evaluarea abilităților și intereselor lor, recomandând trasee educaționale și profesionale corespunzătoare aspirațiilor acestora; (iii) promovarea explorării carierei și colaborării cu mediul profesional prin activități precum întâlniri cu

profioniști, vizite la locuri de muncă și ateliere practice, pentru a familiariza elevii cu diverse domenii și profesii și a facilita alegeri informate.

- **Promovarea învățământului dual în rândul tinerilor.** În țările europene învățământul dual este înalt apreciat, fiind centrat atât pe necesitățile elevilor, cât și ale angajatorilor. Doar aproximativ 30% din durata normativă a programului de instruire se desfășoară în instituția de învățământ, iar celelalte aproximativ 70% în cadrul agentului economic, astfel accentul fiind pus pe instruirea practică în condiții similare celor reale de muncă. Acest lucru poate fi realizat prin: (i) elaborarea de către MEC a materialelor informative cu privire la modul de organizare a învățământului dual, beneficiile acestuia, instituțiile care organizează învățământ dual și alte informații relevante, distribuite prin intermediul instituțiilor de învățământ, dar și prin canalele online ale MEC; (ii) organizarea sesiunilor de informare în cadrul instituțiilor de învățământ, cu participarea reprezentanților Direcțiilor teritoriale de învățământ.
- **Crearea de programe de formare profesională și educație destinate femeilor rome.** Crearea de programe de formare profesională și educație destinate femeilor de etnie romă, care să includă cursuri de alfabetizare, antreprenoriat, competențe digitale și alte domenii relevante, este esențială pentru promovarea incluziunii sociale și reducerea inegalităților. Având în vedere că analfabetismul în rândul femeilor rome adulte este semnificativ, așa cum subliniază [Programul de susținere a populației de etnie romă](#), aceste programe ar aborda direct una dintre principalele bariere care împiedică participarea activă a femeilor rome în societate și pe piața muncii. Aceste inițiative ar trebui să fie adaptate cultural și implementate în colaborare cu comunitățile rome, asigurând astfel relevanța și eficacitatea lor.
- **Crearea unei entități (Birou) în cadrul Agenției Relații Interetnice care să coordoneze eficient implementarea politicilor intersectoriale de incluziune socială a populației de etnie romă.** Biroul pentru relații cu populația de etnie romă va asigura misiunea de: (i) coordonare eficientă a procesului de implementare autentică a politicilor intersectoriale privind incluziunea socială a populației de etnie romă; (ii) colaborare cu autoritățile administrației publice locale pentru asigurarea condițiilor de trai îmbunătățite pentru persoanele de etnie romă; (iii) facilitare a accesului incluziv și de calitate la servicii de sănătate publică, educație, muncă și locuințe sociale.
- **Introducerea voucherelor pentru formare profesională și deduceri fiscale pentru părinții cu copii mici, pentru a sprijini reîntoarcerea pe piața muncii și accesul la educație timpurie.** Pentru a facilita reîntoarcerea pe piața muncii a femeilor cu copii până la 3 ani care nu au finalizat o specialitate și pentru a sprijini părinții salariați în echilibrarea nevoilor familiale cu responsabilitățile profesionale, se propune: (i) extinderea programului de vouchere pentru formare profesională, implementat de ANOFM, pentru a include femeile aflate în concediu de îngrijire a copilului fără o profesie finalizată, prin modificarea Legii nr. 105/2018 și a Hotărârii Guvernului nr. 1276/2018, permițându-le accesul la cursuri de calificare, recalificare sau specializare și oferindu-le facilități precum burse sau acoperirea cheltuielilor de cazare și transport; (ii) introducerea unui sistem de vouchere pentru servicii de îngrijire a copiilor acordate tinerilor NEET care se încadrează pe piața muncii sau în studii, facilitând astfel accesul acestora la oportunități de formare și angajare prin reducerea barierelor legate de îngrijirea copiilor; (iii) implementarea unei deduceri suplimentare din impozitul pe venit pentru părinții salariați care au copii înscriși la creșă, grădiniță sau școală, similar cu reglementarea recentă din România care oferă o deducere personală suplimentară în valoare de aproximativ 200 MDL pe lună pentru fiecare copil.
- **Adaptarea și extinderea programelor de formare profesională oferite de ANOFM pentru tinerii NEET.** Datele studiilor arată că o parte dintre tinerii NEET nu consideră programele actuale de formare profesională oferite de Agenția Națională pentru Ocuparea Forței de Muncă (ANOFM) ca fiind solicitate pe piața muncii. Pentru a remedia această situație și a atrage mai mulți tineri NEET în educație și formare, se recomandă ca ANOFM să diversifice și să flexibilizeze programele de formare profesională, astfel încât

acestea să fie relevante pentru cerințele actuale ale pieței muncii și adaptate nevoilor diverse ale tinerilor. Astfel, se propune:

- (i) extinderea listei prestatorilor de servicii de formare profesională contractați de ANOFM, incluzând și prestatori de educație non-formală care pot oferi cursuri în domenii emergente precum tehnologia informației, energiile regenerabile, securitatea cibernetică, biotehnologie și genetică, servicii de îngrijire a sănătății etc.;
- (ii) extinderea listei specialităților propuse pentru formare, orientându-se către profesii cu potențial de creștere și atractive pentru tineri;
- (iii) dezvoltarea de programe de formare flexibile, care să se potrivească cu diversele nevoi și situații de viață ale tinerilor NEET, inclusiv programe cu orar adaptat, module online sau hibride și conținut actualizat;
- (iv) includerea în programele de formare a unor module de sprijin educațional (tutoriale, clase de recuperare, cursuri de pregătire pentru examene), dezvoltarea abilităților de viață (gestionarea bugetului, luarea deciziilor) și sprijin pentru implicare civică și comunitară, încurajând tinerii să se implice în comunitate și să devină adulți responsabili;
- (v) negocierea cu prestatorii de servicii educaționale pentru a oferi programe de studii flexibile, accesibile și pentru categorii precum părinții cu copii mici. Prin implementarea acestor măsuri, ANOFM poate oferi tinerilor NEET oportunități relevante și atractive de formare profesională, contribuind la integrarea lor pe piața muncii și la dezvoltarea unei forțe de muncă calificate și adaptate nevoilor economiei actuale.

RECOMANDĂRI PENTRU REDUCEREA INEGALITĂȚILOR ÎN DOMENIUL SIGURANȚEI ÎN COMUNITATE

- **Consolidarea competențelor și capacităților Consiliului pentru Egalitate pentru asigurarea remediilor eficiente în prevenirea și combaterea discriminării.** Pentru a spori eficacitatea mecanismului de aplicare a legii și a fortifica rolul Consiliului în asigurarea egalității, se propune: (i) completarea mandatului Consiliului cu competențe de constatare și sancționare a contravențiilor, permițându-i să acționeze prompt și eficient în cazurile de discriminare; (ii) acordarea competenței Consiliului pentru Egalitate de a sesiza Curtea Constituțională în situațiile când sunt identificate prevederi legislative discriminatorii, asigurând astfel un control mai eficient asupra legislației naționale și politicilor potențial discriminatorii; (iii) asigurarea Consiliului cu resurse financiare suficiente pentru creșterea salarială a personalului, în vederea prevenirii fluxului și deficitului de resurse umane, având în vedere că raportul pentru anul 2023 indică o rată de ocupare de doar 58% din numărul total de unități, deficitul fiind cauzat de migrația personalului și interesul scăzut al specialiștilor din cauza salarizării mici în raport cu complexitatea muncii.
- **Identificarea zonelor de risc și îmbunătățirea securității stradale pentru creșterea siguranței publice.** Pentru a îmbunătăți siguranța publică și a reduce sentimentul de nesiguranță, în special pentru grupurile vulnerabile care resimt un nivel ridicat de nesiguranță, se recomandă: (i) realizarea unei cartări a zonelor cu risc sporit de infraționalitate, prin colectarea și analiza datelor privind infraționalitatea, plângerile cetățenilor și alte informații relevante; (ii) instalarea de camere video de supraveghere în zonele identificate cu risc ridicat, pentru a descuraja activitățile infraționale și a facilita identificarea și penalizarea infractorilor; (iii) asigurarea unui iluminat public adecvat în zonele urbane și rurale, prin

evaluări periodice ale sistemelor de iluminat și modernizarea infrastructurii cu tehnologii eficiente energetic, precum lămpile LED și bateriile solare.

- **Extinderea serviciilor prestate pentru victimele violenței în bază de gen, și anume:** (i) evaluarea serviciilor prestate de instituțiile de stat: revizuirea și îmbunătățirea calității serviciilor oferite victimelor tuturor formelor de violență în baza de gen, în special a formelor de violență sexuală, asigurându-se că aceste servicii sunt accesibile, eficiente și răspund nevoilor diverse ale supraviețuitorilor; (ii) crearea și susținerea financiară a centrelor multidisciplinare în fiecare raion, unde victimele violenței sexuale să beneficieze de asistență medicală, psihologică, juridică și de suport social, concentrate într-un singur loc; (iii) dezvoltarea și finanțarea programelor de schimbare a conduitei pentru agresorii violenței în familie și în bază de gen, cu focus pe prevenirea recidivei și adoptarea unor comportamente non-violente.
- **Extinderea subiecților ordonanței de protecție și consolidarea măsurilor de protecție pentru victimele violenței în bază de gen.** Omiterea extinderii ariei de aplicare a măsurilor de protecție menține vulnerabilitatea femeilor în fața femicidului. Pentru a remedia aceste deficiențe și a asigura protecția eficientă a victimelor, se propune: (i) extinderea subiecților ordinelor de restricție de urgență și ordonanței de protecție pentru a include toate femeile victime ale violenței în bază de gen, indiferent de relația cu agresorul, aliniind astfel legislația națională la standardele internaționale și angajamentele asumate prin ratificarea Convenției de la Istanbul; (ii) formarea și sensibilizarea personalului din instituțiile de aplicare a legii și justiție cu privire la problematica violenței în bază de gen și drepturile victimelor, pentru a asigura un răspuns adecvat și empatic.
- **Introducerea unei discipline educaționale care promovează egalitatea, nonviolenta și incluziunea în curriculumul școlar pentru prevenirea violenței în bază de gen și promovarea toleranței.** Conform art. 14.1 al Convenției de la Istanbul este esențial să se includă în curriculumul formal al instituțiilor de învățământ, la toate nivelurile, o disciplină care abordează teme precum egalitatea între femei și bărbați, rolurile de gen ne-stereotipe, respectul reciproc, rezolvarea non-violentă a conflictelor, educația sexuală, toleranța și incluziunea. Pentru implementarea acestei măsuri, se propune: (i) elaborarea și integrarea materialelor didactice adaptate capacității în evoluție a elevilor, asigurând accesibilitatea și relevanța informațiilor pentru fiecare grupă de vârstă, care să includă și informații despre mecanismele de protecție și modalități de raportare; (ii) formarea și instruirea cadrelor didactice pentru a aborda eficient aceste teme și pentru a promova un mediu educațional incluziv și sensibil; (iii) colaborarea cu organizații specializate și experți în domeniu pentru a asigura calitatea și actualitatea conținutului educațional; (iv) monitorizarea și evaluarea impactului acestei discipline asupra atitudinilor și comportamentelor elevilor, ajustând programa în funcție de rezultate.
- **Consolidarea și extinderea implementării Conceptului de Activitate Polițienească Comunitară pentru îmbunătățirea relației dintre Poliția Națională și cetățeni.** Pentru a răspunde eficient provocărilor actuale din Republica Moldova, este esențial ca autoritățile să continue și să intensifice eforturile de consolidare a legăturii dintre Poliția Națională și comunitate prin implementarea extinsă a Conceptului de Activitate Polițienească Comunitară, care deja funcționează în țară. Acest model poate fi îmbunătățit și extins prin: (i) intensificarea programelor de formare și specializare pentru polițiști în domeniul activității polițienești comunitare; (ii) creșterea prezenței poliției în comunități, prin deschiderea de puncte de contact locale, organizarea de întâlniri periodice cu cetățenii și participarea la evenimente comunitare.

METODOLOGIE

Studiul are la bază abordarea din perspectiva inegalităților. Analiza pune în aplicare principiul egalității și nediscriminării prin examinarea complexă a situației grupurilor vulnerabile, comparativ cu populația generală, în exercitarea drepturilor la un trai decent, la muncă, servicii de îngrijire a sănătății. Efortul analitic se concentrează pe identificarea barierelor structurale, care împiedică realizarea de către grupurile vulnerabile vizate în studiu a drepturilor fundamentale și tinde să formuleze recomandări de politici pentru înlăturarea acestora.

Pentru analiza inegalităților ce vizează grupurile de referință au fost utilizați cinci comparatori, datele fiind abordate din următoarele perspective: *gen* (vor fi comparate datele pentru bărbați și femei), *vârstă* (se vor confrunta datele pentru tineri și vârstnici cu cele pentru adulți), *dizabilitate* (vor fi considerate datele pentru gospodăriile în care este măcar o persoană cu dizabilități și gospodăriile în care acestea lipsesc), *etnie romă* (vor fi examinate datele privind persoanele de etnie romă din comunitățile populate preponderent de romi și persoanele non-rome din aceleași comunități) și perspectiva *venitului relativ* (vor fi comparate persoanele cu venituri relativ mici – săracii și persoanele cu venituri relativ mari – bogații).

Sursele de date: Pentru elaborarea raportului privind inegalitățile au fost utilizate mai multe surse de date dezagregate pe grupurile de referință, informația fiind furnizată de BNS în baza Cercetării Bugetelor Gospodăriilor Casnice și a datelor administrative existente, precum și datele colectate în cadrul unui sondaj complex de opinie, constituit din 3 componente, descrise în cele ce urmează. Datele au fost colectate de către Centrul de Investigații Sociologice și Marketing „CBS-Research” SRL, în perioada 14 Ianuarie - 09 februarie 2025.

COMPONENTA 1: SONDAJ ÎN RÂNDUL POPULAȚIEI GENERALE

Eșantion: Sondajul a fost realizat pe un eșantion de 1023 persoane, cu vârsta de 18+ ani, reprezentativ la nivel național (cu excepția regiunii din stânga Nistrului). Metoda de intervievare: convorbire față în față, pe suport pe tabletă.

Numărul de localități incluse în studiu - 91, inclusiv municipiile Chișinău și Bălți.

Strategia de eșantionare: Cercetarea se bazează pe un eșantion stratificat, probabilistic, multistadial. Baza de stratificare: distribuția populației de 18+ ani a Republicii Moldova, pe medii de reședință și în profil teritorial.

Metodologia de selecție a respondenților: operatorilor de teren le-au fost repartizate străzile conform eșantionului cu punctul de pornire respectiv, respectându-se pasul de 3 (selectarea fiecărei a 3-a gospodărie). Din cadrul aceleiași gospodării a fost chestionată persoana adultă care cel mai recent și-a sărbătorit ziua de naștere.

Din totalul respondenților: 46,7% bărbați și 53,3% femei; 47,1% respondenți din mediul urban și 52,9% – din rural. Analiza datelor cercetării este prezentată în funcție de o serie de caracteristici socio-demografice.

Grupurile de vârstă utilizate pentru analiza datelor sunt următoarele: 18-29 ani, 30-44 ani, 45-59 ani, 60 ani și mai mult.

Nivelul de studii al respondenților este analizat prin prisma a patru grupuri:

- Studii medii incomplete: fără studii, primare nefinalizate (până la 4 clase), primare (4 clase), gimnaziale (7-9 clase);
- Studii medii generale: școală generală (10-11 clase), liceu (12 clase);
- Studii profesional tehnice: colegiu (2-5 ani de studii), centru de excelență, școală de meserii (1 an de studii), școală profesională (3 ani de studii);
- Studii superioare: incomplete (licență, 3-4 ani de studii), complete (masterat, 5-6 ani de studii), doctorat.

Prezența copiilor în gospodărie include grupurile: nu sunt copii, cu copii sub 18 ani. În funcție de **ocupația respondentului** au fost create grupuri, după cum urmează: economic activ, economic inactiv. În funcție de **nivelul de bunăstare** al gospodăriei, au fost create 3 grupuri: nivel scăzut, nivel mediu și nivel înalt.

T1. Distribuția eșantionului general în funcție de caracteristicile socio-demografice ale respondenților

		Număr	%
	TOTAL	1023	100,0%
Sexul respondentului	Bărbat	422	41,3%
	Femeie	601	58,7%
Grupe de vârstă	18-29 ani	153	15,0%
	30-44 ani	255	24,9%
	45-59 ani	217	21,2%
	60+ ani	398	38,9%
Nivel de studii	Medii incomplete	178	17,4%
	Medii generale	241	23,6%
	Profesional tehnice	370	36,2%
	Superioare	234	22,9%
Prezență copii	Da	354	34,6%
	Nu	669	65,4%
Ocupație	Activ	366	35,8%
	Inactiv	657	64,2%
Nivelul socio-economic:	Nivel scăzut	363	35,5%
	Nivel mediu	340	33,2%
	Nivel înalt	320	31,3%
Mediu de reședință	Urban	462	45,2%
	Rural	561	54,8%

COMPONENTA II: SONDAJ ÎN RÂNDUL PERSOANELOR CU DIZABILITĂȚI

Eșantion: Sondajul a fost realizat pe un eșantion de 312 persoane cu dizabilități, cu vârsta de 18+ ani. Metoda de intervievare: convorbire față în față în gospodăria respondentului, aplicat pe suport pe tabletă.

Strategia de eșantionare: Cercetarea se bazează pe un eșantion stratificat, probabilistic, multistadial. Baza de stratificare: distribuția populației de 18+ ani a Republicii Moldova, pe medii de reședință și în profil teritorial.

T2. Distribuția eșantionului persoanelor cu dizabilități, în funcție de caracteristicile socio-demografice ale respondenților

		Număr	%
	Total	312	100,0%
Sexul	Bărbat	123	39,4%
	Femeie	189	60,6%
Grupe de vârstă	18-39 ani	34	10,9%
	40-59 ani	80	25,6%
	60+ ani	198	63,5%
Educație	Medii incomplete	65	20,8%
	Medii generale	87	27,9%

	Profesional tehnice	110	35,3%
	Superioare	50	16,0%
Gradul de dizabilitate:	Gradul I: dizabilitate severă	50	16,0%
	Gradul II: dizabilitate accentuată	142	45,5%
	Gradul III: dizabilitate medie	92	29,5%
Nivelul socio-economic:	Nivel scăzut	102	32,7%
	Nivel mediu	110	35,3%
	Nivel înalt	100	32,1%
Mediu de reședință	Urban	115	36,9%
	Rural	197	63,1%

COMPONENTA III: SONDAJ ÎN RÂNDUL POPULAȚIEI DE ETNIE ROMĂ

Eșantionul pentru componenta a treia este divizat în două părți reprezentative: eşantionul de bază – populația de etnie romă și eşantionul de control – populația care locuiește în imediata vecinătate cu populația de etnie romă.

Mărimea eşantioanelor: 304 interviuri cu populația de etnie romă. 150 interviuri cu populația care locuiește în imediata vecinătate cu populația de etnie romă.

Metoda de interviuare: interviu față în față în gospodăria respondentului, aplicat pe suport pe tabletă. Cercetarea se bazează pe un eşantion pe cote, stratificat.

Numărul de localități incluse în studiu: 27, inclusiv municipiile Chișinău și Bălți.

Metodologia de selecție: gospodăriile în care nu locuiesc romi au fost alese în ordinea priorității: gospodăria din dreapta, în caz de lipsă sau non-răspuns – cea din stânga, cea de vis-a-vis-, cea de sus, cea de jos, până interviul a fost realizat.

T3. Distribuția eşantionului realizat în rândul populației de etnie romă în funcție de caracteristicile socio-demografice ale respondenților

		Roma		Non roma	
		Număr	%	Număr	%
	Total	304	100,0%	150	100,0%
Sexul respondentului	Bărbat	123	40,5%	55	36,7%
	Femeie	181	59,5%	95	63,3%
Grupe de vârstă	18-39 ani	104	34,2%	31	20,7%
	40-59 ani	113	37,2%	60	40,0%
	60+ ani	87	28,6%	59	39,3%
Nivel de studii	Fără studii	133	43,8%	0	0,0%
	Studii primare	57	18,8%	4	2,7%
	Studii medii incomplete	79	26,0%	24	16,0%
	Studii medii / profesionale	31	10,2%	60	40,0%
	Superioare / tehnice	4	1,3%	62	41,3%
Nivelul socio-economic:	Nivel scăzut	133	43,8%	19	12,7%
	Nivel mediu	107	35,2%	45	30,0%
	Nivel înalt	64	21,1%	86	57,3%
Mediu de reședință	Urban	232	76,3%	112	74,7%
	Rural	72	23,7%	38	25,3%

DESPRE CENTRUL PARTENERIAT PENTRU DEZVOLTARE

Creat în anul 1998, *Centrul „Parteneriat pentru Dezvoltare” (CPD)* este o instituție obștească care își propune să contribuie la promovarea unui discurs integrator cu privire la problematica genurilor umane, statutul femeii și egalitatea de șanse pentru femei și bărbați. CPD se afirmă în calitate de structură neguvernamentală care pledează pentru implementarea conceptului egalității de gen în toate domeniile vieții, promovarea politicilor publice în domeniu, abordarea problemelor ce țin de rolul femeii în societate și abilitarea acesteia, eliminarea tuturor formelor de discriminare față de femei, fiind concomitent și un centru de documentare, informare și instruire pentru ONG-urile de profil și grupurile de inițiativă.

Scop. Dezvoltarea și consolidarea resurselor și mecanismelor de abilitare echitabilă a femeilor și bărbaților în vederea promovării egalității de gen în Republica Moldova prin susținerea unui demers coerent de influențare a politicilor.

Misiune. CPD promovează valorile egalității de gen, ca parte componentă a unei societăți deschise, în scopul consolidării unui parteneriat autentic de gen.

Viziune. CPD pledează pentru edificarea unei comunități cu perspective și oportunități egale pentru membrii/ele săi/sale, a unei societăți în care femeile și bărbații sunt cetățeni cu drepturi depline, capabili să soluționeze problemele în comun, să beneficieze în mod egal de noile oportunități și să se angajeze plener în activități politice, economice și sociale.

ADRESA NOASTRĂ:

Centrul „Parteneriat pentru Dezvoltare”
str. Tighina 23/1, Chișinău, MD-2012, Republica Moldova
Tel.: +(373 22) 23-70-89
www.progen.md
e-mail: cpd@progen.md